

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

NA LATA 2011 – 2018

Załącznik do uchwały nr IV/5/2011 z dnia 28 stycznia 2011 r.
Rady Powiatu Żagańskiego

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO na lata 2011 – 2018

ŻAGAŃ, STYCZEŃ 2011

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
I. RAMY PRAWNE TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	10
1.1. Rozwiązywanie problemów społecznych w świetle ustawy o pomocy społecznej i innych ustaw	10
1.1.1. Ustawa o pomocy społecznej	10
1.1.2. Ustawy o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa	11
1.1.3. Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju	13
1.1.4. Inne ustawy	14
1.2. Rozwiązywanie problemów społecznych w świetle dokumentów strategicznych o zasięgu krajowym	14
1.2.1. Europejski Fundusz Społeczny – Program Operacyjny Kapitał Ludzki	14
1.2.2. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski	15
1.2.3. Strategia Polityki Społecznej	17
1.2.4. Inne dokumenty o zasięgu krajowym	19
1.3. Rozwiązywanie problemów społecznych w świetle dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym i lokalnym	19
1.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego	19
1.3.2. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego	21
1.3.3. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego	22
1.3.4. Inne dokumenty o zasięgu regionalnym i lokalnym	24
II. PROCEDURY TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA LATA 2011-2018	25
2.1. Problem społeczny – przyjęta definicja	25
2.2. Charakter i realizacja badań	26
2.2.1. Analiza urzędowych dokumentów zastanych	26
2.2.2. Badania sondażowe	27
2.2.3. Fokusy	30
2.3. Seminarium – eksperckie konsultacje społeczne	31
2.4. Podsumowanie	32
CZĘŚĆ A. SPOŁECZNA DIAGNOZA POWIATU	33
III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU ŻAGAŃSKIEGO – ANALIZA URZĘDOWYCH DANYCH ZASTANYCH	33
3.1. Położenie geograficzne, podział administracyjny, ludność	33
3.2. Walory przyrodniczo-krajobrazowe	37
3.3. Kultura	37
3.3.1. Obiekty zabytkowe	37
3.3.2. Instytucje kulturalne	38
3.4. Baza turystyczna	40
3.5. Rynek pracy i bezrobocie	42
3.5.1. Rynek pracy w regionie	42
3.5.2. Podmioty gospodarcze i główni pracodawcy w powiecie żagańskim	42
3.5.3. Struktura bezrobocia w powiecie	44
3.5.4. Aktywne działania Powiatowego Urzędu Pracy – statystyki	47
3.5.5. Powiatowe programy przeciwdziałania bezrobociu	48
3.6. Edukacja	51
3.6.1. Placówki oświatowe	51

3.6.2.	Współczynniki skolaryzacji i komputeryzacji oraz wydatki na oświatę	53
3.7.	Ochrona zdrowia	54
3.7.1.	Program ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego	54
3.7.2.	Infrastruktura zdrowotna	55
3.8.	Bezpieczeństwo publiczne	57
3.8.1.	Przestępczość	57
3.8.2.	Przemoc domowa – interwencje Policji	59
3.8.3.	Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	60
3.8.4.	Programy profilaktyczno-prewencyjne Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu	61
3.9.	Infrastruktura socjalna i pomoc społeczna	64
3.9.1.	Zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej	64
3.9.2.	Infrastruktura pomocowa w powiecie żagańskim	65
3.9.3.	Świadczenia pomocy społecznej	72
IV.	PROBLEMY SPOŁECZNE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO – WNIOSKI Z BADAŃ	86
4.1.	Badania ilościowe	86
4.1.1.	Doświadczane problemy – perspektywa indywidualna	86
4.1.2.	Identyfikacja lokalnych problemów	87
4.1.3.	Rozwiązywanie lokalnych problemów	90
4.1.4.	Problemy społeczne a pomoc społeczna	91
4.2.	Badania jakościowe	94
4.2.1.	Powiat żagański jako miejsce do życia i problemy społeczne dotyczące jego mieszkańców	94
4.2.2.	Typowy klient instytucji pomocowych	95
4.2.3.	Funkcjonowanie instytucji pomocowych na terenie powiatu: skuteczność niesionej pomocy, bariery i dysfunkcje	96
4.2.4.	Idealna pomoc społeczna	100
V.	ANALIZA SWOT	101
CZĘŚĆ B. PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ: CELE STRATEGII I KIERUNKI ICH REALIZACJI		113
VI.	CEL NADRZĘDNY STRATEGII	113
VII.	STRUKTURA CELÓW STRATEGII	114
7.1.	Cel strategiczny I – Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim	117
7.1.1.	Cel operacyjny 1.1. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	117
7.1.2.	Cel operacyjny 1.2. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	118
7.1.3.	Cel operacyjny 1.3. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	119
7.1.4.	Cel operacyjny 1.4. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	120
7.1.5.	Cel operacyjny 1.5. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	121
7.2.	Cel Strategiczny II – Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem	122
7.2.1.	Cel operacyjny 2.1. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	122
7.2.2.	Cel operacyjny 2.2. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	123
7.2.3.	Cel operacyjny 2.3. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	124
7.2.4.	Cel operacyjny 2.4. – kierunki działań i podmioty uczestniczące	125

7.2.5.	Cel operacyjny	2.5.	– kierunki działań i podmioty uczestniczące	127
7.2.6.	Cel operacyjny	2.6.	– kierunki działań i podmioty uczestniczące	128
7.2.7.	Cel operacyjny	2.7.	– kierunki działań i podmioty uczestniczące	130
7.2.8.	Cel operacyjny	2.8.	– kierunki działań i podmioty uczestniczące	131
7.2.9.	Cel operacyjny	2.9.	– kierunki działań i podmioty uczestniczące	132
VIII. ZASADY REALIZACJI CELÓW STRATEGII					133
IX. WDRAŻANIE I MONITORING STRATEGII					135
9.1.	Wdrażanie Strategii			135	
9.2.	Monitoring – ewaluacja i aktualizacja Strategii			136	
ZAKOŃCZENIE					144
SPIS TABEL					145
SPIS WYKRESÓW					147
SPIS RYSUNKÓW					147
LITERATURA I ŹRÓDŁA					148

WSTĘP

Nadrzędnym celem *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* jest poprawa sytuacji mieszkańców powiatu żagańskiego dotkniętych problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem. Dokument określa kierunki działań zmierzających do eliminowania i łagodzenia skutków problemów społecznych występujących w rzeczywistości społecznej powiatu (w oparciu o rzetelną diagnozę) oraz definiuje zadania programowe i ich realizację.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 została opracowana przez Lubuski Ośrodek Badań Społecznych na zlecenie Starostwa Powiatowego w Żaganiu, w ramach projektu realizowanego ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Społeczny – Program Operacyjny Kapitał Ludzki) i budżetu państwa. Partnerem projektu było Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu. Prace trwające od października 2009 do stycznia 2011 roku prowadzone były przez czteroosobowy zespół pracowników naukowych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego w składzie: dr Izabela Kaźmierczak-Kałużna (kierownik merytoryczny), dr Krzysztof Lisowski, dr Magdalena Pokrzyńska i dr Dorota Szaban.

U podstaw *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* i wszelkich działań związanych z jej opracowaniem leży szerokie, wieloaspektowe rozumienie problemu społecznego. Tym samym, proponowane rozwiązania strategiczne wychodzą poza tradycyjnie rozumiany system pomocy socjalnej, wpisując się w szeroko rozumianą politykę społeczną. Podejście takie sprawia, że odbiorcami działań podejmowanych w kontekście realizacji są wszyscy mieszkańcy powiatu żagańskiego (pomimo, że pewne aktywności ukierunkowane są w sposób szczególny na wybrane ich kategorie, np. osoby niepełnosprawne, rodziny ubogie).

Przedstawiona strategia odwołuje się do idei oddolnego, partycypacyjnego i mobilizacyjnego charakteru rozwoju społeczności lokalnych. Realizacja działań strategicznych jest dużym wyzwaniem dla całej zbiorowości. Możliwa jest ona jedynie pod warunkiem współpracy między-sektorowej i przy udziale wielu różnych podmiotów z terenu powiatu, jak i wsparciu podmiotów zewnętrznych.

Opracowanie i realizacja strategii mającej w istotny sposób przyczynić się do rzeczywistej zmiany na lepsze należy do przedsięwzięć kosztownych. Co więcej, może wydawać się, że pewne działania (np. w sferze kultury lub związane z rewitalizacją obiektów architektoniczno-przestrzennych, czy też na rzecz inkluzji pewnych kategorii społecznych) są zbędnym wydatkiem, którego efektów „nie widać”, i z którego można zrezygnować w obliczu potrzeby poszukiwania oszczędności. Jednak ich zaniechanie nie stanowi dobrego rozwiązania. Prędzej czy później, bowiem, zbiorowość odczuje negatywne skutki społeczne i ekonomiczne takiej polityki (zasada kosztów odłożonych w czasie) (Lipke, Hryniewicka 2008, s. 40). SeminaRIA, warsztaty i dyskusje towarzyszące opracowywaniu i realizacji strategii są dobrym sposobem na zwrócenie uwagi na tę kwestię oraz uświadomienie pozytywnych skutków podejmowania wysiłku zmierzania się z problemami społecznymi występującymi w rzeczywistości społecznej i negatywnymi jej elementami odczuwanymi przez mieszkańców. Szeroko zakrojone działania strategiczne są zatem niewątpliwie trudnym, ale koniecznym krokiem na drodze rozwoju społeczności lokalnej: *Wszystkie podmioty lokalnej polityki społecznej, łącznie z władzami samorządowymi, w większym stopniu niż to ma miejsce obecnie, muszą uświadomić sobie, że opracowanie strategii jest szansą, a nie uciążliwym obowiązkiem. Szansą na*

integrację środowisk zawodowych i społecznych, zajmujących się polityką społeczną dla wspólnego dobra i lepszej przyszłości jednostek, rodzin i całej zbiorowości. Prace nad strategią, wdrażanie i monitorowanie jej efektów może stać się swego rodzaju „kursem” objaśniającym nie dla wszystkich zrozumiałe, szczególnie w praktycznym wymiarze, takie pojęcia, jak ekonomia społeczna, zrównoważony rozwój, spójność społeczna (Lipke, Hryniewicka 2008, s. 39).

Cele *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* są spójne z dokumentami szczebla lokalnego, regionalnego i ponadregionalnego (dokumenty krajowe i unijne), przykładowo więc, pozostają w zgodzie z celami Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego, przy jednoczesnym ich dostosowaniu tak do możliwości powiatu, jak i obowiązujących w nim dokumentów (np. *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego do roku 2015*).

Okres realizacji dyrektyw zawartych w niniejszym dokumencie przewidziany został na siedem lat. Przesłanką dla przyjęcia takiego właśnie przedziału czasowego jest zapis z ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju dotyczących strategii rozwoju kraju, zgodnie z którym jest to minimalny okres, jaki powinny obejmować dokumenty tego typu (Lipke, Hryniewicka, 2008, s. 19, por. także

§ 1.1.3. niniejszej Strategii). Również myślenie zdroworozsądkowe podpowiada, że przyjęcie zbyt krótkiego okresu (np. dwu, trzyletniego) nie daje szans na rzeczywiste rozwiązanie danego problemu, który występuje w przestrzeni lokalnej (zgodnie z zasadą efektów odłożonych w czasie). Z drugiej strony, zbyt długi przedział czasowy zaplanowany na realizację strategii (np. obejmujący kilkanaście lat) osłabia mobilizację społeczną, sprawia, że zapisy dezaktualizują się, a cele stają się nierealne do osiągnięcia (por. Lipke, Hryniewicka 2008, s. 2425).

Na strukturę *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* składa się dziewięć rozdziałów. Dwa pierwsze stanowią omówienie ram prawnych i procedur tworzenia *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018*. Pozostałych siedem rozdziałów ujętych jest w dwie części. Część A, dotycząca diagnozy powiatu żagańskiego, zawiera rozdziały poświęcone ogólnej charakterystyce powiatu (analiza danych zastanych) i identyfikacji problemów społecznych występujących w jego przestrzeni (wnioski z badań sondażowych i wywiadów fokusowych). Rodzajem podsumowania tej części dokumentu jest analiza SWOT. Część B poświęcona jest programowaniu działań. Zawarte w niej są cele Strategii, kierunki i sposoby ich realizacji oraz wdrażanie i monitoring realizacji zapisów dokumentu. Całość opracowania kończy zwarte podsumowanie. Do tekstu dołączone są również spisy tabel, wykresów i rysunków oraz literatura i źródła wykorzystane w trakcie przygotowywania dokumentu.

•• Na całość dokumentacji składają się:

- 1) Tekst podstawowy: *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* (autorzy: Izabela Kaźmierczak-Kałużna i Magdalena Pokrzyńska)
- 2) Załączniki:
 - *Raport z analizy danych zastanych* (Izabela Kaźmierczak-Kałużna i Magdalena Pokrzyńska),

- *Raport z badań ilościowych (sondażu opinii)* z załączonym kwestionariuszem wywiadu (raport: Dorota Szaban i Krzysztof Lisowski, kwestionariusz: Izabela Kaźmierczak-Kałużna, Krzysztof Lisowski, Magdalena Pokrzyńska i Dorota Szaban),
- *Raport z badań jakościowych – grupowych wywiadów zogniskowanych (fokusów)* z załączonym scenariuszem wywiadu (raport: Izabela Kaźmierczak-Kałużna i Magdalena Pokrzyńska, scenariusz: Izabela Kaźmierczak-Kałużna, Krzysztof Lisowski, Magdalena Pokrzyńska i Dorota Szaban),
- Sprawozdanie z seminarium wraz z załącznikami (zaproszenie i lista obecności podczas seminarium) i prezentacją multimedialną (Izabela Kaźmierczak-Kałużna i Magdalena Pokrzyńska).

I. RAMY PRAWNE TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

1.1. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W ŚWIETLE USTAWY O POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH USTAW

1.1.1. Ustawa o pomocy społecznej

Konieczność opracowania i wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych przez jednostki samorządu terytorialnego reguluje jednoznacznie ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Art. 17 ustawy stanowi: *do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.*

Zadania powiatu w tym zakresie określa art. 19 ustawy: *do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.*

Analogiczny zapis w art. 21 dotyczy zadań województwa: *do zadań samorządu województwa należy opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami.*

Umieszczenie przez Ustawodawcę dyrektyw tego typu w ustawie o pomocy społecznej, stanowi podstawę do rozpatrywania kwestii związanych z problemami społecznymi przede wszystkim w kontekście zadań pomocy społecznej.

Wyżej wymieniona ustawa definiuje pomoc społeczną jako instytucję polityki społecznej państwa *mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia* (art. 2 ust.1) oraz określa okoliczności, w których możliwe jest ubieganie się o pomoc społeczną (przy równoczesnym spełnieniu kryteriów dochodowych).

Art. 7 ustawy stanowi, iż pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;

- 7a) *potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;*
- 8) *potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;*
- 9) *bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;*
- 10) *braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze;*
- 11) *trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;*
- 12) *trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego;*
- 13) *alkoholizmu lub narkomanii;*
- 14) *zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;*
- 15) *klęski żywiołowej lub ekologicznej.*

Realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na mocy ustawy powierzono organom administracji rządowej, a także jednostkom samorządów województwa oraz powiatowego i gminnego.

Analizy i rekomendacje zawarte w *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* w kilku aspektach wykraczają poza obszar pomocy społecznej. Jest to konsekwencją szerokiej definicji problemów społecznych, jaką przyjęli autorzy dokumentu (por. § 2.1.), a także wniosków wypływających z badań, jakie przeprowadzono wśród mieszkańców powiatu w trakcie prac nad Strategią.

1.1.2. Ustawy o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa

Wymóg przygotowania strategii rozwiązywania problemów społecznych przez organy samorządowe znajduje odzwierciedlenie (choć nie bezpośrednio) również w zapisach ustaw o samorządzie terytorialnym Rzeczypospolitej Polskiej, czyli: ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku oraz ustaw o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 roku.

Zasięg terytorialny niniejszego dokumentu uprawnia do odwołania się do zapisów ustawy o samorządzie powiatowym.

Art. 4 wymienionej ustawy stanowi, iż powiat wykonuje (...) zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie:

- 1) *edukacji publicznej,*
- 2) *promocji i ochrony zdrowia,*
- 3) *pomocy społecznej,*
- 4) *polityki prorodzinnej,*
- 5) *wspierania osób niepełnosprawnych,*
- 6) *transportu zbiorowego i dróg publicznych,*
- 7) *kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
- 8) *kultury fizycznej i turystyki,*
- 9) *geodezji, kartografii i katastru,*
- 10) *gospodarki nieruchomościami,*

- 11) *administracji architektonicznobudowlanej,*
- 12) *gospodarki wodnej,*
- 13) *ochrony środowiska i przyrody,*
- 14) *rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,*
- 15) *porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,*
- 16) *ochrony przeciwpowodziowej (...), przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi i środowiska,*
- 17) *przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,*
- 18) *ochrony praw konsumenta,*
- 19) *utrzymania powiatowych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,*
- 20) *obronności,*
- 21) *promocji powiatu,*
- 22) *współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych (...),*
- 23) *działalności w zakresie telekomunikacji.*

Znaczna część przedstawionych powyżej zadań (15, 7, 8, 10, 15, 17, 18, 22) to zadania z zakresu polityki społecznej. Ich realizacja warunkuje poprawę jakości życia mieszkańców powiatu, przy czym istotne znacznie ma również realizowanie zadań pozostałych – transport, jakość dróg itp. (por. Lipke, Hryniewicka 2008). Zakres ustawowych obowiązków nałożonych na samorząd powiatu wskazuje zatem na konieczność dokonywania rzetelnej diagnozy problemów społecznych (zwłaszcza w wyszczególnionym powyżej obszarze) i projektowania oraz wdrażania powiatowych strategii ich rozwiązywania, jako efektywnego instrumentu planowania polityki społecznej i mobilizowania lokalnych zasobów.

Ustawowe zapisy dotyczące zadań realizowanych w ramach strategii rozwiązywania problemów społecznych na różnych szczeblach samorządu terytorialnego zawierają klauzulę, iż realizacja poszczególnych dyrektyw na danym poziomie nie może naruszać zakresów działania pozostałych jednostek samorządowych. Ważną kwestią staje się więc wypracowanie sposobów i zasad wzajemnej współpracy, wymiany informacji i konsultacji. Powstające na różnych szczeblach kompleksowe dokumenty planistyczne, w tym także strategie rozwiązywania problemów społecznych (w odniesieniu do powiatów i gmin) oraz strategie polityki społecznej czy rozwoju województwa (w odniesieniu do województw) winny być komplementarne względem siebie i spójne. Dopiero wówczas służą one integracji środowiska lokalnego, budowaniu lokalnego partnerstwa i edukacji socjalnej zarówno władz samorządowych, jak i pozostałych aktorów społecznych.

Nakładanie się części kompetencji z zakresu polityki społecznej, realizowanych przez samorządy powiatowe i wojewódzkie oraz ustawowo gwarantowany, partycypacyjny charakter prac nad strategiami rozwoju województw⁴ powodują, że dysponowanie powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych znacznie ułatwia proces konsultacji i negocjacji pomiędzy reprezentantami poszczególnych szczebli samorządu oraz innymi podmiotami.

4 Art. 12 ustawy o samorządzie województwa stanowi iż: samorząd województwa, przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji jego rozwoju, współpracuje w szczególności z: 1) jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego z obszaru województwa oraz z samorządem gospodarczym i zawodowym, 2) administracją rządową (...), 3) organizacjami pozarządowymi (...).

1.1.3. Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

Rozwiązywanie problemów społecznych występujących w obrębie wspólnot regionalnych i lokalnych stanowi jeden z podstawowych warunków rozwoju tych wspólnot. Dyrektywy dotyczące opracowywania i wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych odnaleźć można również w zapisach ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Art. 2 wymienionej ustawy stanowi, iż polityka rozwoju to zespół *wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju oraz spójności społeczno-gospodarczej terytorialnej, w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej*, między innymi w zakresie:

- ochrony zdrowia,
- promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych,
- rozwoju kultury,
- rozwoju obszarów wiejskich,
- rozwoju zachowań prospołecznych wspólnot lokalnych oraz budowy i umacniania struktur społeczeństwa obywatelskiego,
- rozwoju zasobów ludzkich, w tym podnoszenia poziomu wykształcenia społeczeństwa, kwalifikacji obywateli, jak również zapobiegania wykluczeniu społecznemu oraz łagodzenia jego negatywnych skutków,
- stymulowania powstawania nowych miejsc pracy,
- tworzenia i modernizacji infrastruktury społecznej i technicznej.

Wyszczególnione powyżej zadania stanowią priorytety nowoczesnej polityki społecznej, a ich efektywna realizacja jest równoznaczna z eliminowaniem problemów społecznych i/lub minimalizowaniem ich negatywnych skutków zarówno w skali kraju, jak również we wspólnotach regionalnych i lokalnych. Za prowadzenie polityki rozwoju w skali województwa, powiatu i gminy odpowiedzialne są organy samorządowe.

Wyżej wymieniona ustawa określa wymagania stawiane strategii rozwoju kraju, strategiom sektorowym, a także przygotowywanym programom operacyjnym. Poszczególne artykuły ustawy (por. art. 10 ust. 3; art. 13 ust. 3; art. 17 ust. 1) zawierają wskazówki dotyczące struktury tego typu dokumentów oraz ich zawartości. Niedostatek aktów prawnych, które precyzowałyby wymagania stawiane pod tym względem strategiom rozwiązywania problemów społecznych, pozwala na odwołanie się do tych właśnie zapisów i potraktowanie ich jako wytycznych także przy konstruowaniu dokumentów tego rodzaju.

Zgodnie z zapisami ustawy, strategia jako dokument o charakterze planistycznym zawierać powinna następujące części składowe:

- diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej sektora/podmiotu, którego dotyczy;
- cel główny i cele szczegółowe;
- priorytety;
- kierunki wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na realizację programu;
- sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych;

- plan finansowy, w tym źródła finansowania;
- system realizacji.

Struktura przygotowanej Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 (omówiona we Wstępie opracowania) w znacznej mierze nawiązuje do przywołanych powyżej zapisów ustawowych.

1.1.4. Inne ustawy

Szczegółowe regulacje dotyczące rozwiązywania problemów społecznych zawierają także inne akty prawne. Są to między innymi:

- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 22 stycznia 2010 roku o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw,
- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

1.2. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W ŚWIETLE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH O ZASIĘGU KRAJOWYM

1.2.1. Europejski Fundusz Społeczny – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Rozwiązywanie problemów społecznych występujących na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym stanowi istotny warunek integracji społecznej. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* koresponduje w tym kontekście z celami strategicznymi, zawartymi w dokumentach o zasięgu ogólnokrajowym.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku umożliwiła objęcie Polski jednym z celów wspólnotowej polityki regionalnej, jakim jest: Wspieranie rozwoju i strukturalnego dostosowania regionów słabo rozwiniętych. Cel ten realizowany jest w Unii Europejskiej za pomocą funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności. Jednym z instrumentów wspólnotowej polityki regionalnej jest Europejski Fundusz Społeczny (EFS).

Realizacja niniejszego projektu możliwa była między innymi dzięki współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* przygotowana została w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki służy efektywnemu rozwojowi zasobów ludzkich i koncentruje wsparcie na takich obszarach jak:

- zatrudnienie;
- edukacja;
- integracja społeczna;
- rozwój potencjału adaptacyjnego pracowników i przedsiębiorstw;

- budowa sprawnej i skutecznej administracji publicznej wszystkich szczebli;
- wdrażanie zasad dobrego rządzenia.

Głównym celem Programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej. Uszczegóławiając, w ramach Programu realizowanych jest sześć celów strategicznych (www.efs.gov.pl):

- 1) podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo;
- 2) zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego;
- 3) poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce;
- 4) upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy;
- 5) zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa;
- 6) wzrost spójności terytorialnej.

Na Program składa się 10 Priorytetów, realizowanych zarówno na szczeblu centralnym (IV), jak i regionalnym (VI-IX)⁵. Priorytet VII, w ramach którego przygotowano *Strategię rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* stanowi Promocja integracji społecznej.

Priorytet ten obejmuje działania mające stanowić wsparcie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i polegające m.in. na ułatwianiu dostępu do rynku pracy tym osobom oraz rozwijaniu instytucji ekonomii społecznej, jako efektywnej formy integracji społeczno-zawodowej. Istotnym elementem realizowanego w ramach Priorytetu VII wsparcia jest eliminowanie barier, na jakie natrafiają osoby wykluczone społecznie lub zagrożone wykluczeniem. Dotyczy to w szczególności osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, bezdomnych, a także imigrantów, osób opuszczających zakłady karne itp. Wobec trudności z aktywizacją społeczno-zawodową tych osób, Program oferuje instrumenty mające sprzyjać ich reintegracji oraz lepszemu wykorzystaniu ich potencjału (www.efs.gov.pl).

1.2.2. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski

Wytyczanie kierunków działań sprzyjających integracji społecznej i zapobieganie wykluczeniu społecznemu jest także jednym z celów Narodowej Strategii Integracji Społecznej (NSIS). W dokumencie tym zdefiniowano integrację społeczną jako *działania oparte na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności, których celem jest dążenie do społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej, w którym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomagane są jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych* (Narodowa Strategia Integracji..., s. 24).

Przywołana definicja integracji społecznej zawiera przesłanki do konstruowania strategii, w ramach któ-

⁵ Priorytety I-IX PO KL mają charakter tematyczny. Celem Priorytetu X – „Pomoc techniczna” jest natomiast wspieranie instytucji zaangażowanych w realizację celów programu i usprawnianie działań.

rych wskazuje się cele i obszary działań szczególnie istotnych z punktu widzenia budowania spójności społecznej, w odniesieniu do promowanej koncepcji społeczeństwa dla wszystkich.

W NSIS wskazano dwadzieścia bloków działań o charakterze priorytetowym. Katalog ten powstał w oparciu o następujące kryteria:

- działania zapobiegające, prewencja oraz działania umożliwiające wczesne ostrzeżenie;
- działania wyrównawcze, kompensujące gorsze wyposażenie życiowe ludzi;
- działania na rzecz rozwiązywania problemów grup szczególnego ryzyka, bardziej podatnych na wzrost ubóstwa i wykluczenia społecznego, wymagające rozwiązań oraz interwencji specjalnych;
- uświadamianie i aktywizowanie wszystkich podmiotów/organizacji ze sfery polityki, gospodarki i życia społecznego do działań na rzecz realizacji celów NSIS;
- działania ułatwiające obywatelom szeroki dostęp do informacji o ich możliwościach, prawach i zobowiązaniach.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej:

- 1) wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- 2) poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim;
- 3) zwiększenie dostępu do kształcenia na poziomie wyższym;
- 4) rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego dzieci przez upowszechnienie zajęć wyrównawczych;
- 5) radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego;
- 6) ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych;
- 7) ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- 8) zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- 9) zwiększenie liczby pracujących wśród osób niepełnosprawnych;
- 10) zwiększenie zakresu bezrobotnych objętych programami aktywnej polityki rynku pracy;
- 11) zwiększenie zakresu kształcenia ustawicznego;
- 12) wzrost przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności;
- 13) objęcie powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym wszystkich obywateli;
- 14) zwiększenie liczby kobiet i dzieci objętych programami zdrowotnymi;
- 15) wzrost dostępu do mieszkań dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością (np. zagrożeni eksmisją, opuszczający placówki opiekuńczo-wychowawcze lub zakłady karne);
- 16) zwiększenie dostępu do pracowników socjalnych;
- 17) rozwój pomocy środowiskowej;
- 18) zaangażowanie obywateli w działalność społeczną;
- 19) uwrażliwienie samorządów terytorialnych na cele strategii integracji społecznej;
- 20) zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Postulaty sformułowane w NSIS odwołują się do całościowej wizji polityki społecznej, której celem nadrzędnym winno być zapobieganie problemom (profilaktyka społeczna), wyrównywanie szans

tych kategorii społecznych, których przedstawiciele dysponują gorszym „wyposażeniem życiowym” i rozwiązywanie istniejących już problemów społecznych (ze szczególnym uwzględnieniem grup podwyższonego ryzyka).

Ważnym elementem efektywnie prowadzonej polityki społecznej jest także partycypacyjny charakter prac nad zwiększaniem spójności (angażowanie instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i innych podmiotów) oraz łatwy dostęp obywateli do informacji na temat możliwych działań i przysługujących im uprawnień, który jest jednym z warunków inicjowania skutecznych działań samopomocowych (www.mpips.gov.pl).

Rekomendacje i kierunki działań przedłożone w *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* w wielu punktach nawiązują do postulatów NSIS.

1.2.3. Strategia Polityki Społecznej

Wytyczne dotyczące strategicznego planowania na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym w zakresie zwiększania spójności społecznej i niwelowania problemów społecznych znajdują się również w krajowej Strategii Polityki Społecznej, przyjętej na lata 2007-2013 (SPS). Strategia w swych założeniach nawiązuje do Strategii Lizbońskiej, która jest najszerszym programem społeczno-gospodarczym obowiązującym w Unii Europejskiej, a której celem jest *uczynienie z UE obszaru o dynamicznie rozwijającej się gospodarce, przy jednoczesnym wzroście zatrudnienia i spójności społecznej oraz z poszanowaniem środowiska naturalnego* (Strategia Polityki Społecznej..., 2005, s. 4). Zapisy Strategii odwołują się także do innych dokumentów Rady Europy (np. Strategii Spójności Społecznej z 2000 roku oraz Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej z 2004 roku), w których podkreśla się, że *odpowiednio zaprojektowana i wdrożona polityka społeczna stanowi inwestycję, która przynosi korzyści wszystkim obywatelom i całemu społeczeństwu. Działania zmierzające do integracji społecznej zwiększają potencjał rozwoju, a także sprzyjają zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach, m.in. na rynku pracy* (Strategia Polityki Społecznej..., 2005, s. 4).

Głównym celem krajowej Strategii Polityki Społecznej jest *zbudowanie zintegrowanego systemu polityki państwa prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego współuczestnictwa obywateli* (Strategia Polityki Społecznej..., 2005, s. 21). Ten ogólny zapis znajduje odzwierciedlenie w siedmiu priorytetach, które wyraźnie korespondują z postulatami zawartymi w innych, cytowanych powyżej dokumentach.

Priorytety Strategii Polityki Społecznej:

- 1) **poprawa warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcie rodzin w wychowaniu i edukacji dzieci** (m.in. poprzez: tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi młodego pokolenia w rodzinie i środowiskach pozarodzinnych; zbudowanie systemu wsparcia dla rodzin mających trudności opiekuńczo-wychowawcze; tworzenie systemu pomocy celowej dla rodzin z dziećmi w celu wyrównywania deficytów rozwojowych u dzieci; rozwijanie placówek świadczących usługi edukacyjne i kulturalne; wsparcie dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi; stworzenie systemu zapobiegania przestępczości, demoralizacji i nadużywania substancji psychoaktywnych przez młodzież);
- 2) **wdrożenie aktywnej polityki społecznej** (m.in. poprzez: wspieranie aktywności zawodowej i edukacyjnej przez system pomocy społecznej; rozwój zatrudnienia socjalnego w celu przywrócenia możli-

wości zatrudnienia osobom podlegającym wykluczeniu społecznemu; rozwój form ekonomii społecznej w celu pobudzenia aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; rozwój budownictwa mieszkaniowego w celu wsparcia gmin w budowie mieszkań dla osób wymagających pomocy socjalnej);

- 3) **kompleksowa rehabilitacja i aktywizacja osób niepełnosprawnych** (m.in. poprzez: tworzenie warunków do większej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w celu integracji i poprawy warunków ich życia; zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do usług społecznych; kształtowanie pozytywnych postaw wobec niepełnosprawności; reformę systemu rentowego; usprawnienie systemu rehabilitacji w celu utrzymania możliwości aktywności zawodowej);
- 4) **tworzenie warunków sprzyjających integracji w starzejącym się społeczeństwie** (m.in. poprzez: rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w celu zbudowania środowiskowego modelu integracji ludzi starszych i wymagających pomocy; rozwijanie aktywizacji i integracji lokalnej osób w wieku poprodukcyjnym w celu wykorzystania ich potencjału w środowisku lokalnym; zapewnienie odpowiednich świadczeń emerytalnych na starość);
- 5) **aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych** (m.in. poprzez: wdrożenie strategicznego planowania lokalnej i regionalnej polityki społecznej w celu stworzenia metody koordynacji krajowej polityki społecznej, profesjonalizację służb społecznych w celu zwiększania samodzielności i aktywizacji zawodowej osób wymagających pomocy socjalnej; wdrożenie systemu informacji i poradnictwa obywatelskiego oraz dostępu do lokalnych środków przekazu i Internetu);
- 6) **rozwijanie partnerstwa publiczno-społecznego jako podstawy rozwoju usług społecznych** (m.in. poprzez: aktywizację i mobilizację partnerów lokalnych, regionalnych i krajowych; budowę partnerstwa publiczno-społecznego w zakresie działalności pożytku publicznego; wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego i postaw obywatelskich; wzmocnienie partycypacji społecznej);
- 7) **integracja społeczna i zawodowa imigrantów** (m.in. poprzez: wdrożenie polityki integracji społecznej i zawodowej imigrantów; wdrożenie polityki antydyskryminacyjnej w celu ograniczenia postaw ksenofobicznych wobec środowisk imigranckich; ustawiczne szkolenie kadr administracji publicznej i partnerów społecznych w celu przygotowania do pracy z uchodźcami; zaprojektowanie spójnego systemu współpracy z uchodźcami).

Przedstawione w SPS priorytety stanowią spójny katalog kluczowych zagadnień z zakresu polityki społecznej. Szczególnej uwagi wymagają priorytety 5 i 6, w których podkreśla się, podobnie jak w cytowanej powyżej ustawie o samorządzie powiatowym, a także pozostałych dokumentach, konieczność skoordynowania działań podejmowanych na różnych szczeblach i inicjowanych przez zróżnicowane podmioty – od organów administracyjnych państwa, poprzez organy samorządowe: gminne, powiatowe i wojewódzkie, aż po organizacje pozarządowe. Tak więc, mobilizacja i aktywizacja szerokiego grona podmiotów oraz rozwój instytucjonalnego partnerstwa i partycypacji społecznej także w Strategii Polityki Społecznej przedstawione są jako nieodzowne warunki efektywnych działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Wątek ten jest szczególnie eksponowany również w niniejszym dokumencie.

1.2.4. Inne dokumenty o zasięgu krajowym

Rekomendacje dotyczące wzmocnienia integracji społecznej, zapobiegania wykluczeniu społecznemu i rozwiązywania problemów społecznych zawarte zostały także w innych dokumentach o zasięgu krajowym. Są to między innymi:

- *Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010;*
- *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;*
- *Krajowy Program Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2008-2010;*
- *Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;*
- *Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności;*
- *Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013;*
- *Strategia Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007-2013.*

1.3. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W ŚWIETLE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH O ZASIĘGU REGIONALNYM I LOKALNYM

1.3.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego (SRWL), zaktualizowana w 2005 roku, stanowi *podstawę przy opracowaniu licznych programów, strategii sektorowych i innych dokumentów wytyczających kierunki i priorytety rozwoju województwa oraz określających hierarchię ważności realizowanych zadań i projektów* (Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego..., 2005, s. 3). Jest to również istotny instrument ułatwiający pozyskiwanie przez region środków zewnętrznych w ramach programów wspierania jego rozwoju. Dotyczy to w szczególności funduszy europejskich – lubuskie, które jako pierwsze województwo w skali kraju, już w 2000 roku dysponowało dokumentem strategicznym tej rangi, dziś jest krajowym liderem pod względem wysokości (w przeliczeniu na jednego mieszkańca) i wykorzystania środków pomocowych z Unii Europejskiej.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego w swej zasadniczej części współbrzmi z zapisami wspomianej powyżej Strategii Lizbońskiej. Ponadto, przedstawione w niej kluczowe cele (strategiczne i operacyjne) rozwoju regionu w znacznej mierze pokrywają się z zapisami w analogicznych dokumentach o zasięgu krajowym. Spójność priorytetów na poziomie centralnym i regionalnym warunkuje skuteczność ich realizowania.

Strategiczne cele (wyzwania) rozwoju województwa lubuskiego:

- 1) zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu;
- 2) podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zwiększenie potencjału nauki oraz informatyzacja społeczeństwa;
- 3) rozwój przedsiębiorczości oraz działania mające na celu podniesienie poziomu technologicznego przedsiębiorstw i ich innowacyjności dzięki współpracy z nauką;
- 4) efektywne, prorozwojowe wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Wyzwania odnoszące się do działań z zakresu niwelowania problemów społecznych stanowią część składową przede wszystkim dwóch pierwszych priorytetów. Tu bowiem mieszczą się następujące cele operacyjne Strategii:

- **udoskonalenie i rozbudowa infrastruktury społecznej – w szczególności w sferach edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i pomocy społecznej** (m.in. poprzez: dostosowanie sieci, rozbudowę i modernizację szkół i placówek oświatowych; modernizację infrastruktury szpitalnej, zapewniającą poprawę standardów hospitalizacji, funkcjonalności obiektów, restrukturyzację potencjału oraz dostosowanie zakładów do innych szczególnych potrzeb; modernizację i adaptację obiektów publicznych dostosowujących istniejące zasoby do pełnienia roli regionalnych (lokalnych) centrów wsparcia osób zagrożonych różnymi formami wykluczenia społecznego) (w ramach wyzwania 1);
- **wspomaganie procesów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich** (m.in. poprzez: ułatwienie osobom młodym wejścia na rynek mieszkaniowy; zapewnienie właściwego poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób starszych i osób niepełnosprawnych; integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z punktu widzenia środowiska mieszkaniowego; działania na rzecz wyjścia z bezdomności) (w ramach wyzwania 1);
- **podejmowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich** (m.in. poprzez: projekty aktywizujące tereny stagnacji społecznoekonomicznej po PGR; wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej; poprawę dostępu do usług zdrowotnych, opiekuńczych i kulturalnych) (w ramach wyzwania 1);
- **wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży** (m.in. poprzez: tworzenie systemu pomocy stypendialnej i internatowej pozwalającego na zwiększenie dostępności do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych; wspieranie inicjatyw na rzecz dzieci i młodzieży wymagającej specjalistycznej pomocy i opieki wychowawczej w środowisku lokalnym; tworzenie warunków do rozwoju kształcenie integracyjnego poprzez przystosowywanie szkół dla potrzeb osób niepełnosprawnych, tworzenie klas integracyjnych itp.) (w ramach wyzwania 2);
- **ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin, ich integracja ze społeczeństwem oraz wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży** (m.in. poprzez: dostosowanie kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych do potrzeb rynku pracy; ograniczoną ingerencję w rynek pracy przez zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych; doskonalenie systemu poradnictwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych; prowadzenie kampanii informacyjnej na temat konieczności likwidacji barier architektonicznych, urbanistycznych i komunikacyjnych; projektowanie działań mających na celu ograniczenie konsumpcji substancji psychoaktywnych; tworzenie warunków do efektywnej terapii i leczenia uzależnionych i ich rodzin; stworzenie systemu rehabilitacji i readaptacji osób uzależnionych; prowadzenie badań społecznych mających na celu identyfikowanie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie; koordynacja działań pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia, policji i organizacji pozarządowych działających na rzecz rozwiązywania problemów rodziny; zapewnienie powszechnej dostępności do poradnictwa specjalistycznego; inspirowanie do tworzenia świetlic i ośrodków wsparcia; rozwijanie metod pracy socjalnej z rodziną, w tym w oparciu o kontrakt socjalny; zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej dzieciom i młodzieży szkolnej z rodzin ubogich; zintegrowanie działań medycznych, orzecznictwa, edukacji, pomocy społecznej i rodziny w celu maksymalnego wykorzystania potencjału rozwojowego dzieci niepełnosprawnych; rozwój sieci placówek wczesnej interwencji, grup wsparcia i poradnictwa rodzinnego; upowszechnianie wiedzy

o przyczynach i skutkach uzależnień; kształtowanie wśród dzieci i młodzieży właściwych postaw i umiejętności psychologicznych i społecznych; wspieranie dzieci, młodzieży, rodziny w sytuacjach kryzysowych) (w ramach wyzwania 2).

1.3.2. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego

Kolejnym dokumentem wyznaczającym kierunki polityki samorządu jest Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013 (SPSWL). Jest ona integralną częścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, a zawarte w niej dyrektywy odnoszą się w szczególności do tych kategorii mieszkańców regionu, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, między innymi na skutek procesów transformacji ustrojowej i gospodarczej.

Część diagnostyczna Strategii (dotycząca sfery ubóstwa i niedostatku) przygotowana została w oparciu o badania, jakie w 2003 roku przeprowadził Instytut Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze. Efektem badań był obszerny raport *Socjologiczna diagnoza ubóstwa i jego przyczyn w województwie lubuskim*, który wykorzystano jako podstawę charakterystyki sytuacji życiowej mieszkańców województwa, którzy korzystali ze świadczeń pomocy społecznej.

W oparciu o bogaty materiał diagnostyczny, w SPSWL sformułowano następujące priorytety, zgodne z rekomendacjami zawartymi w cytowanych powyżej dokumentach o zasięgu krajowym:

- 1) wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży;
- 2) zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem;
- 3) doskonalenie systemu wsparcia społecznego;
- 4) wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

W stosunku do każdego priorytetu zaprezentowano szczegółowe cele operacyjne, konkretne zadania znajdujące się w gestii podmiotów odpowiedzialnych za kreowanie regionalnej polityki społecznej, a także przewidywane efekty podejmowanych działań.

Na uwagę zasługuje zwłaszcza wykaz podmiotów, które powinny uczestniczyć w poszczególnych przedsięwzięciach realizowanych w ramach czterech naczelných priorytetów. W Strategii wymienia się następujących aktorów sceny regionalnej i ponadregionalnej, współodpowiedzialnych za inicjowanie działań na rzecz rozwiązywania lokalnych i ponadlokalnych problemów społecznych:

- samorząd województwa, samorzady gmin i powiatów oraz ich jednostki organizacyjne;
- Lubuski Urząd Wojewódzki i jednostki administracji zespolonej;
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej;
- Narodowy Fundusz Zdrowia;
- placówki służby zdrowia;
- Lubuskie Kuratorium Oświaty;
- placówki oświatowe;
- instytucje rynku pracy;
- pracodawcy i ich związki;
- związki zawodowe;
- służby medycyny pracy;

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Biuro ds. Narkomanii;
- Policja;
- organizacje pozarządowe;
- grupy samopomocowe;
- kościoły i związki wyznaniowe, parafie;
- instytucje kultury;
- szkoły wyższe i instytucje naukowe;
- Urząd Statystyczny;
- społeczności lokalne;
- media.

Realizacja szeroko zakrojonych celów rozwojowych prezentowanych zarówno w Strategii Polityki Społecznej, jak i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego wymaga zaangażowania i wielowątkowej współpracy samorządu województwa z szerokim gronem partnerów. O tym, że wojewódzkie władze samorządowe mają tego świadomość, świadczą zapisy zawarte w obu tych dokumentach.

1.3.3. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego jest podstawą rozwoju powiatu, określa jego misję oraz cele i kierunki działań do roku 2015. Także w tym przypadku, formuła i treść dokumentu w znacznej mierze współbrzmi z analogicznymi aktami regionalnymi i krajowymi, w szczególności ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego, jako podstawowy dokument planistyczny szczebla powiatowego była istotnym źródłem informacji i danych wykorzystanych w przedłożonej *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018*. Znaczenie tego dokumentu dla polityki społecznej podkreślają między innymi autorzy raportu „Analiza strategii rozwiązywania problemów społecznych” z Instytutu Rozwoju Służb Społecznych: *Być może byłoby bardziej czytelne i łatwiejsze w realizacji takie podejście, że strategia rozwiązywania problemów społecznych zbudowana jest z licznych programów i stanowi integralną część strategii rozwoju. Zaspokajanie potrzeb, eliminowanie problemów społecznych służy przecież rozwojowi wspólnoty lokalnej* (Lipke, Hryniewicka 2008, s. 42).

Zdefiniowana w części strategicznej dokumentu **misja powiatu** przedstawia się następująco:

- 1) *Zrównoważony rozwój gospodarczy całego obszaru powiatu.*
- 2) *Podwyższenie jakości życia i pracy mieszkańców powiatu oraz budowa konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki opartej na wiedzy oraz zasadach uznanych za przyjazne środowisku.*
- 3) *Modernizacja gospodarki i wprowadzenie zmian w procesach zarządzania czynnikami sprzyjającymi rozwojowi przedsiębiorczości i funkcjonowania administracji w tym:*
 - *zmiana relacji pomiędzy obywatelami, firmami i administracją,*
 - *wykorzystanie pełnego potencjału oferowanego przez społeczeństwo informacyjne* (Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008, s. 58).

Cele społeczno-gospodarczego rozwoju powiatu rozpatrywane są w pięciu wyróżnionych obszarach: **społeczność, infrastruktura, gospodarka, przestrzeń i ekologia**. Z punktu widzenia priorytetów i wyzwań polityki społecznej na szczególną uwagę zasługują następujące uszczegółowione cele operacyjne:

- **podjąć działania na rzecz stworzenia sprawnego systemu zapobiegania kryzysom rodziny oraz kompleksowego wsparcia osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, objętych szeroko rozumianą pomocą społeczną** (przykładowe działania: rozwój różnych form opieki i interwencji w środowisku lokalnym i ponadlokalnym wraz z przebudową i modernizacją infrastruktury pomocy społecznej; monitoring zagrożeń i analiza przypadków patologii w rodzinach na szczeblach PCPR z udziałem M/G OPS dla tworzenia wspólnych projektów profilaktycznych z udziałem organizacji pozarządowych) (obszar: *społeczność*);
- **podjąć działania na rzecz podniesienia poziomu ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w powiecie żagańskim** (przykładowe działania: restrukturyzacja i modernizacja infrastruktury technicznej Szpitali z wykorzystaniem sprawdzonych modeli funkcjonowania tego typu placówek na poziomie powiatu dla poprawy skuteczności i jakości opieki medycznej w powiecie) (obszar: *społeczność*);
- **stworzyć warunki na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, aktywizacji zawodowej mieszkańców powiatu i pozyskiwania pracy przez osoby niepełnosprawne** (przykładowe działania: tworzenie Centrów Poradnictwa Specjalistycznego; wykorzystywanie w pełni istniejących programów UE na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych) (obszar: *społeczność*);
- **podjąć działania w kierunku zmiany świadomości społecznej w zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej** (przykładowe działania: dostosowanie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży do zmian zachodzących na rynku pracy oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych; edukacja społeczności lokalnej w zakresie istniejących zagrożeń i sposobów zapobiegania ich powstawaniu i likwidacji na różnym poziomie ich funkcjonowania; rozwijanie oferty edukacyjnej dla dorosłych na bazie istniejących obiektów oświatowych – tworzenie programów opartych o EFS) (obszar: *społeczność*);
- **podjąć działania na rzecz rozwoju i dywersyfikacji form przekwalifikowania zawodowego i uwzględnić w procesie kształcenia potrzeby lokalnego rynku pracy** (przykładowe działania: stworzenie oferty pozaszkolnej umożliwiającej osobom poszukującym pracę szybkie przekwalifikowanie oraz zdobywanie dodatkowych umiejętności) (obszar: *społeczność*);
- **stworzyć warunki dla ograniczenia bezrobocia i wzrostu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu żagańskiego** (przykładowe działania: organizacja na poziomie powiatu nowych form kształcenia dorosłych dla skutecznego przekwalifikowania zawodowego; wspieranie lokalnych inicjatyw – ochrona małej i średniej przedsiębiorczości) (obszar: *gospodarka*).

Część problemów społecznych powiatu żagańskiego, zdiagnozowanych w trakcie badań zrealizowanych wśród mieszkańców powiatu, a także w środowiskach eksperckich, wykracza poza ramy wąsko pojmowanej pomocy społecznej (por. § 1.1.1.). W Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego znaleźć można interesujące w tym kontekście dyrektywy, dotyczące w szczególności obszaru *infrastruktura* (zagadnienia te poruszone są w dalszej części niniejszego dokumentu – por. rozdz. IV, V oraz § 7.1.).

1.3.4. Inne dokumenty o zasięgu regionalnym i lokalnym

Zaprezentowane powyżej wątki z zakresu polityki społecznej i rozwiązywania problemów społecznych ujęte zostały także w innych dokumentach o regionalnym i lokalnym charakterze. Są to między innymi:

- *Program wspierania działań pomocy społecznej na rzecz wyrównywania poziomu życia mieszkańców Województwa Lubuskiego;*
- *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2007-2011;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010;*
- *Plan rozwoju lokalnego powiatu żagańskiego wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2008-2015;*
- *Program Ochrony Zdrowia dla Powiatu Żagańskiego na lata 2006-2010;*
- *Program Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2008-2013;*
- *Program Wsparcia Osób Niepełnosprawnych Powiatu Żagańskiego na lata 2005-2013;*
- *Program współpracy Województwa Lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w 2010 roku.*

W trakcie prac nad Strategią rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 analizie poddano także analogiczne dokumenty opracowane dla poszczególnych gmin oraz wcześniejszą strategię dla powiatu (z 1999 roku). Uwzględniono następujące dokumenty:

- *Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2007-2017 (Brzeźnica);*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla gminy Łłowa;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Małomice na lata 2008-2013;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Niegostawice na lata 2006-2013;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Wymiarki;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Żagań na lata 2008-2018;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych miasta Gozdnic na lata 2008-2013;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu żagańskiego;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w mieście Żagań;*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów po-*

II. PROCEDURY TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA LATA 2011-2018

2.1. PROBLEM SPOŁECZNY – PRZYJĘTA DEFINICJA

U podstaw *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* i wszelkich działań związanych z jej opracowaniem leży szerokie, wieloaspektowe rozumienie problemu społecznego. Subiektywna ocena jakości życia w ramach danej zbiorowości terytorialnej zależy nie tylko od tego jak dana sytuacja bądź zjawisko występujące w przestrzeni lokalnej są interpretowane przez ekspertów (i w związku z tym, które zjawiska są promowane, a które zwalczane), ale przede wszystkim od tego jak są one doświadczane przez mieszkańców w ich codziennym życiu (które z tych sytuacji uznawane są za problematyczne, które za neutralne, a które za pozytywne).

Problemy społeczne to zjawiska wywołujące *określony rezonans w świadomości ludzi danego społeczeństwa (...), jakie nie dają się pogodzić z powszechnie uznawanymi w danym społeczeństwie normami, standardami czy wartościami i co do których istnieje przekonanie, że mogą być rozwiązane lub przezwyciężone poprzez aktywność społeczną* (Sztumski 1977, s. 215). Cytowany powyżej autor idąc dalej w charakteryzowaniu pojęcia i zjawiska problemu społecznego, przedstawia podstawowe jego cechy według koncepcji Paula B. Hortona i Geralda R. Leslie'go.

Zgodnie z nią problem społeczny to:

- a) zjawisko, które jest niepożądane i społecznie kłopotliwe (ze względu na natężenie, częstotliwość występowania, zasięg, charakter następstw itp.),
- b) porusza znaczną część społeczeństwa (problem musi zaistnieć w świadomości społecznej i uzyskać krytyczną opinię, w ten sposób obiektywnie istniejące zjawisko przeobraża się w subiektywnie odbierany problem społeczny, powodując zaangażowanie mieszkańców zbiorowości),
- c) wydaje się być możliwe do przezwyciężenia (wiera w możliwość przekształcenia wadliwych społecznie warunków zwiększa szanse na autentyczne zaangażowanie członków zbiorowości i wypracowanie praktycznych dyrektyw służących jego eliminacji lub minimalizowaniu negatywnych skutków),
- d) ale poprzez działania zbiorowe (niewystarczająca jest aktywność „profesjonalistów od danych problemów”, konieczne jest masowe wsparcie społeczne – uzyskane dzięki zbliżonym sposobom interpretowania występującego zjawiska) (Sztumski 1977, s. 218-219).

Przyjęcie takiej definicji oznacza uwzględnienie nie tylko perspektywy instytucji społecznych, lecz także perspektywy „przeciętnego” mieszkańca i jego potrzeb. Tym samym, wąskie definiowanie problemu jest poszerzone o jego pozainstytucjonalne rozumienie (problem społeczny w ujęciu obiektywnym i subiektywnym). Jednocześnie definicja ta zwraca uwagę na znaczenie partycypacji i mobilizacji społecznej jako mechanizmów przeciwdziałania problemom społecznym.

2.2. CHARAKTER I REALIZACJA BADAŃ

2.2.1. Analiza urzędowych dokumentów zastanych

Prace związane z przygotowaniem *Strategii* miały wieloetapowy charakter. Za punkt wyjścia przyjęto wszechstronne, dogłębne zdiagnozowanie powiatu pod kątem jego zasobów infrastrukturalnych i ludzkich, z uwzględnieniem kapitału społecznego i kulturowego. W tym celu podjęto kroki zmierzające do pozyskania danych dotyczących istniejących na terenie powiatu instytucji i ich funkcjonowania (świadczonych przez nie usług), jak również działalności organizacji społecznych i grup samopomocowych. Uwzględniono również sposoby percypowania sytuacji powiatu pod kątem problemów społecznych przez jego mieszkańców.

Posłużono się kilkoma metodami analizy. Po pierwsze, zastosowano analizę materiałów urzędowych. Ważnym źródłem informacji były zarówno dokumenty planistyczne i strategiczne z poziomu województwa (m.in. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego, Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego, wojewódzkie programy przeciwdziałania narkomanii, alkoholizmowi itp.), powiatu (przede wszystkim Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego) i gminy (m. in. gminne strategie rozwiązywania problemów społecznych itp.)⁴, jak również zgromadzone dane statystyczne. Zaczerpnięto je głównie z Banku Danych Regionalnych GUS (www.stat.gov.pl) oraz z raportów i zestawień Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

W analizie wykorzystano ponadto:

- dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Żaganiu;
- raporty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze;
- dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu (głównie sprawozdania MPiPS);
- raporty Narodowego Funduszu Zdrowia i Lubuskiego Centrum Zdrowia Publicznego;
- dane Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu;
- oficjalne strony internetowe powiatu żagańskiego i województwa lubuskiego.

Rozesłano również pisma z prośbą o udostępnienie merytorycznych sprawozdań za ostatnie lata do lokalnych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych działających w obrębie pomocy społecznej. Prośbę wysłano do następujących podmiotów:

- Stowarzyszenie *Solidarni Plus* – Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutyńce,
- Żagańskie Stowarzyszenie Klubu Abstynentów *Promyk*,
- Szprotawskie Stowarzyszenie Ludzi Działających na rzecz Trzeźwości w Polsce – Klub Abstynenta *Maratończyk*,
- Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych *Wiosna w Sercu* w Żaganiu (pierwotnie: Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych *Ruchowo Integracja*),
- Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych,
- Żagańskie Stowarzyszenie *Amazonki*,

- Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych *Piękni Życiem* w Iłowej,
- Wincentyńskie Centrum Pomocy Rodzinie przy parafii p.w. NSPJ w Iłowej,
- Zespół Wincentyński przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów (ZR Żagań),
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów (ZR Szprotawa),
- Polski Związek Niewidomych – Koło Terenowe Żaganiu,
- Polski Związek Niewidomych – Koło Terenowe w Szprotawie,
- Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej – Parafialny Zespół Caritas przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu,
- Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej – Parafialny Zespół Caritas przy parafii p.w. WNMP w Szprotawie,
- Fundacja na rzecz Ochrony Zdrowia im. Księżnej Doroty w Żaganiu,
- Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa (oddział w Żaganiu).

Informacje zwrotne uzyskano zaledwie od dwóch organizacji. Charakterystykę żagańskiego „trzeciego sektora” sporządzono więc w oparciu o dane ze Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

Podczas analizy zwracano uwagę na takie aspekty życia w powiecie jak: położenie geograficzne, podział administracyjny, ogólna charakterystyka ludności, walory przyrodniczkokrajobrazowe powiatu, kultura, baza turystyczna, rynek pracy i bezrobocie, edukacja, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, infrastruktura socjalna i pomoc społeczna.

2.2.2. Badania sondażowe

Kolejne metody zastosowane podczas sporządzania diagnozy przyniosły materiał składający się z tzw. danych wywołanych. W pierwszej kolejności przeprowadzono badania ilościowe. Badania miały charakter wywiadów kwestionariuszowych, realizowanych na kwotowej próbie mieszkańców powiatu. Struktura próby była odzwierciedleniem struktury mieszkańców powiatu z uwzględnieniem czterech kryteriów: podziału terytorialnego, płci, wieku i wykształcenia. Ten etap badań zrealizowano w miesiącach luty i marzec 2010 roku. Wzięło w nim udział 613 osób.

Podstawowym celem badań sondażowych było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie problemy wskazywane są przez mieszkańców powiatu jako szczególnie dokuczliwe? (Czy są to wyłącznie kwestie z zakresu polityki społecznej czy również inne?)
- 2) Jaki jest zakres zjawisk takich jak: bieda, bezrobocie, niepełnosprawność, przemoc, uzależnienie od alkoholu i narkotyków w powiecie żagańskim? (Jaka część społeczności powiatu – w opinii badanych – jest dotknięta lub zagrożona wskazanymi problemami społecznymi?)
- 3) Jakie strategie działań przyjmują osoby potrzebujące wsparcia? (Czy zachowują bierność i nie podejmują działań, akceptując swoją sytuację, czy przyjmują postawę aktywną i poszukują pomocy? Jeśli tak, to do kogo się zwracają – do osób bliskich i znajomych, czy raczej do instytucji?)
- 4) Jaka jest relacja pomiędzy oczekiwaniami mieszkańców a faktycznymi działaniami instytucji? (Czego przede wszystkim oczekują potrzebujący, a co jest oferowane przez instytucje? Jaki charakter powinny mieć działania pomocowe w opiniach mieszkańców?)
- 5) Czy instytucje kierują pomoc do najbardziej potrzebujących (w opinii mieszkańców powiatu)?

Przeprowadzone na licznej próbie badania pozwoliły na uzyskanie interesującego materiału empirycznego, dającego wiedzę na temat sposobu doświadczania rzeczywistości społecznej przez mieszkańców powiatu, ich potrzeb i poczucia jakości życia.

W badaniach sondażowych wzięli udział dorośli mieszkańcy wszystkich gmin powiatu żagańskiego – 52,1% mężczyzn i 47,9% kobiet. Ponad połowę badanych stanowili mieszkańcy miast (64,4%), w tym 50,1% – mieszkańcy Żagania i Szprotawy. Udział mieszkańców wsi w badaniu wyniósł 35,6%. Wśród uczestników badań 25,7% osób posiadało wykształcenie podstawowe, 31,5% – wykształcenie zasadnicze zawodowe, 35,1% – wykształcenie średnie i 7,7% – wykształcenie wyższe. Wskaźnikiem poziomu wykształcenia było ukończenie szkoły na określonym poziomie.

Struktura wieku badanych przedstawia się następująco: 25,7% ogółu respondentów stanowiły osoby w wieku 18-29 lat, 17,1% – osoby z przedziału wiekowego 30-39 lat, 17,1% – przedstawiciele kategorii 40-49 lat, 21,1% – 50-59 lat i 19,1% – 60 lat i więcej.

Ponad połowę badanych stanowiły osoby pozostające w związkach małżeńskich, bądź partnerskich (55,3%). Niemal co trzeci mieszkaniec powiatu, biorący udział w badaniu to osoba stanu wolnego (kawaler lub panna) (27,7%). Osoby owdowiałe stanowiły 9,8%, a pozostałe 7,2% to osoby rozwiedzione lub pozostające w separacji.

39,0% badanych posiada na utrzymaniu dzieci w wieku szkolnym, w tym 44,3% – jedno dziecko, 37,3% – dwoje. Najczęściej reprezentowaną kategorią zawodową wśród osób biorących udział w badaniu byli emeryci i renciści (17,6%). Względnie często także badani wykonywali zawód robotnika wykwalifikowanego (11,7%), pracowali w sektorze usługowym, jako sprzedawcy (8,8%), byli uczniami lub studentami (8,6%). Co charakterystyczne, aż 16,3% respondentów nie określiło w trakcie wywiadu własnej przynależności zawodowej (tabela 1).

TABELA 1. KATEGORIE ZAWODOWE BADANYCH

Kategoria zawodowa	Liczba wskazań	%
Wyżsi urzędnicy	1	0,2
Wolne zawody	21	3,4
Prywatni przedsiębiorcy	53	8,6
Rolnicy	22	3,6
Robotnicy niewykwalifikowani	26	4,2
Robotnicy wykwalifikowani	72	11,7
Pracownicy administracyjno-biurowi	35	5,7
Pracownicy usług i sprzedawcy	54	8,8
Wojsko, policja, straż	9	1,5
Gospodynie domowe	8	1,3
Emeryci, renciści	108	17,6
Uczniowie, studenci	53	8,6
Bezrobotni	39	6,4
Inne	13	2,1
Brak danych	99	16,3
Ogółem	613	100,0

Źródło: badania własne.

Badanych poproszono również o ocenę własnej sytuacji materialnej. Niepokojące jest to, że co czwarta osoba stwierdziła, iż sytuacja finansowa gospodarstwa domowego sprawia jej czasami trudności przy regulo-

waniu comiesięcznych świadczeń (tj. dokonywaniu podstawowych opłat), a w przypadku 7,7% respondentów – problemy finansowe mają długotrwały charakter. Deklaracje badanych dotyczące ich sytuacji materialnej zamieszczone są w tabeli 2.

TABELA 2. SUBIEKTYWNA OCENA SYTUACJI MATERIALNEJ BADANYCH

Kategorie odpowiedzi	Liczba wskazań	%
Od dłuższego czasu nie wystarcza na podstawowe świadczenia	47	7,7
Czasami nie wystarcza na podstawowe świadczenia	146	23,9
Wystarcza na bieżące wydatki	245	40,2
Co jakiś czas możemy sobie pozwolić na ekstra wydatki	153	25,1
Często możemy pozwolić sobie na ekstra wydatki	17	2,8
Trudno powiedzieć	2	0,3
Ogółem	610	100,0

Źródło: badania własne.

Kwestionariusz wywiadu składał się z dwóch zasadniczych części (oprócz Metryczki). Pytania z części I *Identyfikacja lokalnych problemów społecznych. Podmioty odpowiedzialne za rozwiązywanie problemów* poświęcone były takim problemom badawczym jak:

- 1) Poczucie sprawstwa i możliwości wpływu na rzeczywistość.
- 2) Perspektywa subiektywna definiowania problemu, czyli podmiotowe, oddolne definiowanie problemów w terytorialnym kontekście życia społecznego, postrzeganie możliwych dróg rozwiązania problemu oraz różne kategorie społeczne rozpoznawane przez mieszkańców jako „środowiska z problemem”.
- 3) (Inter) subiektywna interpretacja problemów zobiektywizowanych („problemy zobiektywizowane” jako zjawiska definiowane w kategoriach problemu społecznego przez władze i instytucje pomocowe); najważniejsze, najbardziej uciążliwe według mieszkańców problemy i oraz ich zasięg.
- 4) Przypisywanie podmiotowości i odpowiedzialności w zakresie rozwiązywania problemów społecznych (jak powinno być?) oraz stan faktyczny (jak jest?): władza czy mieszkańcy? (jeśli władza, to jakiego szczebla?)
- 5) Ocena skuteczności instytucji samorządowych w rozwiązywaniu różnych problemów.
- 6) Kwestia upodmiotowienia mieszkańców: ocena możliwości i sposobu wywierania wpływu. Problem (inter)subiektywny a zobiektywizowany, tj. możliwość wywierania oddolnego wpływu na definiowanie problemu przez instytucje (czyli na obiektywizację i formalizację problemu). Sposób manifestowania niezgodności w definiowaniu problemu (inter)subiektywnego i zobiektywizowanego.
- 7) Zaangażowanie obywatelskie: sposoby, skala, przeszkody.

Druga część kwestionariusza zatytułowana *Problemy społeczne – pomoc społeczna* poświęcona była obiektywnej perspektywie rozumienia problemu; dotyczyła jedynie problemów będących celem działalności instytucji pomocy społecznej. Pytania z tej części odnosiły się do takich problemów badawczych jak:

- 1) Skala rozprzestrzenienia danego problemu będącego przedmiotem działań instytucji pomocowych.
- 2) Funkcjonowanie instytucji pomocy społecznej w opinii ich rzeczywistych klientów i potencjalnych odbiorców. Ocena skuteczności i jakości działań instytucji pomocowych oraz wskazanie ich słabych punktów.

- 3) Diagnoza innych – poza instytucjami samorządowymi – faktycznych źródeł wsparcia, z jakich korzystają osoby dotknięte problemem.
- 4) Skala wykorzystania oferty instytucji pomocowych.
- 5) Diagnoza najważniejszych (w opinii mieszkańców) problemów (spośród problemów będących przedmiotem działalności instytucji pomocowych).
- 6) Znajomość lokalnych i regionalnych „reprezentantów trzeciego sektora”, opinie na temat ich skuteczności i dostępności.
- 7) Optymalne środki udzielania pomocy społecznej w opinii mieszkańców powiatu.
- 8) Bariery korzystania z pomocy społecznej.

Częściowe wyniki przeprowadzonych badań ilościowych przedstawiono w § 4.1. Prezentację całości zawiera raport *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018. Raport z badań ilościowych (sondażu opinii)* (w załączeniu).

2.2.3. Fokusy

Trzecią metodą zastosowaną w celach diagnostycznych były badania fokusowe (grupowe wywiady zogniskowane), które odbyły się 16 i 30 czerwca 2010 roku w Pałacu Książęcym w Żaganiu. Przeprowadzono je wśród pracowników instytucji pomocowych i osób zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych z terenu powiatu żagańskiego. Przy rekrutacji uczestników do wywiadów fokusowych wzięto pod uwagę wyniki badań sondażowych i dokumentarnych. Zaproszenie wystosowano przede wszystkim do instytucji i organizacji stricte pomocowych, takich jak ośrodki pomocy społecznej. Stosując kryterium natężenia korzystania z pomocy tych placówek, wyłoniono gminy, w których odsetek mieszkańców objętych pomocą instytucjonalną jest najwyższy w powiecie, najniższy i zbliżony do średniej.

O udział w badaniach poproszono również przedstawicieli organizacji samopomocowych działających na terenie powiatu żagańskiego, zrzeszających osoby w taki lub inny sposób dotknięte problemami lub zaangażowane w ich rozwiązywanie. Ich działalność ma charakter społeczny, oddolny, co może sugerować inną perspektywę postrzegania przez nich rzeczywistości powiatu i problemów społecznych, w porównaniu z przedstawicielami instytucji publicznych. Zaproszenia wystosowano do niemal wszystkich organizacji pozarządowych tego typu działających na terenie powiatu żagańskiego.

Zauważyć można, że reakcja instytucji i organizacji świadczy o postawie względem idei opracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych. Po pierwsze, nie wszystkie zaproszone instytucje i organizacje wysłały na spotkanie swojego przedstawiciela (dotyczy to szczególnie organizacji pozarządowych – problemy z nawiązaniem kontaktu, brak zainteresowania udziałem w badaniu, nie stawienie się na wywiad, mimo wcześniejszych zapewnień o uczestnictwie itp.). Po drugie, nie wszystkie rozumiały ideę badań, o czym świadczy fakt, że delegowały na spotkanie pracownika o niskim stażu pracy (i – co za tym idzie – małej orientacji w tematyce) lub też zatrudnionego na stanowisku nie związanym bezpośrednio z pomocą społeczną. Trzeba jednak podkreślić, że przedstawiciele znacznej części instytucji i organizacji, które pozytywnie zareagowały na zaproszenie do udziału w badaniach, zaprezentowali w trakcie wywiadów odpowiedzialne i sumienne

podejście, co umożliwiło zgromadzenie cennego materiału empirycznego. Łącznie w obu spotkaniach wzięło udział 12 osób.

Głównym celem badań fokusowych jako etapu diagnozy powiatu żagańskiego w celu opracowania Strategii było zdobycie wiedzy na temat ekspertów i ich perspektywy postrzegania rzeczywistości powiatu w zakresie problemów społecznych. Drogą ku temu wiodącą miało być uzyskanie odpowiedzi na pytania o sylwetki tych osób, które na co dzień zajmują się pracą socjalną i rozwiązywaniem problemów społecznych, ich sposób identyfikowania problemów lokalnych, postawy względem osób dotkniętych problemami oraz subiektywnie odczuwane niedostatki w zakresie funkcjonowania systemu pomocowego na terenie powiatu.

Scenariusz wywiadów fokusowych przewidywał takie bloki tematyczne, jak:

- ogólna ocena powiatu żagańskiego (powiat żagański jako miejsce do życia),
- problemy pojawiające się na jego terenie,
- opinie dotyczące skuteczności niesionej pomocy,
- współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami pomocowymi,
- stereotyp typowego klienta instytucji pomocowych
- wyobrażenia dotyczące idealnej pomocy społecznej.

Dyskusje prowadzone podczas obu wywiadów były zatem zogniskowane wokół sześciu głównych wątków problemowych i pozwoliły na wyciągnięcie szeregu interesujących wniosków, mających istotne znaczenie przy przygotowywaniu strategicznej części niniejszego dokumentu.

Częściowe konkluzje z wywiadów z przedstawicielami środowisk eksperckich zaprezentowano w § 4.2. Szczegółowe omówienie badań zawiera natomiast raport *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018. Raport z badań jakościowych – grupowych wywiadów zogniskowanych (fokusów)* (w załączeniu).

2.3. SEMINARIUM – EKSPERCKIE KONSULTACJE SPOŁECZNE

Przez cały okres prac nad *Strategią* konsultowano się z koordynatorem projektu ze Starostwa Powiatowego w Żaganiu, partnerami projektu z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu oraz przedstawicielami innych instytucji i organizacji, które podejmują działania w zakresie polityki społecznej. Szczególnie ważnym etapem tych prac, pomocnym w opracowywaniu rekomendacji i dyrektyw praktycznych miało być również seminarium, które odbyło się 19 listopada 2010 roku w Starostwie Powiatowym w Żaganiu, podczas którego zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań, omówiono diagnostyczną część przygotowywanego dokumentu oraz wskazano przykładowe obszary wymagające interwencji. Do udziału w seminarium, które miało formę eksperckich konsultacji społecznych, zaproszono (za pośrednictwem Starostwa Powiatowego w Żaganiu) przedstawicieli: Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu, wszystkich ośrodków pomocy społecznej oraz reprezentantów władz samorządowych (z urzędów miast i gmin) z terenu powiatu. Spośród dziewiętnastu instytucji, których przedstawiciele zostali zaproszeni, w seminarium wzięło udział osiem osób, reprezentujących następujące podmioty:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Żaganie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzeźnicy,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Iłowej,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Wymiarkach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Żaganie,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganie,
- Urząd Miasta Żagań.

Wyrażna dominacja reprezentantów instytucji pomocowych podczas seminarium spowodowała skupienie uwagi uczestników na kwestiach związanych z funkcjonowaniem pomocy społecznej. Nieobecność reprezentantów władz samorządowych udaremniła przedstawienie poszerzonej analizy tych problemów, które wykraczają poza tradycyjnie rozumianą politykę społeczną, a percypowane są przez mieszkańców powiatu jako dokuczliwe i wymagające zdecydowanej interwencji.

2.4. PODSUMOWANIE

Kolejnym krokiem w opracowaniu *Strategii* było przeprowadzenie analizy SWOT w oparciu o całość materiału zebranego przy pomocy trzech wskazanych metod badawczych (analizę całości pozyskanych danych urzędowych, badania ilościowe i jakościowe). Wskazanie mocnych i słabych stron powiatu żagańskiego oraz związanych z tym szans i zagrożeń stanowi podsumowanie części diagnostyczno-analitycznej *Strategii*.

Kompleksowa diagnoza stanowi podstawę właściwej części strategicznej dokumentu, która zawiera wykaz celów do realizacji (cel nadrzędny, dwa cele strategiczne i 14 celów operacyjnych) oraz katalog dyrektyw praktycznych i wskazań dotyczących możliwych dróg w zakresie usprawniania i zwiększania efektywności systemu rozwiązywania problemów społecznych w powiecie żagańskim, a tym samym **poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców powiatu**.

W części strategicznej przedstawiono również wykazy podmiotów przewidzianych do realizacji poszczególnych celów i kierunków działań, a tym samym współodpowiedzialnych za ich rezultaty. Ponadto zawarto zalecenia dotyczące wdrażania i monitoringu *Strategii*.

CZĘŚĆ A

SPOŁECZNA DIAGNOZA POWIATU

III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU ŻAGAŃSKIEGO – ANALIZA URZĘDOWYCH DANYCH ZASTANYCH

3.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY, LUDNOŚĆ

Powiat żagański położony jest w południowo-zachodniej części województwa lubuskiego. Na zachodzie graniczy z powiatem żarskim, na północy z powiatem zielonogórskim, na północnym wschodzie z powiatem nowosolskim, na wschodzie, południu i południowym zachodzie z powiatami województwa dolnośląskiego (odpowiednio: z powiatem polkowickim, bolesławieckim i zgorzeleckim).

RYSUNEK 1. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Źródło: www.wojewodalubuski.pl

Powiat zajmuje powierzchnię 1131 km², co stanowi 8,08% powierzchni województwa. Strukturę administracyjną powiatu tworzy dziewięć gmin, w tym dwie gminy miejskie: Gozdnicza i Żagań, trzy gminy miejsko-wiejskie: Iłowa, Małomice i Szprotawa oraz cztery gminy wiejskie: Brzeźnica, Niegosławice, Wymiarki i Żagań.

Sieć osadnicza powiatu żagańskiego wyróżnia się:

- skrajnym położeniem mniejszych miast: Iłowej, Gozdnicy oraz Małomic;
- koncentracją miejscowości w dolinie Bobru;
- rozrzedzeniem sieci osadniczej w południowej części powiatu zajętej przez duże kompleksy leśne (Bory Dolnośląskie) (www.bip.powiatzaganski.pl).

RYSUNEK 2. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Źródło: www.gminy.pl

W powiecie zamieszkuje blisko 82 tysiące osób, z czego większość (61,09%) stanowią mieszkańcy miast, pozostali (38,91%) zamieszkują tereny wiejskie (stan na 31.12.2008 r.).

Przeciętna gęstość zaludnienia (72 osoby na 1 km²) i współczynnik feminizacji w powiecie żagańskim (106 kobiet na 100 mężczyzn) idealnie odpowiadają średnim wojewódzkim.

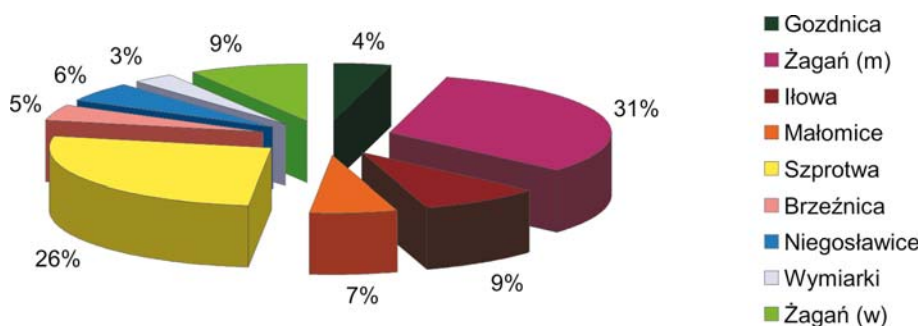
W poszczególnych gminach wskaźnik gęstości zaludnienia jest jednak wysoce zróżnicowany i waha się od 25–38 osób na km² w gminach wiejskich do 656 osób na km² w Żaganiu (tabela 3, wykres 1).

TABELA 3. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Jednostka administracyjna	Powierzchnia [km ²]	Ludność		Gęstość zaludnienia [os. / km ²]
		ogółem	ogółem	
Województwo lubuskie	13988	1008962	519987	72
Powiat żagański	1132	81868	42115	72
Gozdnica	24	3398	1766	142
Żagań (gm. miejska)	40	26496	13846	656
Łłowa	153	7118	3630	47
Małomice	80	5412	2780	68
Szprotawa	243	21606	11134	92
Brzeźnica	122	3723	1851	30
Niegostawice	135	4673	2371	35
Wymiarki	63	2426	1268	38
Żagań (gm. wiejska)	281	7016	3469	25

Źródło: Powierzchnia i ludność w 2008 roku, dane Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze, stan na 31.12.2008 r., www.stat.gov.pl.

WYKRES 1. PROCENTOWY UDZIAŁ LUDNOŚCI GMIN W STOSUNKU DO OGÓŁU MIESZKAŃCÓW POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

Struktura wieku ludności powiatu żagańskiego również odpowiada przeciętnym wartościom w województwie. 65,4% ogółu ludności w powiecie stanowią osoby w wieku produkcyjnym (w województwie 65,8%). Kolejne 19,8% – to osoby w wieku przedprodukcyjnym (w województwie 19,6%). Pozostali mieszkańcy (14,8%) ukończyli 60 (w przypadku kobiet) lub 65 lat (w przypadku mężczyzn) (w województwie 14,6%). Tym samym, na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają tu 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym (średnia wojewódzka – 52 osoby) (stan na 31.12.2008 r.) (www.stat.gov.pl, por. także Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010).

Na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku można stwierdzić, że w powiecie żagańskim dominują osoby z niskim i bardzo niskim poziomem wykształcenia. 37,5% ludności w wieku lat 13 i więcej legitymuje się wykształceniem najwyżej podstawowym. Odsetek ten jest szczególnie wysoki

w gminach wiejskich (44,8%), najniższy zaś w gminach miejskich (30,7%). Częściej niż co czwarty mieszkaniec powiatu posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (27,2%) – w tej kategorii również dominują osoby zamieszkujące gminy wiejskie (30,4%). Wykształceniem średnim (zawodowym lub ogólnokształcącym) dysponuje 25,6% ludności, zwłaszcza reprezentanci gmin miejskich (30,1%). Odsetek osób z wykształceniem wyższym w skali powiatu nieznacznie przekracza 5% i waha się od 3,2% w gminach wiejskich do 8,4% w Gozdnicy i Żaganu (tabele 4 i 5).

TABELA 4. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI POWIATU ŻAGAŃSKIEGO*

Jednostka administracyjna	Ludność ogółem	Poziom wykształcenia						
		wyższe	policealne	średnie**	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone***	nieustalony
Powiat żagański	70089	4106	2062	17968	19042	22460	3860	591
Gminy miejskie	25980	2196	866	7812	6813	6742	1243	308
Gminy miejsko-wiejskie	29426	1432	914	7330	7763	10237	1518	232
Gminy wiejskie	14683	478	282	2826	4466	5481	1099	51

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 Ludność, stan oraz struktura demograficzna i społeczno-ekonomiczna. Województwo lubuskie, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2003.

* w zestawieniu uwzględniono ludność w wieku 13 lat i więcej

** łącznie: zawodowe i ogólnokształcące

*** wraz z osobami bez wykształcenia szkolnego

TABELA 5. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI POWIATU ŻAGAŃSKIEGO* [W %]

Jednostka administracyjna	Poziom wykształcenia						
	wyższe	policealne	średnie**	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone***	nieustalony
Powiat żagański	5,85	2,94	25,63	27,17	32,04	5,51	0,84
Gminy miejskie	8,45	3,33	30,07	26,22	25,95	4,78	1,18
Gminy miejsko-wiejskie	4,87	3,10	24,91	26,38	34,79	5,16	0,79
Gminy wiejskie	3,25	1,92	19,25	30,42	37,33	7,48	0,35

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 Ludność, stan oraz struktura demograficzna i społeczno-ekonomiczna. Województwo lubuskie, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2003.

* w zestawieniu uwzględniono ludność w wieku 13 lat i więcej

** łącznie: zawodowe i ogólnokształcące

*** wraz z osobami bez wykształcenia szkolnego

Współczynnik rozwodów w powiecie odpowiada średniej wojewódzkiej: 2,0 na 1000 mieszkańców (1,9 – w województwie), natomiast współczynnik prawomocnie orzeczonych separacji jest istotnie niższy: 1,2 na 100 tys. mieszkańców (6,1 – w województwie) (stan na 31.12.2009 r.) (Ludność, ruch naturalny i migracje..., 2010).

Negatywnie na tle województwa powiat wyróżnia natomiast wysokie ujemne saldo migracji (– 2,73, przy średniej dla województwa: – 0,47). Gorzej pod tym względem prezentuje się tylko powiat strzelecko-drezdeński (– 3,35) (stan na 31.12.2009 r.) (Ludność, ruch naturalny i migracje..., 2010).

3.2. WALORY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE

Powiat żagański leży na pograniczu Niziny Śląskiej i Gór Kocich i charakteryzuje się dużym udziałem gruntów leśnych. Współczynnik lesistości dla powiatu wynosi 46,2%, jednak w niektórych gminach jest on znacznie wyższy (Gozdnica – 67,7%, Iłowa – 66,9%, Wymiarki – 66,8%) (stan na 31.12.2008 r.). Na terenie powiatu rozpościerają się Bory Dolnośląskie, skąd wypływają i wpadają do rzeki Bóbr jej dopływy – Kwisa i Czarna Wielka. Ze względu na walory środowiska przyrodniczego (rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu, zabytkowe parki i liczne pomniki przyrody), teren ten jawi się jako atrakcyjny turystycznie.

W granicach powiatu mieszczą się cztery rezerwaty leśne: „Buczyna Szprotawska”, „Dąbrowa Brzeźnicka”, „Wrzosiec” i „Nad Młyńską Strugą” oraz rezerwat bagienno-torfowiskowy: „Żurawie bagno”. Na terenie rezerwatów występuje wiele rzadkich gatunków roślin, takich jak pióropusznik stuszi, paprotnik kolczasty czy popielica. Na uwagę zasługuje również kilkadziesiąt chronionych prawem pomników przyrody, m.in. pojedyncze egzemplarze wielowiekowych dębów (w tym „Chrobry” we wsi Piotrowice – najstarszy dąb szypułkowy w Polsce, który liczy sobie około 730 lat, ma 992 cm w obwodzie i jest trzecim dębem w Europie Środkowej pod względem wymiarów) oraz grupa starych buków (w gminie Wymiarki). W stanowiących atrakcję przyrodniczą powiatu lasach, obfitujących w runo leśne i liczne obszary łowieckie, spotkać można także rzadkie gatunki sosny wejmutki, sosny smotowej, daglezi, kasztana jadalnego, a także wiele gatunków chronionych zwierząt, głównie ptaków, takich jak: żuraw, bocian czarny, orzeł bielik, głuszec, cietrzew czy pustułka.

Na terenie powiatu znajdują się dwa atrakcyjne krajobrazowo parki pałacowe, zlokalizowane w Żaganiu i Iłowej – oba założone w XVII wieku, bogate w starodrzew, z licznymi pomnikami przyrody (www.powiatzagański.pl, Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008).

3.3. KULTURA

3.3.1. Obiekty zabytkowe

Powiat żagański leży na terenie historycznego Dolnego Śląska. Przez wieki kształtował się tu charakterystyczny krajobraz kulturowy, który *jest materialnym świadectwem bogatej historii (...), wynikiem ścierania się wpływów niemieckich, polskich i czeskich. Zachowane elementy krajobrazu obejmujące budowle rezydencjonalne, sakralne, użyteczności publicznej, układy przestrzenne wsi i założenia pałacowo-parkowych, zabytkowe cmentarze stanowią charakterystyczne rysy krajobrazu powiatu, które podkreślają jego odrębność i wyjątkowość* (Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008, s. 10).

Szczególnie wartościowym zabytkiem w granicach powiatu jest mieszczący się w Żaganiu gotycki kompleks dawnego klasztoru św. Augustyna z kościołem p.w. Wniebowzięcia NMP (XIV w.) z sarkofagiem księcia glogowsko-żagańskiego Henryka IV, klasztornym spichlerzem, konwiktem i biblioteką,

w której znajduje się bogaty zbiór starodruków z XIV i XV w. oraz dwa globusy z XVII w. Zespół poaugustiańskich budowli zachwyca monumentalnością i stanowi autentyczną wizytówkę nie tylko miasta i powiatu, ale również całego regionu.

Spośród licznych obiektów zabytkowych Żagania na wyróżnienie zasługują także:

- Pałac Książęcy, usytuowany na miejscu średniowiecznego zamku z XIII w.;
- Wieża Widokowa z XIX w.;
- gotycki kościół p.w. św. Piotra i Pawła (XIV-XVI w.);
- Dom Wdowi, wzniesiony w XVIII w. (obecnie siedziba Urzędu Miasta);
- neogotycki szpital wraz z kościołem p.w. św. Krzyża (XIX w.);
- Kaplica Bożego Grobu – unikatowa kopia kaplicy z Jerozolimy, zbudowana w 1598 r.;
- neorenesansowa Wieża Ratuszowa (XIX w.).

W Żaganiu ma także siedzibę Muzeum Obozów Jenieckich. Mieści się ono na terenie dawnych niemieckich obozów jenieckich. Główną atrakcją muzeum jest makietka tunelu „Harry”, którym w marcu 1944 roku uciekło z obozu 80 lotników alianckich.

O dawnej świetności tych terenów świadczą również zabytkowe obiekty architektoniczne usytuowane poza Żaganiem. Do szczególnie interesujących należą m. in.:

- barokowy kościół poewangelicki w Małomicach z 1732 r.;
- pałac w Iłowej z 1626 r., wraz z secesyjnymi zabudowaniami folwarcznymi i parkiem krajobrazowym;
- dwuwieżowy ratusz w Szprotawie, z zabytkową salą posiedzeń i salą rycerską (najstarsze zachowane do dziś fragmenty ratusza pochodzą z XIV w.);
- późnoromański kościół p.w. św. Andrzeja (XIII w.) w szprotawskiej Iławie, stojący w miejscu pierwszego spotkania króla Polski Bolesława Chrobrego z cesarzem Niemiec Ottonem III w 1000 r. (w Iławie znajduje się również pomnik upamiętniający to wydarzenie);
- kościół p.w. NMP w Szprotawie (pierwsza wzmianka pisemna o kościele z 1260 r.);
- cmentarz żydowski w Szprotawie (XIX w.);
- Brama Żagańska w Szprotawie (XIV w.);
- gotycki zamek w Witkowie (XIV w.);
- wczesnogotycki kościół w Chrobrowie (II poł. XII w.), z późnorenesansową chrzcielnicą;
- wczesnogotycki kościół p.w. św. Anny w Niegosławicach (II poł. XII w.);
- gotycki kościół p.w. św. Mikołaja w Mycielinie (XIII w.) z rzeźbą Madonny (XV w.) i z XVI-wiecznym krucyfiksem;
- barokowy kościół p.w. św. Marii Magdaleny w Brzeźnicy (XVIII w.).

3.3.2. Instytucje kulturalne

Na terenie powiatu funkcjonuje kilkanaście instytucji krzewienia kultury. Są to przede wszystkim placówki muzealne:

- Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu;
- Skansen Maszyn Rolniczych przy Zespole Szkół – Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Henrykowie;

- Muzeum Ziemi Szprotawskiej oraz Izba Historii w Szprotawie oraz miejskie i gminne ośrodki kultury;
- Centrum Kultury w Żagańskim Pałacu Książęcym;
- Dom Kultury w Gozdniczy;
- Dom Kultury w Szprotawie;
- Gminne Centrum Kultury i Sportu w Iłowej;
- Gminne Centrum Kultury w Niegostawicach;
- Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki w Wymiarkach;
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Brzeźnicy;
- Małomicki Ośrodek Kultury;
- Szprotawski Dom Kultury.

Wiodącą rolę w organizacji życia kulturalnego w powiecie odgrywa Żagański Pałac Książęcy, w którym mieści się miejskie Centrum Kultury. Centrum realizuje zadania m. in. w zakresie promocji kultury i edukacji kulturalnej poprzez organizowanie licznych imprez kulturalnych (koncerty, spektakle teatralne, wystawy fotograficzne itp.), imprez plenerowych, warsztatów okolicznościowych, animacji kulturalnych (cykliczne przeglądy, konkursy itp.) oraz utrzymywanie sekcji zainteresowań (tj. Szkoła Talentów, Uniwersytet Trzeciego Wieku). Podobną działalność prowadzą pozostałe domy i ośrodki kultury z terenu powiatu.

Funkcje upowszechniania kultury realizują również placówki biblioteczne. Według zestawień Banku Danych Regionalnych w 2009 roku na terenie powiatu żagańskiego funkcjonowało 29 placówek bibliotecznych (wraz z filiami), w tym 2 biblioteki pedagogiczne w Żaganii i Szprotawie oraz 5 punktów bibliotecznych.

W powiecie działają liczne ludowe zespoły folklorystyczne, których występy uatrakcyjniają ofertę kulturalną powiatu. Są to między innymi: Zespół Górali Czadeckich z Brzeźnicy, zespoły: „Wichowianki” i „Źródło” z Wichowa, „Jodełki” z Żaganii, „Słowianki” z Jankowej Żagańskiej, „Mycielinianki” z Mycielina i „Gościeszowianki” z Gościeszowic, „Dojrzałe Kłosa” ze Szprotawy i „Wrzosa” z Siecieborzyc (www.centrumkultury.zagan.pl; www.bip.powiatzagan.pl; Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008).

Powiat żagański leży na terenach tzw. Ziemi Odzyskanych, co wskazuje na charakterystyczne cechy zbiorowości go zamieszkującej. Analizując problemy życia społeczno-kulturowego powiatu trzeba zatem pamiętać o fakcie przerwania ciągłości życia osadniczego na tych terenach i o powojennych procesach integracji, adaptacji, akomodacji i autochtonizacji, jakie tu zachodziły. W konsekwencji mieszkańców Polski zachodniej cechuje specyficzna postać tożsamości społecznej. Obecne społeczności lokalne i ponadlokalne mają niejednorodny pod względem pochodzenia regionalnego, postmigracyjny rodowód, który zaznacza się w życiu mieszkańców do dnia dzisiejszego. Żywią egzemplifikację mogą w tym kontekście stanowić wspomniane powyżej, działające na terenie powiatu żagańskiego zespoły folklorystyczne. Funkcjonują one w różnych środowiskach postmigracyjnych. Np. zespoły „Watra”, „Wichowianki”, „Źródło”, „Jodełki” wyrosły w środowisku migrantów z Bukowiny; zespół „Mycielinianki” – z Polesia.

Pod względem wysokości ogółu wydatków ponoszonych z budżetów powiatów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w 2009 roku powiat żagański – z kwotą 914,16 zł – plasował się na 5 miejscu wśród 12 powiatów ziemskich w województwie (za powiatami sulęcińskim, ślubickim, świebodzińskim i międzyrzeckim).

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowiły jednak zaledwie 0,06% tej kwoty (0,55 zł na 1 mieszkańca). Powiat żagański prezentuje się w tym kontekście negatywnie na tle województwa – zajmuje dopiero 9 miejsce wśród powiatów ziemskich, przed powiatem wschowskim (0,29 zł), strzelecko-drezdeneckim (0,33 zł) i żarskim (0,36 zł), ale daleko za takimi powiatami jak zielonogórski (14,91 zł) czy międzyrzecki (13,21 zł) (tabela 6).

TABELA 6. WYDATKI Z BUDŻETÓW POWIATÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO W 2009 ROKU

Jednostka administracyjna	Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca [w zł]	
	ogółem *	na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego
Województwo lubuskie	769,95	51,62
Gorzów Wielkopolski	3851,70	519,59
Zielona Góra	4261,85	68,10
Gorzowski	755,84	1,84
Krośnieński	908,53	1,38
Międzyrzecki	1107,15	13,21
Nowosolski	842,49	1,81
Słubicki	1215,18	3,22
Strzelecko-drezdenecki	899,33	0,33
Sulęciński	1308,67	3,28
Świebodziński	1124,84	2,55
Wschowski	834,31	0,29
Zielonogórski	792,99	14,91
Żagański	914,16	0,55
Żarski	877,47	0,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

* kwota uwzględnia wydatki na: rolnictwo i łowiectwo; transport i łączność; gospodarkę komunalną i ochronę środowiska; gospodarkę mieszkaniową; oświatę i wychowanie; kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego; ochronę zdrowia; pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej; sport i kulturę fizyczną; administrację publiczną; bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową oraz turystykę.

3.4. BAZA TURYSTYCZNA

Liczne zabytki architektoniczne powiatu żagańskiego oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe i umiarkowany klimat, obejmujący najcieplejszą dzielnicę Polski, stanowią o atrakcyjności turystycznej tych terenów. Powiat żagański oferuje turystom m.in. piesze i rowerowe szlaki turystyczne oraz ścieżki dydaktyczne, zlokalizowane głównie w granicach rezerwatów leśnych.

Miejscową ofertę turystyczną wzbogacają cykliczne imprezy o wieloletniej często tradycji, między innymi:

- Ogólnopolski Turniej Pianistyczny Dzieci i Młodzieży, organizowany przez Państwową Szkołę Muzyczną im. H. Wieniawskiego w Żaganii;

- Międzynarodowe Forum Perkusyjne i Letnia Akademia Muzyczna, organizowane przez Żagańskie Stowarzyszenie Muzyczne im. H. Czerny-Stefańskiej;
- Letni Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej, organizowany przez Gminne Centrum Kultury i Sportu oraz Parafię p.w. NSPJ w Iłowej;
- Ogólnopolski Festiwal Grup Śpiewaczych „Ziemia i Pieśń”, organizowany przez Szprotawski Dom Kultury i Urząd Miasta w Szprotawie;
- rekonstrukcje wydarzeń z II wojny światowej, upamiętniające kolejne rocznice Wielkiej Ucieczki z dawnego obozu jenieckiego w Żaganii;
- Jarmark Michała, organizowany przez Urząd Miasta i Centrum Kultury w Żaganii i podobne imprezy w innych miastach powiatu żagańskiego.

Infrastruktura turystyczna na terenie powiatu jest słabo rozwinięta. Według wykazów Banku Danych Regionalnych w 2009 roku w powiecie funkcjonowało zaledwie osiem obiektów zbiorowego zakwaterowania z 336 miejscami noclegowymi. Z noclegów tych skorzystało w 2009 roku 25837 osób (w tym 2687 turystów zagranicznych) (por. także Turystyka w województwie lubuskim..., 2010).

Analogiczne dane znajdują się na stronach internetowych województwa lubuskiego. W liczącym 98 pozycji, rejestrze skategoryzowanych obiektów hotelarskich w województwie (hotele, motele, pensjonaty, kempingi i schroniska), mieści się zaledwie kilka obiektów z powiatu żagańskiego.

Najlepszą bazą noclegową i gastronomiczną dysponuje Żagań. W wyżej wymienionym wykazie umieszczone są trzy żagańskie hotele. Są to trzygwiazdkowe obiekty: „Piastowski” i „Willa Park” oraz dwugwiazdkowy „Fuks”. Na terenie miasta funkcjonuje również oferujący miejsca noclegowe „Pensjonat Bartosz”. Według wykazu miasto nie dysponuje innymi skategoryzowanymi obiektami, takimi jak motele, pensjonaty czy schroniska (stan na 6.10.2010 r.) (www.lubuskie.pl).

W mieście działa również kilkanaście większych obiektów gastronomicznych. Są to między innymi restauracje: „Fuks”, „Kasyno Oficerskie”, „Kepler”, „Klub Garnizonowy”, „Palewski”, „Parkowa”, „Piastowska”, „Tropik”, „VIP”, „Willa Park” oraz pizzerie: „Lomoro”, „O sole mio”, „Pizza Shack” i „Trzy Kolory”.

Relatywnie dobrze na tle powiatu prezentuje się także infrastruktura turystyczna gmin Szprotawa i Iłowa. W wykazie wojewódzkim znajdują się dwa obiekty hotelarskie ze Szprotawy: dwugwiazdkowe hotele: „Martpol” i „Chrobry” oraz dwa obiekty z Iłowej: trzygwiazdkowa „Rezydencja Janków” i jednogwiazdkowy hotel „Hayduk 2”. Noclegi turystom oferuje także zabytkowy Pałac Henryków w podszprotawskim Henrykowie. Na terenie obu gmin funkcjonują także zróżnicowane pod względem oferty i jakości usług punkty gastronomiczne.

Poza wymienionymi miastami baza noclegowa na terenie powiatu jest jeszcze słabiej rozwinięta. Turyści mogą tu korzystać z oferty nielicznych gospodarstw agroturystycznych (por. Gospodarstwa agroturystyczne..., 2006).

Ewentualny rozwój agroturystyki może stanowić w przyszłości alternatywę dla słabo rozwiniętej sieci hotelarskiej w powiecie. Może również sprzyjać lepszej promocji istniejących zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz zwiększać możliwości zatrudnienia.

3.5. RYNEK PRACY I BEZROBOCIE

3.5.1. Rynek pracy w regionie

Regionalny rynek pracy uległ w ostatnich latach znacznym przeobrażeniom. Zmieniają się zarówno społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju regionu, jak i rola oraz zadania publicznych służb zatrudnienia.

Lubuskie należy do regionów średnio uprzemysłowionych. Charakterystyczną cechą gospodarki województwa jest obecność zakładów przemysłowych różnej wielkości. W produkcji przemysłowej dominują: wytwarzanie artykułów spożywczych i napojów oraz produkcja drewna i wyrobów z drewna. W niektórych branżach lubuskie firmy mają bardzo poważny udział w produkcji krajowej, m.in. w przypadku materiałów podłogowych z drewna, obuwia, mebli. Wśród większych firm duże znaczenie mają zakłady z branż: chemicznej, celulozowo-papierniczej, elektronicznej, drzewnej. Znacząca jest też pozycja firm prowadzących działalność wydawniczą i poligraficzną. Ważną rolę odgrywają przedsiębiorstwa produkujące materiały budowlane, wśród których prym wiodzie produkcja ceramicznych materiałów budowlanych (Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010, s. 7).

W 2009 roku w województwie lubuskim zarejestrowanych było 101 405 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 95,5% stanowiły jednostki sektora prywatnego. 29,1% podmiotów jako podstawowy rodzaj działalności zadeklarowało działalność handlową, 18,5% – działalność z sekcji obsługa nieruchomości i firm, 11,4% – budownictwo, 8,2% – przetwórstwo przemysłowe.

Pod względem liczebności, najwięcej podmiotów gospodarczych działa na terenie powiatów grodzkich: w Gorzowie Wielkopolskim – 17,4% oraz Zielonej Górze – 15,2%. Wśród powiatów ziemskich dominują – powiat żarski (8,9%), zielonogórski (7,4%) oraz powiat żagański (7,0%) (Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010).

3.5.2. Podmioty gospodarcze w powiecie żagańskim

W 2009 roku na terenie powiatu żagańskiego działalność prowadziło 7079 podmiotów gospodarczych (według rejestru REGON), z czego 93,25% stanowiły jednostki działające w sektorze prywatnym (6601), natomiast pozostałe 6,7% (478) – w sektorze publicznym (tabela 7).

Zdecydowana większość zarejestrowanych w powiecie żagańskim podmiotów to jednostki małe, zatrudniające nie więcej niż 9 osób (95,0% – 6729). Zaledwie w 57 podmiotach (0,8% ogółu) liczba pracowników przekracza 50 osób (tabela 8).

Pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów poszczególne gminy powiatu są zróżnicowane. Większość potencjału gospodarczego skupia się w Żaganiu i Szprotawie. Wśród pozostałych gmin wyróżnia się wiejska gmina Żagań, która pod tym względem znacznie wyprzedza nie tylko inne gminy wiejskie, ale także Gozdnicę i Iłową (tabela 9).

TABELA 7. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W POWIECIE ŻAGAŃSKIM

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów
Ogółem	7079
Sektor publiczny – ogółem	478
Sektor prywatny – ogółem	6601
w tym: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	5058
spółki handlowe	274
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	94
spółdzielnie	42
fundacje	7
stowarzyszenia i organizacje społeczne	156

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

**TABELA 8. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W POWIECIE ŻAGAŃSKIM
WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI**

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów
Ogółem	7079
Zatrudniające do 9 osób	6729
Zatrudniające 10-49 osób	293
Zatrudniające 50-249 osób	51
Zatrudniające powyżej 250 osób	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

TABELA 9. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Jednostka administracyjna	Liczba podmiotów	
	ogółem	w sektorze prywatnym
Powiat żagański	7079	6601
Gozdnica	237	211
Żagań (gm. miejska)	3025	2775
Itowa	493	465
Małomice	379	342
Szprotawa	1959	1861
Brzeźnica	182	170
Niegosławice	178	171
Wymiarki	141	132
Żagań (gm. wiejska)	485	474

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

W sektorze prywatnym przeważają podmioty prowadzące działalność usługową i przemysłową (dominujące branże: przemysł włókienniczy, odzieżowy i ceramiczno-budowlany).

Warto wspomnieć, iż powiat żagański, podobnie jak powiat żarski, leży na szlakach tranzytowych z Niemiec na wschód i na południe Europy, w bezpośrednim sąsiedztwie osadniczego pasma o znaczeniu międzynarodowym (Berlin – Wrocław – Kijów) oraz pasma rozwojowego o znaczeniu regionalnym (Żary – Żagań – Leszno), co stwarza warunki do rozwoju w powiecie rynku usług turystycznych i spedycyjno-logistycznych (por. www.bip.powiatzaganski.pl, Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008).

3.5.3. Struktura bezrobocia w powiecie

W 2009 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żaganiu zarejestrowanych było 6706 bezrobotnych. 40,8% (2734 osoby) tej kategorii stanowili mieszkańcy wsi, natomiast 53,0% – kobiety (3556 osób). Prawo do zasiłku, przysługującego przez okres 12 miesięcy, posiadało w tym czasie 1678 osób, co stanowi 25,0% ogółu zarejestrowanych (w tym 796 kobiet – 22,4%)⁴.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie żagańskim wynosiła w 2009 roku 25,7%. W stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 3,1% i znacznie przekraczała średnią wojewódzką (15,9%). Pod tym względem, powiat żagański lokuje się wśród pięciu powiatów o najwyższym (przekraczającym 20%) wskaźniku bezrobocia w województwie. Pozostałe powiaty to: krośnieński (27,9%); nowosolski (26,3%), strzelecko-drezdenecki (24,8%) i międzyrzecki (21,0%).

Warto podkreślić, że we wszystkich powiatach graniczących z powiatem żagańskim (z wyjątkiem nowosolskiego), stopa bezrobocia rejestrowanego w analogicznym okresie była znacznie niższa; dotyczy to w szczególności powiatów województwa dolnośląskiego (powiaty: zielonogórski – 15,1%, żarski – 18,8%; bolesławiecki – 15,8%, polkowicki – 8,6%, zgorzelecki – 13,5%) (tabela 10).

TABELA 10. BEZROBOCIE W POWIECIE ŻAGAŃSKIM NA TLE INNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Powiaty	Liczba bezrobotnych		Stopa bezrobocia rejestrowanego [%]	
	grudzień 2008	grudzień 2009	grudzień 2008	grudzień 2009
Gorzowski (grodzki)	2370	4443	4,2	7,6
Gorzowski (ziemski)	1755	2782	8,2	12,4
Krośnieński	4694	4988	26,5	27,9

⁴ Na obszarze powiatu żagańskiego stopa bezrobocia 30 czerwca 2008 roku przekraczała dwukrotnie przeciętną stopę bezrobocia w kraju, dlatego prawo do zasiłku dla bezrobotnych od 1 lutego 2009 roku przysługuje tu przez 12 miesięcy (www.pup.zagan.pl).

Powiaty	Liczba bezrobotnych		Stopa bezrobocia rejestrowanego [%]	
	grudzień 2008	grudzień 2009	grudzień 2008	grudzień 2009
Międzyrzecki	3473	4584	16,7	21,0
Nowosolski	5977	7838	21,3	26,3
Słubicki	2439	3581	14,4	19,9
Strzelecko-drezdenecki	3846	4570	21,6	24,8
Sulęciński	1262	1855	10,6	14,9
Świebodziński	1861	2393	8,0	10,2
Wschowski	1985	2103	14,5	15,3
Zielonogórski (grodzki)	2748	4363	4,9	7,5
Zielonogórski (ziemski)	2847	4346	10,4	15,1
Żagański	5693	6706	22,6	25,7
Żarski	5361	6510	15,9	18,8

Źródło: Rynek pracy województwa lubuskiego w 2009 roku, Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze, Obserwatorium Rynku Pracy, Zielona Góra 2010, www.wup.zgora.pl.

Na koniec grudnia 2009 roku najliczniejszą grupę wśród żagańskich bezrobotnych stanowiły osoby pozostające bez pracy krócej niż 3 miesiące – 36,5%. Najmniej licznie reprezentowane były natomiast osoby niepracujące powyżej 2 lat. Przyjmując ponad 12-miesięczny okres pozostawania bez pracy za wskaźnik bezrobocia długoterminowego, można stwierdzić, że długotrwale bezrobotni stanowili 21,6% całej populacji (tabela 11).

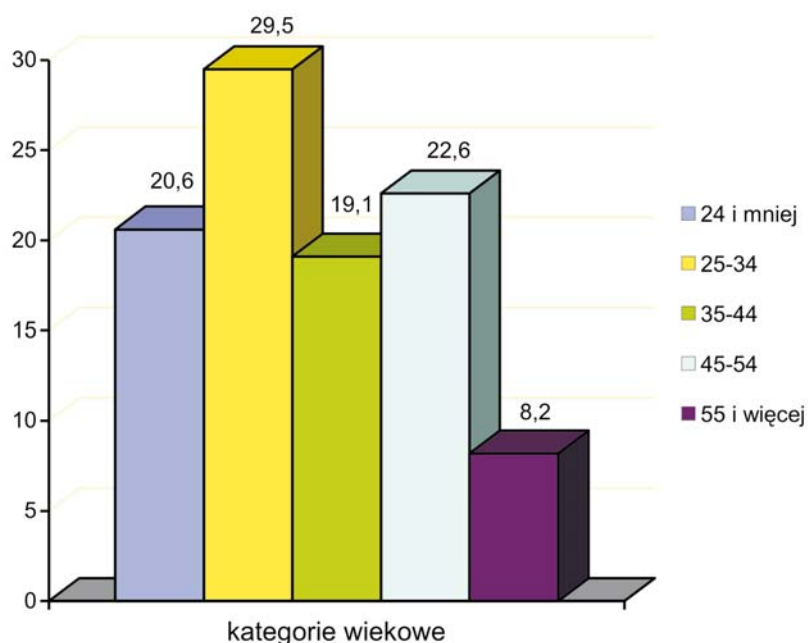
TABELA 11. BEZROBOTNI WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY

Czas pozostawania bez pracy	Liczba bezrobotnych	Udział w ogólnej liczbie bezrobotnych [%]
3 miesiące i mniej	2446	36,5
3-6 miesięcy	1496	22,3
6-12 miesięcy	1314	19,6
12-24 miesiące	915	13,6
powyżej 24 miesięcy	536	8,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

Co druga osoba pozostająca bez pracy w powiecie żagańskim nie ukończyła 35 roku życia. 8,2% populacji stanowią osoby powyżej 55 lat. Pozostali żagańscy bezrobotni zaliczają się do dwóch środkowych kategorii wiekowych: 35–44 lata (19,1%) i 45–54 lata (22,6%) (wykres 2).

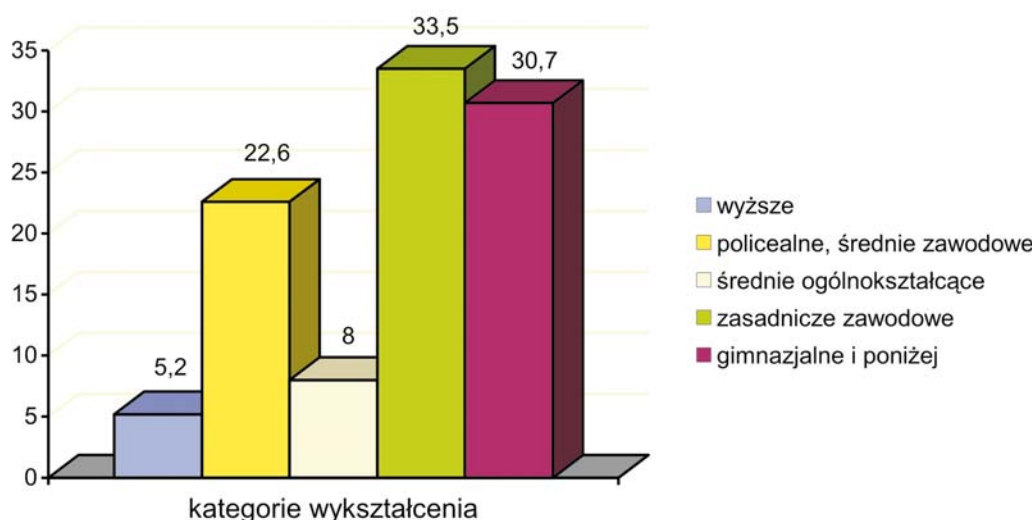
WYKRES 2. STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG WIEKU [W LATACH]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

Wśród bezrobotnych przeważają osoby słabo wykształcone. 30,7% populacji legitymuje się wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym, natomiast 33,5% – wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wykształceniem średnim zawodowym lub policealnym dysponuje więcej niż co piąta osoba pozostająca bez pracy (22,6%). Pozostali bezrobotni to absolwenci liceów ogólnokształcących (8,0%) lub uczelni wyższych (348 osób – 5,2%) (wykres 3).

WYKRES 3. STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

Zarejestrowani bezrobotni stanowią w powiecie 12,6% ludności w wieku produkcyjnym (w tym kobiety – 14,1%). W poszczególnych gminach odsetek ten waha się od 10,8% w Żaganiu do 17,9% w Gozdnicy. We wszystkich gminach, poza Gozdnicą, udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie kobiet w wieku produkcyjnym jest o około 2 punkty procentowe wyższy niż gminna średnia (tabela 12).

TABELA 12. BEZROBOTNI W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Jednostka administracyjna	Bezrobotni		Udział bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	
	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
Powiat żagański	6706	3556	12,6	14,1
Gozdnica	386	177	17,9	17,0
Żagań (gm. miejska)	1890	1027	10,8	12,0
Iłowa	608	324	13,2	15,1
Małomice	512	260	14,5	16,1
Szprotawa	1774	916	12,7	13,9
Brzeźnica	330	176	13,7	15,8
Niegostawice	463	256	15,7	18,9
Wymiarki	193	105	11,9	13,6
Żagań (gm. wiejska)	550	315	12,0	14,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

W 2009 roku Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu jako jedyny w województwie odnotował pięcioprocentowy wzrost liczby ofert pracy w porównaniu z rokiem poprzednim (4513 ofert). W pozostałych powiatach liczba dostępnych ofert spadła średnio o 4,4% (Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010).

3.5.4. Aktywne działania Powiatowego Urzędu Pracy – statystyki

Zgodnie z zapisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 35) do podstawowych usług rynku pracy należą:

- pośrednictwo pracy,
- poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa,
- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,
- organizacja szkoleń.

Natomiast do instrumentów rynku pracy, wspierających podstawowe usługi tegoż rynku należą między innymi (art. 44):

- zatrudnienie subsydiowane,
- staże,
- przygotowanie zawodowe dorosłych.

Poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa świadczone są przez doradców zawodowych w urzędach pracy i polegają na udzielaniu pomocy przy wyborze lub zmianie zawodu, kierunku kształcenia zawodowego przy uwzględnieniu możliwości psychofizycznych, sytuacji życiowej poszukującego pracy, a także potrzeb lokalnego rynku. Z tego rodzaju usług korzystają zarówno bezrobotni, jak i osoby poszukujące pracy.

W 2009 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żaganiu z poradnictwa zawodowego skorzystało 2077 osób (6,0% ogółu osób w województwie korzystających z tej usługi), natomiast z informacji zawodowej aż 6657 osób – 34,1% ogółu korzystających z tej formy w województwie.

Ponadto w 2009 roku 1611 żagańskich bezrobotnych podjęło pracę w ramach różnego rodzaju form subsydiowanych (o 24 osoby więcej niż w roku 2008), w tym:

- 1157 osób (najwięcej w województwie) – w ramach prac interwencyjnych;
- 130 osób – w ramach robót publicznych;
- 143 osoby – skorzystały z dotacji na uruchomienie własnej działalności gospodarczej;
- 178 osób – uzyskało zatrudnienie z tytułu dofinansowania przyznanego podmiotom gospodarczym na refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego (3 miejsce w województwie pod względem liczby osób wyrejestrowanych w ten sposób – za powiatem żarskim i gorzowskim grodzkim) (Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010).

Coraz częściej stosowaną formą pomocy osobom bezrobotnym w powiecie żagańskim są szkolenia i staże. W 2009 roku ze szkoleń organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy skorzystały 403 osoby bezrobotne i poszukujące zatrudnienia, z czego 398 osób ukończyło szkolenia, a pracę (w trakcie lub po szkoleniu) podjęło 109 osób (27,4% ogółu osób, które ukończyły szkolenie; średnia w województwie – 34,9%). Z możliwości odbycia stażu skorzystało w tym czasie 637 osób (dla porównania w 2008 – 250 osób – wzrost o 154,8%).

Znaczącą pozycję wśród aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu zajmują także prace społecznie użyteczne, organizowane przez gminy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub działających na rzecz społeczności lokalnej. Ten rodzaj pomocy (w wymiarze 10 godzin pracy tygodniowo) ukierunkowany jest przede wszystkim na aktywizację osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. W 2009 roku w powiecie żagańskim prace społecznie użyteczne podjęło 968 osób (w 2008 – 653 – wzrost o 48,2%) (Rynek pracy województwa lubuskiego..., 2010).

3.5.5. Powiatowe programy przeciwdziałania bezrobociu

Od 2008 roku powiat żagański dysponuje Programem Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy, przyjętym na lata 2008-2013 i opracowanym zgodnie z wymogami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 9 ust.1 pkt 1). Według ustawowych zapisów program ten stanowić powinien istotną część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Naczelnym celem Programu jest inwestowanie w kapitał ludzki i rozwój lokalnego rynku pracy. W ramach ogólnego priorytetu realizowane są następujące cele szczegółowe:

- 1) **poprawa stanu zatrudnienia w powiecie;**

- 2) **zwiększenie mobilności na krajowym i europejskim rynku pracy** (poprzez: poprawę jakości usług rynku pracy; promocję i rozwój usług sieci Europejskich Służb Zatrudnienia – EURES);
- 3) **tworzenie warunków do doskonalenia i rozwoju potencjału zawodowego osób bezrobotnych** (poprzez: dostosowanie powiatowej oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy; podniesienie jakości kształcenia zawodowego powiązanego z potrzebami rynku pracy; wspieranie osób bezrobotnych w zdobyciu lub podwyższeniu kwalifikacji umożliwiających zdobycie zatrudnienia; promowanie idei kształcenia ustawicznego);
- 4) **wspieranie przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy w powiecie** (poprzez: promocję samozatrudnienia; wspieranie istniejących firm i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą);
- 5) **kompleksowa pomoc i wspieranie osób bezrobotnych w przezwyciężaniu trudności występujących na ścieżce kariery zawodowej** (poprzez: zwiększenie wśród klientów PUP umiejętności poruszania się na rynku pracy);
- 6) **opracowanie i wdrażanie programów wsparcia w zakresie wyrównywania szans na rynku pracy** (poprzez: zwiększenie szans w adaptacji zawodowej osób niepełnosprawnych; integrację i re-integrację zawodową kobiet; zwiększenie poziomu zatrudnienia ludzi młodych; ograniczenie zjawiska długofalowego bezrobocia; pozyskiwanie środków finansowych z funduszy strukturalnych UE na tworzenie programów wsparcia w zakresie wyrównywania szans) (Program promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego..., 2008, s. 26).

Autorzy Programu konkludują: *pełne osiągnięcie przyszłych celów zamierzamy osiągnąć poprzez realizację następujących działań:*

- 1) *Pośrednictwo pracy.*
- 2) *Usługi w ramach sieci Europejskich Służb Zatrudnienia (EURES).*
- 3) *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych.*
- 4) *Szkolenia dla osób bezrobotnych.*
- 5) *Rozwój przedsiębiorczości.*
- 6) *Poradnictwo i informacja zawodowa oraz pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy.*
- 7) *Instrumenty rynku pracy.*
- 8) *Wspieranie integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.*
- 9) *Dialog społeczny i partnerstwo na rzecz rynku pracy* (Program promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego..., 2008, s. 26).

W latach 2007-2010 w powiecie żagańskim zrealizowano 13 programów (tabela 13), których celem była aktywizacja zawodowa na lokalnym rynku pracy oraz ograniczenie zjawiska bezrobocia (w tym bezrobocia długotrwałego) i jego przyczyn, między innymi poprzez wyposażenie bezrobotnych w atrybuty ułatwiające wejście lub powrót na rynek pracy i wsparcie w zakresie reintegracji zawodowej. Podstawowymi instrumentami aktywizacji osób bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia, do których adresowano programy były:

- zatrudnienie w ramach robót publicznych i prac interwencyjnych;
- refundacja wyposażenia lub wyposażenia stanowiska pracy;

- dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną;
- staże i szkolenia (www.pup.zagan.pl).

TABELA 13. PROGRAMY AKTYWIZUJĄCE REALIZOWANE PRZEZ POWIATOWY URZĄD PRACY W ŻAGANIU W LATACH 2007-2010

Lp.	Nazwa programu	Źródła finansowania	Lata realizacji	Liczba uczestników
1.	Szansa na lepsze jutro 1.3. SPO RZL	EFS	2007	207
2.	Młodzi na start 1.2. SPO RZL	EFS	2007	160
3.	Inwestycje w kwalifikacje deficytowe na rynku pracy	rezerwa MPiPS	2007	117
4.	Region naszą przyszłością	rezerwa MPiPS	2007	159
5.	Bądź aktywna i nowoczesna 1.6. SPO RZL	EFS	2007	60
6.	EQUAL – Partnerstwo	EFS	2007	150
7.	Aktywizacja bezrobotnych	rezerwa MPiPS	2009	219
8.	Gotowi do zmian 6.1.3. PO KL	EFS	2008-2010	1512
9.	Szansa dla bezrobotnych	rezerwa MPiPS	2008	972
10.	Powiat żagański naszą nadzieją	rezerwa MPiPS	2008	172
11.	Młodzież aktywna zdobywa doświadczenie	rezerwa MPiPS	2009-2010	575
12.	Powrót na rynek pracy	rezerwa MPiPS	2009	155
13.	Postaw na przedsiębiorczość	rezerwa MPiPS	2009	277

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żaganiu.

W latach 2008-2010 Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu zrealizował także Program Twoja Kariera, adresowany do pracowników Urzędu, a współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym celem projektu była *poprawa dostępu do zatrudnienia i wspieranie aktywności zawodowej w powiecie poprzez wsparcie realizacji zadań na rzecz osób bezrobotnych przez dodatkowe zatrudnienie pracowników kluczowych, tj. pośredników pracy i doradców zawodowych* (www.pup.zagan.pl).

Uszczegóławiając, cele projektu sprowadzały się do:

- podniesienia jakości usług świadczonych na rzecz osób bezrobotnych;
- ustawicznego podnoszenia kwalifikacji zawodowych i rozwój zawodowy pracowników Powiatowego Urzędu Pracy w Żaganiu;
- upowszechniania usług pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego poprzez likwidowanie barier dostępu do tych usług.

Wsparciem objęto łącznie 13 osób.

W 2010 roku uruchomiono II edycję programu Twoja kariera II, rozpisaną na lata 2010-2012 i adresowaną do 17 osób.

3.6. EDUKACJA

3.6.1. Placówki oświatowe

Zgodnie z art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym, powiat wykonuje określone zadania publiczne o charakterze ponadgminnym między innymi w zakresie edukacji publicznej. Wielokrotnie nowelizowana ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku stanowi, iż do zadań własnych powiatu należy *zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych specjalnych i gimnazjów specjalnych, szkół ponadgimnazjalnych, w tym z oddziałami integracyjnymi, szkół sportowych i mistrzostwa sportowego, a także:*

- placówek oświatowo-wychowawczych,
- placówek kształcenia ustawicznego i kształcenia praktycznego,
- ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- placówek artystycznych,
- poradni psychologiczno-pedagogicznych,
- młodzieżowych ośrodków wychowawczych,
- młodzieżowych ośrodków socjoterapii,
- specjalnych ośrodków wychowawczych,
- specjalnych ośrodków wychowawczych dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania,
- placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (z wyjątkiem szkół i placówek o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym) (art. 5 ust. 5a).

W gestii Starostwa Powiatowego w Żaganiu znajdują się następujące placówki oświatowe:

- Zespół Szkół Technicznych i Licealnych w Żaganiu;
- Zespół Szkół Tekstylno-Handlowych w Żaganiu;
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy – Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Szkoła Przystosowująca do Pracy w Żaganiu;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Szprotawie;
- Zespół Szkół Zawodowych w Szprotawie;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. J. Brzechwy w Szprotawie – Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Szkoła Przystosowująca do Pracy;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Iłowej (www.powiatzaganski.pl).

Według raportów Banku Danych Regionalnych w 2009 roku na terenie powiatu żagańskiego działało łącznie (www.stat.gov.pl):

- 31 szkół podstawowych (bez specjalnych), w tym 29 prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego i 2 – przez organizacje społeczne i stowarzyszenia (4795 uczniów, w tym 42 osoby w placówkach niepublicznych);

- 2 szkoły podstawowe specjalne prowadzone przez samorząd powiatowy (71 uczniów);
- 13 gimnazjów (bez specjalnych), w tym 12 prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego i 1 – przez organizacje społeczne i stowarzyszenia (2848 uczniów, w tym 119 osób w placówce niepublicznej);
- 2 gimnazja specjalne prowadzone przez samorząd powiatowy (71 uczniów);
- 5 ponadgimnazjalnych zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży (bez specjalnych), w tym 3 prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego, 1 – przez jednostki administracji centralnej i 1 – przez organizacje społeczne i stowarzyszenia (470 uczniów, w tym 30 osób w placówce znajdującej się w gestii administracji centralnej i 14 osób w placówce niepublicznej);
- 2 specjalne ponadgimnazjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego (40 uczniów);
- 2 ponadgimnazjalne licea profilowane dla młodzieży (bez specjalnych) prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego (83 uczniów);
- 1 liceum profilowane dla dorosłych prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego (96 uczniów);
- 6 ponadgimnazjalnych techników dla młodzieży (bez specjalnych), w tym 5 prowadzonych przez jednostki samorządu powiatowego i 1 – przez jednostki administracji centralnej (1313 uczniów, w tym 66 osób w placówce znajdującej się w gestii administracji centralnej);
- 2 ponadgimnazjalne techniki uzupełniające dla dorosłych, w tym 1 prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego i 1 – przez jednostki administracji centralnej (48 uczniów, w tym 32 osoby w placówce znajdującej się w gestii administracji centralnej);
- 4 szkoły artystyczne prowadzone przez jednostki administracji centralnej (220 uczniów);
- 4 licea ogólnokształcące ponadgimnazjalne dla młodzieży prowadzone przez samorząd powiatowy (945 uczniów);
- 3 licea ogólnokształcące ponadpodstawowe dla dorosłych, w tym 1 prowadzone przez samorząd powiatowy i 2 – przez organizacje społeczne i stowarzyszenia (75 uczniów, w tym 25 osób w placówkach niepublicznych);
- 1 uzupełniające liceum ogólnokształcące dla młodzieży prowadzone przez samorząd powiatowy (36 uczniów);
- 3 uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych, w tym 1 prowadzone przez samorząd powiatowy i 2 – przez organizacje społeczne i stowarzyszenia (107 uczniów, w tym 51 osób w placówkach niepublicznych);
- 1 policealna szkoła dla młodzieży prowadzona przez jednostki samorządu powiatowego (10 uczniów);
- 3 policealne szkoły dla dorosłych prowadzone przez jednostki samorządu powiatowego (71 uczniów).

W 2009 roku w powiecie funkcjonowało także 13 przedszkoli, do których uczęszczało 1249 dzieci, a także 25 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, z których korzystało 630 dzieci (www.stat.gov.pl).

3.6.2. Współczynniki skolaryzacji i komputeryzacji oraz wydatki na oświatę

Współczynniki skolaryzacji (netto⁵ i brutto⁶) w powiecie żagańskim w odniesieniu do szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego są niższe niż średnia wojewódzka (tabela 14).

TABELA 14. WSPÓŁCZYNNIKI SKOLARYZACJI W POWIECIE ŻAGAŃSKIM NA TLE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Jednostka administracyjna	Współczynnik skolaryzacji brutto [%]		Współczynnik skolaryzacji netto [%]	
	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Szkoły podstawowe	Gimnazja
Województwo lubuskie	97,88	101,58	95,61	92,89
Powiat żagański	95,84	98,18	93,95	90,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

Natomiast pod względem wskaźników komputeryzacji, obliczanych na podstawie liczby uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów, zarówno szkoły podstawowe, gimnazja, jak i szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży w powiecie żagańskim prezentują się lepiej, aniżeli przeciętnie w województwie (tabela 15).

TABELA 15. WSKAŹNIKI KOMPUTERYZACJI SZKÓŁ POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA TLE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Jednostka administracyjna	Liczba uczniów na 1 komputer		
	Szkoły podstawowe*	Gimnazja*	Szkoły ponadgimnazjalne*
Województwo lubuskie	12,30	14,32	7,54
Powiat żagański	10,95	11,44	6,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

* W zestawieniu nie uwzględniono szkół specjalnych.

Według raportów Banku Danych Regionalnych w 2009 roku, powiat żagański zajmował 6 miejsce w województwie wśród powiatów ziemskich pod względem wysokości środków wydatkowanych na oświatę i wychowanie (278,87 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) i znacznie dystansował w tym zakresie takie powiaty jak: gorzowski (137,00 zł), zielonogórski (185,90 zł) czy sulęciński (220,88 zł) (tabela 16).

5 Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania (np. współczynnik skolaryzacji netto dla poziomu szkoły podstawowej obliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych na początku danego roku szkolnego w wieku 7-12 lat przez liczbę ludności w wieku 7-12 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku) (www.stat.gov.pl).

6 Współczynnik skolaryzacji brutto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania (np. współczynnik skolaryzacji brutto dla poziomu szkoły podstawowej obliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-12 lat według stanu w dniu 31 XII tego samego roku) (www.stat.gov.pl).

**TABELA 16. WYDATKI Z BUDŻETÓW POWIATÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO
NA OŚWIATĘ I WYCHOWANIE W 2009 ROKU**

Jednostka administracyjna	Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca [w zł]	
	ogółem*	na oświatę i wychowanie
Województwo lubuskie	769,95	37,64
Gorzów Wielkopolski	3851,70	1214,55
Zielona Góra	4261,85	1257,84
Gorzowski	755,84	137,00
Krośnieński	908,53	298,82
Międzyrzeczki	1107,15	260,07
Nowosolski	842,49	288,70
Stubiński	1215,18	220,88
Strzelecko-drezdenecki	899,33	249,28
Sulęciński	1308,67	208,37
Świebodziński	1124,84	320,29
Wschowski	834,31	326,10
Zielonogórski	792,99	185,90
Żagański	914,16	278,87
Żarski	877,47	301,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych, dane roczne dla 2009 r., www.stat.gov.pl.

* kwota uwzględnia wydatki na: rolnictwo i łowiectwo; transport i łączność; gospodarkę komunalną i ochronę środowiska; gospodarkę mieszkaniową; oświatę i wychowanie; kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego; ochronę zdrowia; pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej; sport i kulturę fizyczną; administrację publiczną; bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową oraz turystykę.

3.7. OCHRONA ZDROWIA⁷

3.7.1. Program ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego

Od 2006 roku powiat dysponuje Programem ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego na lata 2006-2010. Nadrzędnym celem Programu jest poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie i podnoszenie jakości i efektywności powiatowego systemu ochrony zdrowia, w szczególności zaś wzmocnienie roli profilaktyki i promocji zdrowia oraz poprawa dostępności i jakości leczenia stacjonarnego i ambulatoryjnego (Program ochrony zdrowia..., 2006, s. 2).

Z analiz zawartych w Programie wynika, że podstawowe zagrożenia zdrowotne w powiecie żagańskim stanowią:

⁷ Opracowano na podstawie danych z lubuskiego oddziału Narodowego Funduszu Zdrowia, Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego..., 2008 oraz Programu ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego..., 2006.

- 1) choroby układu krążenia;
- 2) choroby nowotworowe (w powiecie żagańskim występuje jeden z najwyższych współczynników umieralności z powodu nowotworów w województwie lubuskim, wyższy współczynnik występuje jedynie w powiecie sulęcińskim);
- 3) choroby psychiczne i uzależnienia;
- 4) zewnętrzne przyczyny zgonów;
- 5) choroby przewlekłe (zwłaszcza choroby układu oddechowego i cukrzyca);
- 6) niepełnosprawność.

Istotne problemy wynikają również z procesów starzenia się populacji powiatu *co pociąga za sobą określone problemy zdrowotne i organizacyjne w ochronie zdrowia. Sytuacja ta oznacza m.in. wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla osób starszych* (Program ochrony zdrowia dla powiatu żagańskiego..., 2006, s. 6).

3.7.2. Infrastruktura zdrowotna

Podstawową opiekę zdrowotną zapewniają mieszkańcom powiatu zarówno placówki prowadzące działalność w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia, jak i takie, których usługi mają wyłącznie odpłatny charakter. Według rejestrów Banku Danych Regionalnych w 2009 roku w powiecie funkcjonowało 30 placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (w tym 4 publiczne, podległe samorządowi terytorialnemu) (www.stat.gov.pl).

Analogiczne dane uzyskano z lubuskiego oddziału NFZ. W 2009 roku Fundusz zakontraktował świadczenia w zakresie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz podstawowej opieki zdrowotnej z blisko 30 specjalistycznymi gabinetami i przychodniami (w większości Niepublicznymi Zakładami Opieki Zdrowotnej) z terenu powiatu.

Oprócz tego kontrakty z NFZ podpisało 21 gabinetów stomatologicznych (z czego 10 w samym Żaganiu), 6 gabinetów realizujących świadczenia w zakresie rehabilitacji leczniczej (fizjoterapia ambulatoryjna), 32 pielęgniarki prowadzące indywidualne praktyki pielęgniarskie (w tym pielęgniarki środowiskowo-rodzinne oraz 2 placówki oferujące długoterminowe świadczenia pielęgniacyjne i opiekuńcze) oraz 5 położnych środowisko-rodziny.

W 2009 roku Fundusz zakontraktował również zróżnicowane świadczenia w dwóch placówkach oferujących stacjonarne leczenie szpitalne – były to Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Żaganiu oraz Miejski Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Szprotawie⁸.

Żagański SP ZOZ⁹ udziela świadczeń w zakresie:

- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (m.in. w ramach specjalistycznych poradni: alergologicznej, otolaryngologicznej, neurologicznej, endokrynologicznej, diabetologicznej, kardiolo-

⁸ Według zestawień Banku Danych Regionalnych powiat żagański dysponował w 2009 roku 176 łózkami szpitalnymi (www.stat.gov.pl).

⁹ Od 1.05.2010 roku udzielanie świadczeń zdrowotnych zostało przejęte przez 105 Szpital z Przychodnią SP ZOZ w Żarach filia 02 w Żaganiu.

gicznej, gastroenterologicznej, położniczo-ginekologicznej, poradni chirurgii ogólnej, chirurgii onkologicznej, chirurgii urazowo-ortopedycznej, urologicznej, chorób płuc i gruźlicy oraz zdrowia psychicznego),

- leczenia szpitalnego-stacjonarnego (w ramach oddziałów: chorób wewnętrznych, chirurgii ogólnej z pododdziałem urologii, pulmonologii, położniczo-ginekologicznego, neonatologii oraz pomocy doraźnej),
- diagnostyki (m. in. pracownia diagnostyki laboratoryjnej, pracownia diagnostyki obrazowej, pracownia endoskopii),
- transportu sanitarnego,
- pomocy doraźnej (nagłe zachorowania – nocna i świąteczna ambulatoryjna opieka lekarska, nocna i świąteczna wyjazdowa opieka lekarska, ratownictwo medyczne).

Szprotawski MSP ZOZ¹⁰ w 2009 roku udzielał świadczeń w zakresie:

- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (m.in. w ramach specjalistycznych poradni: reumatologicznej, położniczo-ginekologicznej, urologicznej, chirurgii ogólnej, chirurgii urazowo-ortopedycznej),
- leczenia szpitalnego-stacjonarnego (w ramach oddziałów: chorób wewnętrznych, pediatrii i chirurgii ogólnej),
- diagnostyki (m.in. diagnostyka laboratoryjna, rentgenodiagnostyka, ultrasonografia, endoskopia, elektrokardiografia);
- transportu sanitarnego,
- pomocy doraźnej (nagłe zachorowania – nocna i świąteczna ambulatoryjna opieka lekarska, nocna i świąteczna wyjazdowa opieka lekarska, ratownictwo medyczne).

Na terenie powiatu działa 21 aptek i 1 punkt apteczny. Najwięcej zlokalizowanych jest w Żaganiu (10), po jednej placówce tego typu działa w gminach Gozdnicza, Małomice, Niegostawice i Brzeźnica. W wiejskich gminach Wymiarki i Żagań natomiast aptek nie ma w ogóle (tabela 17).

TABELA 17. APTEKI I PUNKTY APTECZNE W POWIECIE ŻAGAŃSKIM

Jednostka administracyjna	Liczba aptek	Liczba punktów aptecznych
Powiat żagański	21	---
Gozdnica	1	---
Żagań (gm. miejska)	10	---
Łłowa	2	---
Małomice	1	---

¹⁰ Od 1.01.2010 roku udzielanie świadczeń zdrowotnych zostało przejęte przez NZOZ Nowy Szpital w Szprotawie sp. z o.o., który nie podlega gminie.

Jednostka administracyjna	Liczba aptek	Liczba punktów aptecznych
Szprotawa	6	---
Brzeźnica	---	1
Niegostawice	1	---
Wymiarki	---	---
Żagań (gm. wiejska)	---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

3.8. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

3.8.1. Przestępczość

Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o Policji, do jej podstawowych zadań należy m.in.:

- 1) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- 2) ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- 3) inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- 4) wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie sprawców;
- 5) (...);
- 6) kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych (...).

Za bezpieczeństwo publiczne na terenie powiatu żagańskiego odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Żaganiu i jednostki jej podległe: Komisariat Policji w Szprotawie, Komisariat Policji w Iłowej i Posterunek Policji w Małomicach.

Powiat żagański należy do najbezpieczniejszych rejonów województwa lubuskiego (www.bip.powiatzaganaski.pl). Dane z KPP w Żaganiu wskazują, że ogólna liczba przestępstw na terenie powiatu na przestrzeni lat 2007-2009 nieznacznie spadła (z 2275 zdarzeń w 2007 roku do 2185 w 2009 roku – spadek o 3,9%), chociaż odnotowano w tym okresie niewielki wzrost – o 4,3% – liczby przestępstw kryminalnych (z 1307 w 2007 roku do 1363 w 2009 roku), a także większy – o 18,9% – przestępstw gospodarczych (z 212 w 2007 roku do 252 w 2009 roku). Nieznacznie zmieniły się również wskaźniki wykrywalności poszczególnych rodzajów przestępstw (tabele 18 i 19).

TABELA 18. PRZESTĘPCZOŚĆ NA TERENIE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Rodzaje przestępstw	Liczba przestępstw		
	2007	2008	2009
Ogółem	2275	2236	2185
Przestępstwa gospodarcze	212	234	252
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	1307	1356	1363
w tym: bójki i pobicia	43	39	33
kradzieże	388	381	340
kradzieże z włamaniem	168	224	220
rozboje	28	28	24
przestępstwa narkotykowe	61	57	41
uszkodzenia mienia	113	130	117

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Żaganii.

TABELA 19. WYKRYWALNOŚĆ PRZESTĘPSTW NA TERENIE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Rodzaje przestępstw	Wskaźnik wykrywalności [%]		
	2007	2008	2009
Ogółem	77,9	75,8	76,5
Przestępstwa gospodarcze	93,9	91,4	92,4
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	64,0	60,2	66,6
w tym: bójki i pobicia	85,7	91,1	88,0
kradzieże	34,9	29,4	33,0
kradzieże z włamaniem	45,4	38,4	33,5
Rozboje	74,1	68,2	70,0
przestępstwa narkotykowe	98,0	95,1	99,7
uszkodzenia mienia	29,3	38,5	36,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Żaganii.

Niepokoi fakt, iż z roku na rok w powiecie żagańskim wzrasta liczba czynów karalnych popełnianych przez nieletnich sprawców. W analizowanym okresie wzrost ten sięga 69,8% (z 96 czynów w 2007 roku do 163 w 2009 roku) (tabela 20). Sukcesywnie wzrasta również procentowy udział czynów karalnych popełnianych przez nieletnich w ogólnej licznie przestępstw narkotykowych (wzrost z 2,7% w 2007 roku do 12,4% w 2009 roku).

TABELA 20. CZYNY KARALNE NIELETNICH I NIELETNI SPRAWCY W LATACH 2007-2009

Jednostki policji	Czyny nieletnich			Nieletni sprawcy		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
KPP Żagań	55	82	134	55	69	105
KP Szprotawa	27	17	18	31	26	23
KP Iłowa	14	12	11	14	11	11
Ogółem	96	111	163	100	106	139

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu.

3.8.2. Przemoc domowa – interwencje Policji

W latach 2007-2009 w powiecie żagańskim znacznie obniżyła się liczba interwencji Policji spowodowanych przemocą domową (z 230 w 2007 roku do 160 w 2009 roku – spadek o 30%). Nieznacznie spadła również liczba osób pokrzywdzonych wskutek tego typu czynów.

Większość przeprowadzonych interwencji miała miejsce w miastach. Wśród pokrzywdzonych dominowały kobiety i dzieci, natomiast wśród sprawców zdecydowanie przeważali mężczyźni (zwykle pod wpływem alkoholu). W analizowanym okresie nie odnotowano nieletnich sprawców przemocy domowej.

Na stałym poziomie utrzymuje się w powiecie liczba informacji przekazywanych instytucjom pomocowym w ramach procedury tzw. Niebieskiej Karty (231-256 informacji w analizowanym okresie). Warto podkreślić, że wyjątkowo rzadko tego typu informacje przekazywane są instytucjom pozarządowym (1-2 przypadki rocznie). Najczęściej tego typu notatki trafiają do ośrodków pomocy społecznej, lokalnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych lub instytucji takich jak Sąd Rodzinny (tabela 21).

TABELA 21. INTERWENCJE DOMOWE POLICJI – STATYSTYKI

Wyszczególnienie	2007	2008	2009
Ogółem	2167	2388	2127
w tym: z powodu przemocy domowej	230	216	160
w mieście	132	110	104
na wsi	98	106	56
Pokrzywdzeni w wyniku przemocy domowej – ogółem	358	367	299
w tym: kobiety	242	228	174
mężczyźni	22	44	25
dzieci	90	95	100
Sprawcy przemocy domowej – ogółem	231	218	160

Wyszczególnienie	2007	2008	2009
w tym: mężczyźni	227	213	155
kobiety	4	5	5
pod wpływem alkoholu	213	190	134
Informacje przekazane do instytucji pomocowych w ramach procedury „Niebieskiej Karty” – ogółem	255	256	231
w tym: do ośrodków pomocy społecznej	170	200	181
do komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	41	37	33
do organizacji pozarządowych	1	2	2
do innych instytucji	43	17	15

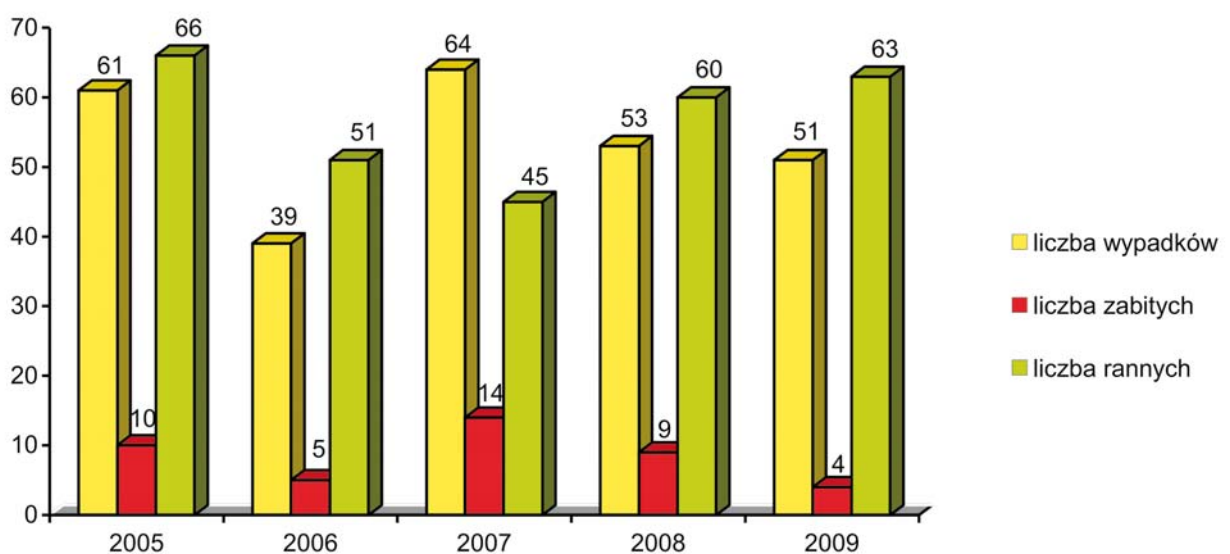
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu.

3.8.3. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Biorąc pod uwagę liczbę wypadków drogowych oraz liczbę ofiar śmiertelnych można uznać, że na przestrzeni kilku ostatnich lat stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym w powiecie żagańskim znacznie się poprawił. W 2009 roku na terenie powiatu doszło do 51 wypadków, w wyniku których zginęły 4, a ranne zostały 63 osoby (wykres 4).

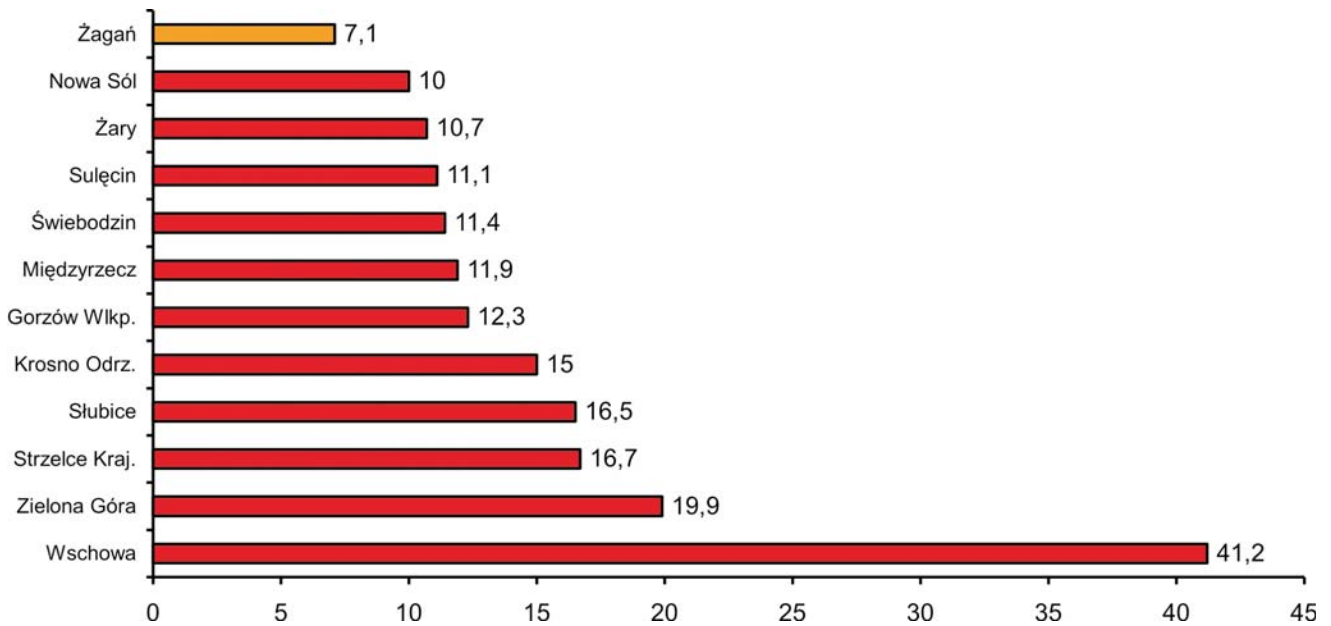
Pod względem wskaźnika śmiertelności w wypadkach drogowych powiat żagański, ze średnią 7,1 zgonów na 100 zdarzeń, jawi się jako najbezpieczniejszy w województwie (znacznie poniżej średniej wojewódzkiej – 13,8), znacznie dystansując w tym zakresie pozostałe powiaty (wykres 5).

WYKRES 4. WYPADKI W POWIECIE ŻAGAŃSKIM W LATACH 2005-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu oraz raportu Wypadki drogowe. Analiza stanu bezpieczeństwa na terenie powiatu żagańskiego w 2009 roku, www.zagan.lubuska.policja.gov.pl.

**WYKRES 5. WSKAŹNIKI ŚMIERTELNOŚCI NA 100 WYPADKÓW W POWIATACH
WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO W 2009 ROKU**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu oraz raportu Wypadki drogowe. Analiza stanu bezpieczeństwa na terenie powiatu żagańskiego w 2009 roku, www.zagan.lubuska.policja.gov.pl.

3.8.4. Programy profilaktyczno-prewencyjne Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu¹¹

W 2009 roku Komenda Powiatowa Policji w Żaganiu zainicjowała szereg działań profilaktyczno-prewencyjnych, adresowanych do trzech kategorii odbiorców: 1) dzieci i młodzieży, 2) rodziców oraz 3) nauczycieli. W trakcie realizowanych programów policjanci poruszali następujące zagadnienia:

- zasady bezpieczeństwa w domu i w ruchu drogowym (np. podczas wypoczynku letniego i zimowego – programy: „Bezpieczne ferie”, „Bezpieczne wakacje”, „Bezpieczna zerówka”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „LUPÓ”),
- przeciwdziałanie handlowi ludźmi,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- agresja, cyberprzemoc i inne przejawy demoralizacji (programy: „Przeciwdziałanie przemocy i agresji wśród dzieci i młodzieży”, „Bezpieczne gimnazjum”, „Mój starszy kolega”),
- odpowiedzialność prawna nieletnich za popełnianie czynów karalnych i w związku z przejawianiem oznak demoralizacji (program „Bezpieczne gimnazjum”),
- aspekty prawne związane z narkomanią i alkoholizmem (program „Bezpieczne gimnazjum”),
- wiktymologia (programy: „Przeciwdziałanie przemocy i agresji wśród dzieci i młodzieży”, „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”).

11 Opracowano w oparciu o dane z Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu.

W działalność profilaktyczno-prewencyjną KPP zaangażowała szereg instytucji z terenu powiatu i nie tylko, między innymi: placówki oświatowe, żagański Sanepid, Straż Miejską, organizacje pozarządowe (Caritas, Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La strada”), a także wolontariuszy – uczniów żagańskich szkół i studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Żarach.

Program „Mój starszy kolega”

W ramach programu „Mój starszy kolega” KPP w Żaganiu i Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 w Żaganiu współpracują z młodzieżą ze szkół ponadgimnazjalnych oraz ze studentami Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Żarach i Uniwersytetu Zielonogórskiego, na rzecz pomocy dzieciom stwarzającym trudności wychowawcze oraz mającym braki w nauce. Nadrzędnym celem programu jest zapobieganie niedostosowaniu społecznemu oraz przestępczości wśród dzieci.

Młodzież w trakcie cotygodniowych spotkań pomaga „trudnym” uczniom nadrobić zaległości w nauce, a także przeprowadza zajęcia edukacyjne, w ramach których prezentuje dzieciom pozytywne wzorce osobowe i alternatywne formy spędzania wolnego czasu.

W 2009 roku odbyło się 14 takich spotkań. Podczas zajęć dzieci uczyły się między innymi udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej (współpraca z Sanepidem w Żaganiu). Do działań dołączyła także Straż Miejska w Żaganiu.

Program „Przeciwdziałanie przemocy i agresji wśród dzieci i młodzieży”

W ramach działań prewencyjnych pn. „Przeciwdziałanie przemocy i agresji wśród dzieci i młodzieży” funkcjonariusze KPP w Żaganiu realizują zajęcia z uczniami klas VI szkół podstawowych. Cykl zajęć obejmuje 11 spotkań z uczniami, w trakcie których projektuje się sytuacje pełniące funkcje korygujące w stosunku do wcześniejszych agresywnych zachowań uczestników.

W 2009 roku w programie uczestniczyło 197 uczniów.

Program „Bezpieczne gimnazjum”

Program „Bezpieczne gimnazjum” adresowany jest do uczniów klas gimnazjalnych. Podczas organizowanych w ramach projektu spotkań poruszane są następujące zagadnienia:

- odpowiedzialność prawna osób nieletnich za popełnianie czynów karalnych i przejawianie oznak demoralizacji,
- sposoby reagowania w sytuacjach, gdy uczniowie są ofiarami lub świadkami stosowania przemocy,
- aspekty prawne związane ze zjawiskiem narkomanii.

W 2009 roku funkcjonariusze KPP w Żaganiu przeprowadzili z uczniami łącznie 67 takich spotkań. Uczestniczyło w nich 1519 uczniów.

Program „Przeciwdziałanie handlowi ludźmi”

Program kierowany jest do młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych, w szczególności do dziewcząt. Jego celem jest zwiększenie świadomości młodych osób na temat zagrożeń związanych z wyjazdami (głównie zarobkowymi) za granicę oraz przeciwdziałanie krzywdzeniu kobiet i zmuszaniu ich do prostytucji.

W 2009 roku do projektu przystąpiło 9 szkół z terenu powiatu:

- Zespół Szkół Technicznych i Licealnych w Żaganiu;
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Iłowej;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Żaganiu;
- Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Henrykowie;
- Centrum Kształcenia i Wychowania w Wiechlicach;
- Zespół Szkół Zawodowych w Szprotawie;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Szprotawie;
- Liceum Ogólnokształcące Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Szprotawie.

Podczas zajęć z młodzieżą poruszano następujące zagadnienia:

- definicja handlu ludźmi,
- przestępczość związana ze zjawiskiem handlu ludźmi,
- porady dla osób wyjeżdżających do pracy za granicę (w tym informacje nt. organizacji świadczących pomocy osobom przebywającym za granicą, np. ofiarom handlu ludźmi |).

W 2009 roku w ramach projektu przeprowadzono łącznie 16 spotkań, w trakcie których rozdawano ulotki fundacji „La Strada” i Caritas dotyczące potencjalnie niebezpiecznych ofert pracy za granicą, a także wyświetlano filmy dokumentalne poświęcone problematyce handlu ludźmi. W programie uczestniczyło łącznie 478 uczniów.

Program „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”

Program „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie” jest skierowany głównie do młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych. Jego celem jest uwrażliwienie młodzieży na zjawisko przemocy domowej i zapoznanie z działalnością instytucji, które zajmują się pomocą ofiarom tego typu przemocy na terenie powiatu żagańskiego.

W 2009 roku do projektu przystąpiło 9 placówek oświatowych (patrz – program „Przeciwdziałanie handlowi ludźmi”). W 48 spotkaniach uczestniczyło 919 uczniów.

Program Edukacyjno-Informacyjny „LUPÓ”

W 2009 roku Program Edukacyjno-Informacyjny „LUPÓ” realizowany był na terenie działania KPP Żagań oraz podległych Komisariatów Policji w Szprotawie i Iłowej. W jego ramach policjanci – dzielnicowi z terenu powiatu, przeprowadzili łącznie 50 spotkań z uczniami klas V i VI szkół podstawowych. Wzięło w nich udział 1469 osób. W trakcie zajęć przekazywano dzieciom wiedzę z zakresu:

- uzależnień i zdrowego stylu życia,
- bezpiecznych zachowań i unikania zagrożeń,
- przeciwdziałania przemocy (w tym cyberprzemocy),
- bezpieczeństwa w ruchu drogowym,
- pierwszej pomocy przedmedycznej.

3.9. INFRASTRUKTURA SOCJALNA I POMOC SPOŁĘCZNA

3.9.1. Zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej

Na mocy ustawy o pomocy społecznej realizację zadań z zakresu pomocy społecznej powierzono organom administracji rządowej i samorządowej, nakładając nań jednocześnie obowiązek współpracy w tym zakresie *na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi* (art. 2 ust. 2).

Współtworzenie nowoczesnego modelu pomocy społecznej jest dla samorządów wielkim wyzwaniem, które wymaga spełnienia podstawowego warunku, jakim jest traktowanie pomocy społecznej nie w kategoriach poniesionych kosztów, ale w kategoriach inwestycji w zasoby ludzkie, która powinna procentować wzrostem poziomu integracji społecznej i sukcesywnym ograniczaniem zjawiska wykluczenia społecznego.

Zgodnie z art. 19 ustawy do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej należy:

- 1) *opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych (...);*
- 2) *prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;*
- 3) *organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz wypłacanie wynagrodzenia z tytułu pozostawiania w gotowości przyjęcia dziecka albo świadczonej opieki i wychowania niespokrewnionym z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym;*
- 4) *zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie;*
- 5) *pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu;*
- 6) *przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego (...);*
- 7) *pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego (...);*
- 8) *pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mających trudności w integracji ze środowiskiem;*
- 9) *(...);*
- 10) *prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;*
- 11) *prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (...);*

- 12) *prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;*
- 13) *udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;*
- 14) *szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;*
- 15) *doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;*
- 16) *sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie (...);*
- 17) *sporządzanie bilansu potrzeb powiatu w zakresie pomocy społecznej;*
- 18) *utworzenie i utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie (...).*

Ponadto powiat realizuje następujące zadania zlecone z zakresu administracji rządowej:

- 1) *pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w zakresie indywidualnego programu integracji oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne (...);*
- 2) *prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;*
- 3) *realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;*
- 4) *udzielanie cudzoziemcom (...) pomocy w zakresie interwencji kryzysowej;*
- 5) *finansowanie pobytu w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz w rodzinach zastępczych dzieciom cudzoziemców (...);*
- 6) *realizacja zadań z zakresu dziedziny przysposobienia międzynarodowego dzieci, w tym zlecenie realizacji tych zadań podmiotom prowadzącym niepubliczne ośrodki adopcyjno-opiekuńcze wyznaczone przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego (art. 20 ust.1).*

3.9.2. Infrastruktura pomocowa w powiecie żagańskim

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Na poziomie powiatu zadania z zakresu pomocy społecznej realizuje przede wszystkim Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu (PCPR).

Rola PCPR sprowadza się do szeroko rozumianej, specjalistycznej pomocy rodzinom (profilaktyka, doradztwo, poradnictwo). Ponadto Centrum koordynuje prace i zarządza placówkami pomocy stacjonarnej, podejmuje działania na rzecz rozwoju służb społecznych i ich uczestnictwa w kształtowaniu lokalnej polityki społecznej oraz inicjuje współpracę z organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza w kontekście rozwiązywania lokalnych problemów społecznych.

PCPR obejmuje wsparciem przede wszystkim ustawowo określone kategorie klientów, takie jak: rodziny zastępcze, podopieczni placówek opiekuńczo-wychowawczych czy uchodźcy.

Na terenie powiatu uchodźcy nie stanowią problemu. W latach 2006-2009 PCPR w Żaganiu nie udzielało pomocy żadnym cudzoziemcom, którzy uzyskali w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Sytuację pozostałych dwóch kategorii beneficjentów przedstawiają tabele 22 i 23.

**TABELA 22. ŚWIADCZENIA UDZIELONE RODZINOM ZASTĘPCZYM
W RAMACH ZADAŃ WŁASNYCH REALIZOWANYCH PRZEZ PCPR W ŻAGANIU
W LATACH 2006-2009**

Wyszczególnienie	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci*	Liczba rodzin	Liczba dzieci*	Liczba rodzin	Liczba dzieci*	Liczba rodzin	Liczba dzieci*
Rodziny zastępcze – ogółem	141	215	148	261	136	240	142	245
w tym: spokrewnione z dzieckiem	122	160	126	183	115	173	123	177
niespokrewnione z dzieckiem	14	25	17	34	16	31	11	21
zawodowe niespokrewnione z dzieckiem	5	30	5	44	5	36	8	47

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

* liczba dzieci umieszczonych w rodzinach.

**TABELA 23. ŚWIADCZENIA Z TYTUŁU BRAKU UMIEJĘTNOŚCI
W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA MŁODZIEŻY OPUSZCZAJĄCEJ PLACÓWKI
OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE W LATACH 2006-2009**

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009
Liczba rodzin	29	28	26	28
Liczba osób w rodzinach	66	54	47	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

Pozostałe placówki pomocowe

Na poziomie gmin zadania z zakresu pomocy społecznej realizują głównie ośrodki pomocy społecznej.

W powiecie żagańskim działa 9 placówek tego typu. Są to:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gozdnicy,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żaganiu,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzeźnicy,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Iłowej,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żaganiu,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Małomicach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Niegosławicach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Wymiarkach.

Ponadto infrastrukturę pomocową powiatu żagańskiego współtworzą następujące jednostki organizacyjne:

- 1) Placówki opiekuńczo-wychowawcze:
 - Powiatowy Dom Dziecka w Szprotawie;
- 2) Ośrodki Wsparcia (Ośrodki Opiekuńcze, Dienne Domy Pomocy):
 - Centrum Usług Opiekuńczych w Żaganiu,
 - Dzienny Dom Pobytu w Żaganiu,
- 3) Noclegownie i schroniska:
 - Dom Samotnej Matki – Zespół Wincentyński przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu,
 - Dom dla Bezdomnych – Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutynce (gm. Wymiarki),
- 4) Kluby Seniora:
 - Klub Seniora w Gościeszowicach (gm. Niegosławice),
 - Klub Seniora w Małomicach,
 - Klub Seniora w Szprotawie,
 - Klub Seniora w Żaganiu,
- 5) Jadłodajnie i stołówki:
 - Stołówka w Szprotawie,
 - Stołówka w Żaganiu (przy OPS),
 - Jadłodajnia im. św. Marii de Mattias w Żaganiu (przy parafii p.w. WNMP),
- 6) Punkty pomocy rzeczowej i usługowej:
 - Punkt Pomocy Rzeczowej w Żaganiu (prowadzony przez stowarzyszenie),
 - Punkt Pomocy Rzeczowej w Żaganiu (przy OPS),
- 7) Warsztaty Terapii Zajęciowej:
 - Warsztat Terapii Zajęciowej w Szprotawie–Wiechlicach (prowadzony przez Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych),
- 8) Poradnie Specjalistyczne:
 - Rodzinna Poradnia Specjalistyczna w Żaganiu,
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Szprotawie,
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żaganiu,
 - Punkt konsultacyjny dla osób z problemami alkoholowymi w Łłowej (prowadzony przez Wincentyńskie Centrum Pomocy Rodzinie przy parafii p.w. NSPJ)¹².

W powiecie funkcjonuje także 29 placówek wsparcia dziennego dla dzieci (świetlice socjoterapeutyczne i środowiskowe), najwięcej w Żaganiu (9), najmniej w gminach: Gozdnica, Małomice i Wymiarki (po 1) (tabela 24).

12 Opracowano w oparciu o dane Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

TABELA 24. ŚWIETLICE DLA DZIECI W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

Gmina	Liczba świetlic
Gozdnica	1
Żagań (gm. miejska)	9
Łłowa	4
Małomice	1
Szprotawa	3
Brzeźnica	4
Niegostawice	3
Wymiarki	1
Żagań (gm. wiejska)	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Żaganiu.

Organizacje pozarządowe

Działalność w zakresie pomocy społecznej w powiecie żagańskim prowadzi również kilkanaście organizacji pozarządowych. Zgodnie z ustawowymi zapisami, organizacje tego typu stanowić powinny cenny element uzupełniający i wspierający instytucje rządowe i samorządowe w realizacji zadań i zabezpieczeniu potrzeb społecznych.

Ze względu na kierunki działań, formy oferowanej pomocy i rodzaje świadczonych usług, organizacje funkcjonujące na terenie powiatu żagańskiego można podzielić na następujące typy:

- organizacje oferujące pomoc i specjalistyczne usługi osobom niepełnosprawnym (w tym niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży);
- organizacje oferujące pomoc i usługi socjalne osobom starszym i samotnym;
- organizacje oferujące pomoc i usługi socjalne osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, bezrobotnym, ubogim lub zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym dzieciom i młodzieży z rodzin niewydolnych wychowawczo i ekonomicznie);
- organizacje oferujące pomoc osobom bezdomnym oraz będącym w sytuacji kryzysowej, zagrożonym przemocą lub odrzuconym przez rodzinę;
- organizacje oferujące pomoc osobom chorym lub uzależnionym (tabela 25).

**TABELA 25. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE DZIAŁAJĄCE
W OBSZARZE POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE ŻAGAŃSKIM**

Lp.	Nazwa organizacji	Beneficjenci	Formy pomocy i działalności	Placówki, ośrodki wsparcia
1.	<i>Stowarzyszenie Solidarni Plus – Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutynce</i>	osoby bezdomne, uzależnione, chore, nosiciele wirusa HIV	udzielanie schronienia; pomoc rzeczowa (odzież, żywność); poradnictwo prawne i psychologiczne; prowadzenie terapii zajęciowej indywidualnie i grupowo (treningi asertywności i samoświadomości); działalność informacyjna i edukacyjna w zakresie wiedzy o HIV i AIDS	Dom dla Bezdomnych w Lutynce
2.	Żagańskie Stowarzyszenie Klubu Abstynentów <i>Promyk</i>	osoby uzależnione i ich rodziny	działania na rzecz promocji i ochrony zdrowia oraz przeciwdziałania patologiom społecznym i uzależnieniom; działania wspomagające rozwój wspólnot i społeczności lokalnych oraz zwiększające porządek i bezpieczeństwo publiczne; poradnictwo specjalistyczne (głównie psychologiczne); prowadzenie zajęć terapeutycznych; organizowanie grup wsparcia; działalność edukacyjna	
3.	Szprotawskie Stowarzyszenie Ludzi Działających na rzecz Trzeźwości w Polsce – Klub Abstynenta <i>Mara-toniczyk</i>	osoby uzależnione od alkoholu i ich rodziny, osoby bezrobotne, ofiary przemocy w rodzinie, osoby i rodziny żyjące w ubóstwie, osoby samotnie wychowujące dzieci	działania na rzecz promocji i ochrony zdrowia oraz przeciwdziałania patologiom społecznym i uzależnieniom; animowanie działań samopomocowych; organizowanie grup wsparcia; udzielanie porad w zakresie uzależnień i współuzależnień od alkoholu dla członków rodzin; poradnictwo psychologiczne; organizowanie imprez okolicznościowych	
4.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych <i>Wiosna w Sercu</i> w Żaganiu (pierwotnie: Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych <i>Ruchowo Integracja</i>)	dzieci niepełnosprawne ruchowo i ich rodzice	animowanie działań samopomocowych; pomoc prawna; działalność informacyjna w zakresie uprawnień i form rehabilitacji przysługujących dzieciom niepełnosprawnym i ich rodzicom; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; organizowanie imprez okolicznościowych	
5.	Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych	osoby niepełnosprawne	pomoc rzeczowa (odzież, obuwie, sprzęt rehabilitacyjny itp.); organizowanie turnusów rehabilitacyjnych oraz imprez okolicznościowych i integracyjnych; działalność na rzecz likwidacji barier architektonicznych; poradnictwo prawne; prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej	Warsztat Terapii Zajęciowej w Wiechlicach
6.	Żagańskie Stowarzyszenie Amazonek	kobiety dotknięte chorobą nowotworową piersi oraz po mastektomii, seniorzy, osoby dorosłe chore i niepełnosprawne	działania na rzecz promocji i ochrony zdrowia; organizowanie grup wsparcia; poradnictwo w zakresie rehabilitacji fizycznej i psychicznej kobiet po zabiegach operacyjnych; załatwianie spraw urzędowych w miejscu zamieszkania; poradnictwo psychologiczne; organizowanie imprez okolicznościowych; organizowanie szkoleń dla członków stowarzyszenia i wolontariuszy	

Lp.	Nazwa organizacji	Beneficjenci	Formy pomocy i działalności	Placówki, ośrodki wsparcia
7.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych <i>Piękni Życiem</i> w Iłowej	osoby niepełnosprawne i ich rodziny	pomoc w zakresie rehabilitacji, równych praw, poprawy sytuacji materialnej i zwiększenia szans życiowych; likwidacja barier izolujących osoby niepełnosprawne od społeczeństwa i utrudniających zaspokajanie ich potrzeb; budzenie i pogłębianie wrażliwości społecznej na potrzeby osób niepełnosprawnych oraz inspirowanie działań na rzecz poprawy jakości życia tych osób	
8.	Wincentyńskie Centrum Pomocy Rodzinie przy parafii p.w. NSPJ w Iłowej	osoby i rodziny ubogie, znajdujące się w kryzysowej sytuacji, ofiary przemocy w rodzinie, osoby samotnie wychowujące dzieci, osoby bezrobotne, osoby uzależnione i ich rodziny, młodzież ze środowisk niewydolnych wychowawczo i ekonomicznie	pomoc rzeczowa (odzież, obuwie); pomoc żywnościowa; prowadzenie świetlicy (dożywianie); organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży; pomoc konsultacyjno-informacyjna; organizowanie szkoleń dla wychowawców świetlicy dotyczących profilaktyki uzależnień; poradnictwo specjalistyczne	Świetlica i stołówka dla dzieci w Iłowej; Punkt konsultacyjny dla osób z problemami alkoholowymi w Iłowej
9.	Zespół Wincentyński przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu	bezdolne kobiety i ich dzieci, osoby bezrobotne, kobiety samotnie wychowujące dzieci, ofiary przemocy w rodzinie	udzielanie schronienia; pomoc finansowa (np. opłacanie rachunków za leki); pomoc rzeczowa (odzież, obuwie, podręczniki i przybory szkolne); pomoc żywnościowa; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; pomoc w odrabianiu lekcji oraz bezpłatne korepetycje dla dzieci; poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, pedagogiczne, zdrowotne); współpraca z Punktem Interwencji Kryzysowej oraz kuratorami Sądu Rejonowego w Żaganiu; animowanie działań samopomocowych	Dom Samotnej Matki w Żaganiu
10.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów (ZR Żagań)	seniorzy, emeryci, renciści, osoby niepełnosprawne i samotne	prowadzenie komisji: socjalno-bytowej, kultury i organizacji czasu wolnego; organizowanie imprez integracyjnych, dofinansowanych ze środków PFRON; organizowanie odczytów, spotkań, wycieczek; pomoc w organizacji turnusów rehabilitacyjnych; pomoc osobom samotnym i niepełnosprawnym	
11.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów (ZR Szprotawa)			
12.	Polski Związek Niewidomych – Koło Terenowe Żaganiu	osoby niepełnosprawne (niewidome i słabo widzące)	wszechstronna rehabilitacja społeczna, psychologiczna i zawodowa; prowadzenie poradnictwa rehabilitacyjnego; prowadzenie szkoleń z zakresu rehabilitacji podstawowej; dystrybucja i pomoc w doborze sprzętu rehabilitacyjnego; działalność na rzecz wyrównywania szans osób w trudnej sytuacji życiowej	
13.	Polski Związek Niewidomych – Koło Terenowe w Szprotawie			

Lp.	Nazwa organizacji	Beneficjenci	Formy pomocy i działalności	Placówki, ośrodki wsparcia
14.	Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej – Parafialny Zespół Caritas przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu	rodziny dotknięte patologiami i marginalizacją społeczną; osoby chore, samotne, niepełnosprawne, osoby	pomoc rodzinom dotkniętym najróżniejszymi zagrożeniami: marginalizacją społeczną, ubóstwem, alkoholizmem, przemocą domową; współpraca z wolontariuszami; pomoc rzeczowa (żywność, odzież); organizowanie zbiórek świątecznych w ramach akcji <i>Rodzina Rodzinie</i> ; działania z zakresu promocji i ochrony zdrowia; organizacja wypoczynku letniego dla dzieci z ubogich rodzin	
15.	Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej – Parafialny Zespół Caritas przy parafii p.w. WNMP w Szprotawie	potrzebujące pomocy duchowej, dzieci i młodzież z rodzin niewydolnych wychowawczo i ekonomicznie		
16.	Fundacja na rzecz Ochrony Zdrowia im. Księżnej Doroty w Żaganiu	osoby chore, w trudnej sytuacji życiowej, ofiary katastrof i klęsk żywiołowych oraz konfliktów zbrojnych w kraju i za granicą	działania w zakresie promocji i ochrony zdrowia; wyrównywanie szans osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej	
17.	Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa (oddział w Żaganiu)	rodzice zastępczy oraz wychowankowie rodzin zastępczych	wszelkierne pomoc i wsparcie w wychowywaniu przyjętych do rodziny dzieci; zapobieganie rozpadowi rodzin zastępczych; stwarzanie pozytywnego klimatu wokół rodzicielstwa zastępczego; organizowanie szkoleń i warsztatów dla rodziców zastępczych i wychowanków rodzin zastępczych (treningi kompetencji i umiejętności życiowych; zajęcia podnoszące aktywizację społeczno-zawodową); tworzenie grup wsparcia i grup samopomocowych	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Żaganiu oraz serwisu lubuskich organizacji pozarządowych www.lubuskie.ngo.pl.

Według danych Departamentu Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze w 2009 roku organizacje pozarządowe z powiatu żagańskiego otrzymały zaledwie 5,06% (49.000 zł) łącznej sumy dotacji (968.000 zł) przyznanych z budżetu województwa na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii (por. Wykaz dotacji przyznanych z budżetu Województwa...).

Dotację otrzymały:

- **Żagańskie Stowarzyszenie Amazonek** – 3.000 zł na rehabilitację kobiet po mastektomii połączoną z warsztatami terapeutycznymi z psychologiem;
- **Zespół Wincentyński przy parafii p.w. WNMP w Żaganiu** – 10.000 zł na zapewnienie schronienia i opieki nad matkami z dziećmi w Domu Samotnej Matki w Żaganiu;
- **Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. WNMP w Żaganiu** – 7.000 zł na prowadzenie Jadłodajni i świetlicy dla dzieci im. św. Marii de Mattias;
- **Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, Parafialny Zespół Caritas przy parafii p.w. WNMP**

- **w Szprotawie** – 17.000 zł na turnus rehabilitacyjno-wypoczynkowy dla osób zagrożonych patologiami i wykluczeniem społecznym;
- **Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutynce** – 12.000 zł na przeciwdziałanie uzależnieniom od narkotyków (terapia indywidualna i grupowa dla osób uzależnionych).

Niewielki udział żagańskich organizacji pozarządowych w absorbowaniu z budżetu województwa środków na realizację swoich statutowych zadań, świadczyć może o niedostatecznej – z punktu widzenia potrzeb mieszkańców powiatu – operatywności tych stowarzyszeń i ich ograniczonej efektywności we wspieraniu publicznych placówek pomocy społecznej.

Na uwagę zasługuje także brak aktualnych informacji na temat działających lokalnie organizacji pozarządowych na oficjalnej stronie powiatu żagańskiego¹³, co może utrudniać mieszkańcom dostęp do potencjalnych źródeł wsparcia w sytuacjach kryzysowych.

3.9.3. Świadczenia pomocy społecznej

Środki na realizację zadań w zakresie publicznej pomocy społecznej pozyskiwane są z budżetu państwa i budżetów jednostek samorządowych (budżety gmin, powiatu i województwa) oraz z funduszy unijnych – w tym z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) – Program Operacyjny Kapitał Ludzki (Priorytet VII. Promocja Integracji Społecznej).

Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w powiecie żagańskim na przestrzeni kilku ostatnich lat spadła. W 2006 roku ze świadczeń socjalnych skorzystało 24742 mieszkańców powiatu. W 2008 roku liczba ta wynosiła już 16260 osób (spadek o 34,3% – o 8482 osoby).

W latach 2006-2008 znaczący odpływ beneficjentów pomocy społecznej zauważyć można we wszystkich gminach powiatu. Największe spadki odnotowały gminy: Iłowa (o 54,7%), Szprotawa (o 38,4%) i Małomice (o 29,7%). W pozostałych gminach liczba korzystających ze świadczeń zmniejszyła się średnio o kilkanaście punktów procentowych (od 22,9% w Niegosławicach do 13,2% w Wymiarkach).

W roku 2009 sytuacja w powiecie uległa zmianie. Obserwowany trend uległ w części gmin odwróceniu. W porównaniu z rokiem 2008 liczba świadczeniobiorców ponownie wzrosła w Gozdnicy (o 75 osób), Brzeżnicy (o 136 osób – powrót do stanu z roku 2006) i Wymiarkach (o 17 osób). W pozostałych gminach spadki były dużo niższe, niż w latach poprzednich.

Wyjątek stanowi Szprotawa, w której można zaobserwować gwałtowną, skokową zmianę (8845 osób objętych pomocą w 2008 roku i 3902 osoby – w 2009 roku), która jednak spowodowana jest nie tyle nagłą poprawą sytuacji na obszarze gminy, ile niewłaściwym sposobem agregowania danych w latach poprzednich¹⁴ (tabela 26).

13 Przez cały okres prac nad Strategią rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na oficjalnej stronie powiatu (www.powiat-zaganski.pl) w zakładce Organizacje pozarządowe znaleźć można było jedynie komunikat „Dział w trakcie aktualizacji”.

14 Zwrócił na to uwagę kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Szprotawie w trakcie seminarium, które odbyło się 19 listopada 2010 roku w Starostwie Powiatowym w Żaganiu. Podczas seminarium, które w założeniu miało mieć charakter eksperckich konsultacji społecznych, zaprezentowano wyniki dotychczasowych prac nad Strategią. W dyskusji uwagę skierowano właśnie na fenomen Szprotawy, która wedle danych sprawozdawczych MPiPS odnotowała w 2009 roku gwałtowny spadek liczby beneficjentów o ponad połowę (w porównaniu do roku poprzedniego) i jawi się jako ewenement na tle pozostałych gmin powiatu. Tymczasem sytuacja ta – w opinii reprezentanta szprotawskiego OPS-u – ma bardzo prozaiczne uzasadnienie – wcześniejsze błędy techniczne w wypełnianiu sprawozdawczych formularzy.

**TABELA 26. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH
POMOĆĄ SPOŁECZNĄ W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO***

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	7844	24742	6106	17764	5653	16260	4466	11423
Gozdnicza	300	810	255	693	252	654	281	729
Żagań (gm. miejska)	976	2227	900	1994	825	1735	835	1729
Itowa	734	2327	563	1766	409	1054	413	1017
Małomice	567	1487	491	1238	438	1045	462	1082
Szprotawa	4197	14362	2933	8966	2840	8845	1488	3902
Brzeźnica	242	874	222	803	205	735	257	871
Niegostawice	289	954	247	818	232	735	242	730
Wymiarki	152	446	152	444	133	387	155	404
Żagań (gm. wiejska)	387	1255	343	1042	319	1070	333	959

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

* w zestawieniu uwzględniono świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Pomimo tendencji spadkowej (w skali powiatu), osoby korzystające ze świadczeń socjalnych (a zatem spełniające ustawowe kryteria ubiegania się o te świadczenia) ciągle stanowią znaczący odsetek wśród ogółu ludności powiatu żagańskiego.

W 2008 roku średnio co piąty mieszkaniec powiatu objęty był pomocą społeczną, w 2009 – co siódmy. W poszczególnych gminach odsetek ten był jednak bardzo zróżnicowany. Najlepiej na tle powiatu prezentuje się gmina miejska Żagań. Udział osób niesamodzielnych i korzystających ze wsparcia socjalnego wyniósł tu 6,5% w 2008 roku i 6,6% w 2009 roku. W gminach: Itowa, Niegostawice, Wymiarki i Żagań (gm. wiejska) z pomocy społecznej korzystał w tym czasie niemal co siódmy mieszkaniec. W gminach: Brzeźnica, Gozdnicza i Małomice odsetki te były jeszcze wyższe.

W 2008 roku najgorzej przedstawiała się sytuacja wspomnianej powyżej Szprotawy – według danych MPiPS dwie piąte mieszkańców tej gminy stanowili beneficjenci świadczeń socjalnych. W roku 2009 (na skutek znormalizowania danych – por. przypis 14) odsetek ten wyniósł już 18,1% (tabela 27, wykres 6).

TABELA 27. UDZIAŁ OSÓB OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ W OGÓLNEJ LICZBIE LUDNOŚCI W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO W LATACH 2008 I 2009

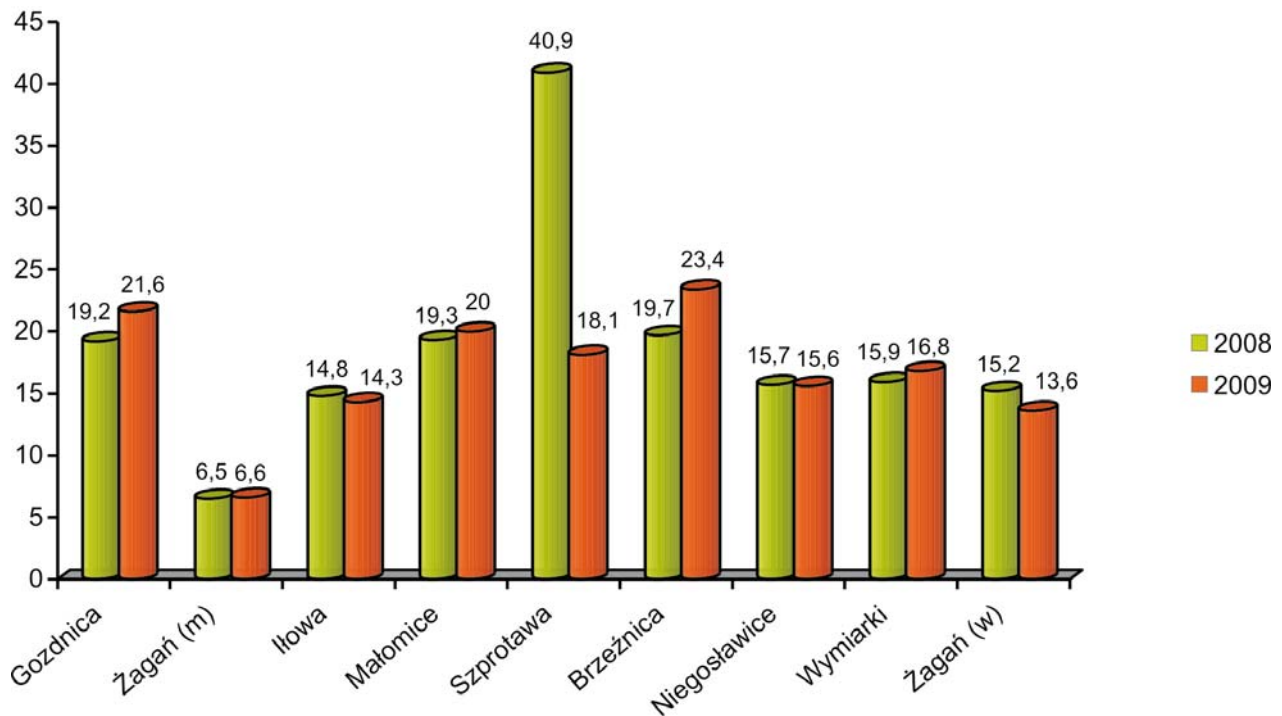
Jednostka administracyjna	2008			2009		
	Liczba ludności ogółem*	Liczba osób objętych pomocą społeczną	Udział osób objętych pomocą w ogólnej liczbie ludności [%]	Liczba ludności ogółem**	Liczba osób objętych pomocą społeczną	Udział osób objętych pomocą w ogólnej liczbie ludności [%]
Powiat żagański	81868	16260	19,9	81658	11423	14,0
Gozdnica	3398	654	19,2	3371	729	21,6
Żagań (gm. miejska)	26496	1735	6,5	26346	1729	6,6
Iłowa	7118	1054	14,8	7113	1017	14,3
Małomice	5412	1045	19,3	5402	1082	20,0
Szprotawa	21606	8845	40,9	21569	3902	18,1
Brzeźnica	3723	735	19,7	3722	871	23,4
Niegosławice	4673	735	15,7	4684	730	15,6
Wymiarki	2426	387	15,9	2410	404	16,8
Żagań (gm. wiejska)	7016	1070	15,2	7041	959	13,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2008-2009 oraz danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze, www.stat.gov.pl.

* stan ludności na 31.12.2008 r.

** stan ludności na 31.12.2009 r.

WYKRES 6. UDZIAŁ OSÓB OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ W OGÓLNEJ LICZBIE LUDNOŚCI W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO W LATACH 2008 I 2009 [W %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2008-2009 oraz danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze, www.stat.gov.pl.

Wśród przyczyn trudnej sytuacji życiowej, skłaniających mieszkańców powiatu do ubiegania się o świadczenia socjalne, dominują:

- **ubóstwo** (w 2008 roku 7901 osób objętych pomocą z tego tytułu, w 2009 roku – 7773 osoby);
- **bezrobocie** (w 2008 roku 7885 osób objętych pomocą, w 2009 roku – 7963 osoby);
- **niepełnosprawność** (w 2008 roku 3497 osób objętych pomocą, w 2009 roku – 3522 osoby);
- **bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego** (w 2008 roku 3286 osób objętych pomocą, w 2009 roku – 2909 osób);
- **długotrwała lub ciężka choroba** (w 2008 roku 2529 osób objętych pomocą, w 2009 roku – 2507 osób).

Powyższe problemy wymieniane są w większości obowiązujących obecnie gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych jako szczególnie dokuczliwe i wymagające szeroko rozumianych działań profilaktyczno-interwencyjnych.

Relatywnie często pomoc przyznawana jest także z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa (w 2008 roku 1395 osób objętych pomocą, w 2009 roku – 1965 osób) oraz z powodu alkoholizmu (w 2008 roku 483 osoby objęte pomocą, w 2009 roku – 538 osób). Pozostałe przyczyny, takie jak: bezdomność, sieroctwo, przemoc w rodzinie, narkomania, trudności adaptacyjno-integracyjne, zdarzenia losowe, sytuacje kryzysowe i klęski żywiołowe lub ekologiczne – w świetle zgromadzonych danych urzędowych – mają charakter marginalny (choć liczba osób objętych wsparciem z tych podwodów w roku 2009 wzrosła) (tabela 28).

TABELA 28. POWODY PRYZNANIA POMOCY SPOŁECZNEJ
W POWIECIE ŻAGAŃSKIM W LATACH 2008 I 2009

Powód trudnej sytuacji życiowej	2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	2941	7901	2953	7773
Sieroctwo	6	17	10	29
Bezdomność	72	88	82	134
Potrzeba ochrony macierzyństwa	294	1395	420	1965
w tym: wielodzietność	127	776	175	1060
Bezrobocie	2631	7885	2754	7963
Niepełnosprawność	1526	3497	1643	3522
Długotrwała lub ciężka choroba	1128	2529	1102	2507

Powód trudnej sytuacji życiowej	2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem	847	3286	801	2909
w tym:				
rodziny niepełne	632	1987	562	1753
rodziny wielodzietne	253	1493	180	1049
Przemoc w rodzinie	13	46	36	117
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	2	2	1	4
Alkoholizm	232	483	278	538
Narkomania	12	19	11	15
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	41	49	52	72
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	1	1	2	2
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	2	8	0	0
Zdarzenie losowe	3	14	26	75
Sytuacja kryzysowa	18	43	25	54
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	1	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2008-2009.

Wyżej wymienione, szczególnie dotkliwe problemy pomocy społecznej nie są w powiecie żagańskim sprawą nową. Powiat zmagają się z nimi od wielu lat. Wskazują na to chociażby wyniki sondażu *Problemy społeczne gmin i powiatów* przeprowadzonego w 2000 roku przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze wśród pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie.

W opinii przedstawicieli regionalnych służb socjalnych podstawowym problemem województwa było wówczas **bezrobocie**. Zostało ono wskazane we wszystkich powiatach (oprócz świebodzińskiego i nie istniejącego jeszcze wówczas powiatu wschowskiego¹⁵) jako problem najpoważniejszy i występujący w największym nasileniu zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. We wszystkich powiatach (oprócz wschowskiego i ślubickiego) wśród pięciu podstawowych problemów wymieniono również **ubóstwo**. W powiecie żagańskim, jako szczególnie dotkliwe problemy wskazano ponadto **trudną sytuację mieszkaniową, alkoholizm i problemy osób niepełnosprawnych** (tabela 29).

15 Powiat wschowski został wyodrębniony z powiatu nowosolskiego 1 stycznia 2002 roku.

TABELA 29. PROBLEMY SPOŁECZNE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA TLE INNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO W 2000 ROKU

Powiat	Miasto					Wieś				
	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
Gorzów Wielkopolski	1	4	2	3	9	---	---	---	---	---
Zielona Góra	1	4	6	10	16	---	---	---	---	---
Gorzowski	1	3	4	6	16	1	2	3	4	6
Krośnieński	1	10	11	4	8	1	8	10	16	4
Międzyrzeczki	1	4	6	10	12	1	4	6	10	12
Nowosolski	1	4	10	11	12	1	4	6	10	12
Słubicki	1	2	6	9	---	1	2	6	9	---
Strzelecko-drezdenecki	1	4	10	6	2	1	4	10	8	2
Sulęciński	1	8	11	4	6	1	2	4	10	6
Świebodziński	4	1	9	11	10	4	1	2	10	12
Wschowski	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Zielonogórski	1	4	6	10	16	1	4	6	10	2
Żagański	1	4	9	10	2	1	4	9	10	2
Żarski	1	4	2	3	19	1	4	2	3	15

I, II, ... V – występowanie problemu społecznego od najbardziej do najmniej dotkliwego
1-19 – oznaczenia problemów społecznych:

1. Bezrobocie
2. Problemy osób niepełnosprawnych
3. Problemy zdrowotne lokalnej społeczności
4. Ubóstwo
5. Bezdomność
6. Trudna sytuacja rodzin wielodzietnych i niepełnych
7. Sieroctwo biologiczne i społeczne
8. Trudna sytuacja ludzi starszych (powyżej 65 roku życia)
9. Trudna sytuacja mieszkaniowa (brak mieszkań, zagęszczenie)
10. Alkoholizm
11. Narkomania
12. Przemoc w rodzinie
13. Problemy imigrantów, repatriantów, uchodźców
14. Problemy osób opuszczających zakłady karne
15. Problemy edukacyjne (szkoły – ich liczba, profil i dostępność, dojazd do szkół, rekreacja i kultura)
16. Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców
17. Problemy transportowe
18. Brak dostępu informacji, poradnictwa i doradztwa
19. Inne (np. potrzeba ochrony macierzyństwa)

Źródło: *Problemy społeczne gmin i powiatów, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2001.*

Ubóstwo

Ubóstwo jako problem społeczny ma charakter wielopłaszczyznowy, tym samym nie ogranicza się wyłącznie do niskich dochodów i wynikających z nich niewielkich wydatków gospodarstwa domowego. Ekonomiczny niedostatek współtworzy zwykle szeroko rozumiane upośledzenie społeczne, kulturowe i polityczne i współwystępuje z innymi problemami, takim jak bezrobocie, niezaradność życiowa, bezdomność, niepełnosprawność, wielodzietność, brak wykształcenia i/lub alkoholizm.

W powiecie żagańskim ubóstwo od lat jest główną przyczyną absorbowania świadczeń socjalnych. Niemniej jednak liczba osób korzystających ze wsparcia z tego tytułu w latach 2006-2008 zmniejszyła się niemal o połowę (spadek z 15276 osób w 2006 roku do 7901 osoby w 2008 roku). Znaczące obniżenie liczby beneficjentów odnotowano w tym okresie we wszystkich gminach powiatu. Największy odpływ dotyczył gmin: Iłowa (z 2327 osób w 2006 roku do 722 osób w 2008 roku – spadek o 69,0%), Szprotawa (z 6009 osób w 2006 roku do 2487 osób w 2008 roku – spadek o 58,6%) oraz Małomice (z 1236 osób w 2006 roku do 647 osób w 2008 roku – spadek o 47,6%); najmniejszy – gminy Brzeźnica (z 643 osób w 2006 roku do 549 osób w 2008 roku – spadek o 14,6%).

W roku 2009 można zaobserwować dalszy nieznaczny odpływ tej kategorii beneficjentów w skali powiatu (spadek o 1,6% w porównaniu z rokiem 2008), natomiast sytuacja w gminach uległa zróżnicowaniu. W Gozdnicy, Małomicach, Brzeźnicy, Niegosławicach i Wymiarkach ponownie przybyło osób objętych tego rodzaju pomocą. W pozostałych gminach – tendencja spadkowa uległa znacznemu zahamowaniu (spadek o 11,1% w miejskiej i wiejskiej gminie Żagań oraz o 4,1% w Szprotawie i Iłowej – w stosunku do roku 2008) (tabela 30).

TABELA 30. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH POMOCA SPOŁECZNĄ Z POWODU UBÓSTWA

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	4659	15276	4149	13265	2941	7901	2953	7773
Gozdnica	264	759	213	636	196	563	231	612
Żagań (gm. miejska)	812	1937	591	1391	571	1217	531	1082
Iłowa	734	2327	563	1766	300	722	263	692
Małomice	450	1236	355	921	260	647	285	710
Szprotawa	1511	6009	1657	6027	890	2487	888	2386
Brzeźnica	186	643	166	592	152	549	174	602
Niegosławice	265	929	226	754	207	670	227	708
Wymiarki	119	369	118	351	96	263	107	284
Żagań (gm. wiejska)	318	1067	260	827	269	783	247	697

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

Bezrobocie

Drugą w kolejności przyczyną korzystania z pomocy w powiecie żagańskim jest bezrobocie, które stanowi podstawową determinantę ubóstwa. Problem ten dotyka sporej części mieszkańców powiatu, powodując przede wszystkim znaczne pogorszenie kondycji materialnej osób i rodzin i zarazem zmuszając je do znaczącego obniżenia dotychczasowego poziomu zaspokajania potrzeb.

Przedłużający się stan bezrobocia petryfikuje degradację ekonomiczną oraz uruchamia groźne w skutkach procesy społecznej ekskluzji, implikując systematyczne wykluczanie osób bezrobotnych z kolejnych płaszczyzn aktywności społecznej (z rynku pracy, konsumpcji, kultury, z systemu edukacji, ochrony zdrowia itp.).

Malejąca stopa bezrobocia w kraju i regionie do roku 2008 spowodowała, że podobnie jak w przypadku ubóstwa, liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu braku pracy w powiecie żagańskim istotnie się obniżyła (z 9642 osób w 2006 roku do 7885 osób w 2008 roku – spadek o 18,2%).

Pomiędzy 2006 a 2008 rokiem spadek odnotowano we wszystkich gminach powiatu z wyjątkiem Iłowej (z 786 osób w 2006 roku do 841 osób w 2008 roku – wzrost o 7,0%). Największy odpływ bezrobotnych świadczeniobiorców zauważyć można w tym czasie w gminach: Wymiarki (z 346 osób w 2006 roku do 217 osób w 2008 roku – spadek o 37,3%), Małomice (z 1187 osób w 2006 roku do 790 osób w 2008 roku – spadek o 33,4%) oraz Niegosławice (z 791 osób w 2006 roku do 544 osób w 2008 roku – spadek o 31,2%). Znaczące ujemne salda odnotowały również miejskie ośrodki pomocy społecznej w Gozdnicy (z 692 osób w 2006 roku do 489 osób w 2008 roku – spadek o 29,3%) i w Żaganiu (z 1538 osób w 2006 roku do 1099 osób w 2008 roku – spadek o 28,5%). W pozostałych gminach spadki były niższe – nieco ponad 20% w gminach wiejskich Żagań i Brzeźnica i zaledwie 2,6% w gminie Szprotawa.

W roku 2009 pozytywny trend uległ odwróceniu. W powiecie przybyło osób bezrobotnych i tym samym przybyło, choć nieznacznie, beneficjentów świadczeń socjalnych z tego tytułu (wzrost o 78 osób w stosunku do roku 2008 – 1,0%).

Ponowny przyrost tej kategorii zasiłkobiorców odnotowano w większości gmin: w Gozdnicy (wzrost o 103 osoby), Małomicach (wzrost o 59 osób), Brzeźnicy (wzrost o 97 osób), Niegosławicach (wzrost o 44 osoby) i Wymiarkach (wzrost o 51 osób). W pozostałych gminach, podobnie jak w przypadku ubóstwa, tendencja spadkowa uległa znacznemu zahamowaniu (tabela 31).

**TABELA 31. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB
OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ Z POWODU BEZROBOCIA**

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	3229	9642	3132	9498	2631	7885	2754	7963
Gozdnica	231	692	179	565	161	489	209	592
Żagań (gm. miejska)	603	1538	485	1302	417	1099	436	1110
Iłowa	262	786	426	1507	289	841	284	800
Małomice	410	1187	353	979	294	790	325	849

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Szprotawa	1061	2866	1088	3049	905	2791	915	2641
Brzeźnica	179	649	150	551	129	497	161	594
Niegostawice	227	791	182	622	161	544	175	588
Wymiarki	105	346	97	307	74	217	90	268
Żagań (gm. wiejska)	151	787	172	616	201	617	159	521

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS za lata 2006-2009.

Niepełnosprawność

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy (art. 2). Osoby niepełnosprawne w zależności od orzeczonego stopnia niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany, lekki) wymagają stałej i/lub długotrwałej bądź czasowej i/lub częściowej pomocy innych osób w celu wypełniania ról społecznych albo wręcz ciągłej opieki w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Odsetek niepełnosprawnych w województwie wynosi 17,6% (średnia dla Polski – 14,3%). Osoby te charakteryzuje niska aktywność zawodowa, utrwalana kryzysem systemu inwalidzkich spółdzielni pracy (por. Kawczyńska-Butrym 2008). Dla blisko 90% niepełnosprawnych w regionie podstawowym źródłem utrzymania są więc świadczenia społeczne. Trudny lokalny rynek pracy nie dostarcza im zbyt wielu możliwości zatrudnienia: 1) pracodawcy wykazują niewielkie zainteresowanie doskonaleniem zawodowym pracowników niepełnosprawnych; 2) stanowiska pracy są niedostosowane do ich możliwości i potrzeb, a 3) regulacje prawne w tym zakresie nadmiernie rozbudowane i nieprecyzyjne.

Dodatkową barierę stanowi niski poziom wykształcenia i brak przygotowania zawodowego tej kategorii osób. Ten stan rzeczy jest konsekwencją poważnych ograniczeń w dostępie do edukacji i rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (zwłaszcza z terenów wiejskich). Brak efektywnego systemu określania przydatności zawodowej i zbyt wąska oferta kształcenia nie sprzyjają ich usamodzielnianiu się. Istotnym problemem są także ciągle obecne bariery architektoniczne (w tym w placówkach oświatowych) i komunikacyjne, które potęgują ograniczenia w życiu osób niepełnosprawnych (Strategia polityki społecznej województwa lubuskiego..., 2005; Raport z wyników spisów powszechnych..., 2003).

W powiecie żagańskim problem niepełnosprawności jest szczególnie widoczny. Wedle danych zawartych w Programie Wsparcia Osób Niepełnosprawnych Powiatu Żagańskiego aż 19% (około 16 tys.) mieszkańców powiatu to osoby, które w myśl art. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (...) są uznane za osoby niepełnosprawne. Jednak w/w liczby nie są odzwierciedleniem całej skali zjawiska. Nie obejmują one osób, które ze względu na swój stan zdrowia nie są w pełni sprawne fizycznie lub umysłowo, a które nie posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub z nim równoznacz-

nego (Program Wsparcia Osób Niepełnosprawnych..., 2005, s. 2; por. także Program Ochrony Zdrowia dla Powiatu Żagańskiego..., 2006).

We wszystkich gminnych strategiach rozwiązywania problemów społecznych problemy osób niepełnosprawnych wymieniane są jako jedna z najbardziej priorytetowych kwestii, wymagająca szybkich i efektywnych działań, skutkujących rzeczywistym włączeniem tych osób w główne nurty życia społecznego.

Świadczenia przyznawane z tytułu niepełnosprawności stanowią istotną część ogółu przyznawanych w powiecie żagańskim świadczeń. Pomiedzy rokiem 2006 a 2008 ogólna liczba osób objętych tego rodzaju pomocą nieznacznie się obniżyła (z 3920 osób w 2006 roku do 3497 osób w 2008 roku – spadek o 10,8%).

W poszczególnych gminach powiatu sytuacja pod tym względem jest jednak bardzo zróżnicowana. W większości gmin w analizowanym przedziale czasu liczba beneficjentów świadczeń z tytułu niepełnosprawności zmalała. Największe spadki odnotowano w ośrodkach pomocy społecznej w Żaganiu (gm. wiejska) (spadek o 27,0%) i Niegostawicach (spadek o 26,0%), nieco niższe w gminach Brzeźnica (spadek o 20,4%), Żagań (gm. miejska) (spadek o 19,5%) oraz Wymiarki (spadek o 11,2%). W pozostałych ośrodkach liczebność tej kategorii świadczeniobiorców wzrosła: w Gozdnicy o 5,6%, w Małomicach o 22,9%, natomiast w Iłowej aż o 72,1%.

Rok 2009 przyniósł nieznaczny przyrost liczby beneficjentów z tytułu niepełnosprawności (wzrost o 25 osób w stosunku do roku 2008 – 0,7%). Sytuacja w gminach pozostała zróżnicowana. Gozdnicza, Małomice i Szprotawa odnotowały spadki liczebności tej grupy zasiłkobiorców, w pozostałych gminach miała miejsce sytuacja odwrotna – przyrost o 77 osób w Żaganiu (gm. miejska), o 14 osób w Iłowej, o 31 osób w Brzeźnicy, o 82 osoby w Niegostawicach, o 12 osób w Wymiarkach i o 8 osób w Żaganiu (gm. wiejska) (tabela 32).

**TABELA 32. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH
POMOCĄ SPOŁECZNĄ Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI**

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	1499	3920	1484	3704	1526	3497	1643	3522
Gozdnica	112	285	101	264	116	301	101	255
Żagań (gm. miejska)	412	826	433	792	399	665	436	742
Iłowa	73	154	77	143	112	265	125	279
Małomice	112	258	85	170	110	317	120	274
Szprotawa	441	1341	455	1387	491	1133	469	1023
Brzeźnica	92	309	87	274	83	246	93	277
Niegostawice	71	204	58	171	54	151	93	233
Wymiarki	53	139	56	142	53	124	63	136
Żagań (gm. wiejska)	133	404	132	361	108	295	143	303

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

Długotrwała lub ciężka choroba

Znaczącym powodem absorbowania świadczeń socjalnych w powiecie żagańskim są także długotrwałe problemy zdrowotne mieszkańców. Na przestrzeni lat 2006-2009 liczba osób objętych wsparciem z tego tytułu w skali powiatu zmalała (z 2810 osób w 2006 roku do 2507 osób w 2009 roku – spadek o 10,8%), natomiast w gminach sytuacja jest zróżnicowana.

Większość ośrodków pomocy społecznej odnotowała w analizowanym okresie odpływ tej kategorii beneficjentów¹⁶. Sytuacja ta dotyczy: Żagania (gm. wiejska – spadek o 67,0%, gm. miejska – spadek o 15,4%), Małomice (spadek o 25,9%), Szprotawy (spadek o 19,8%) oraz Gozdnicy (spadek o 26,3%). W pozostałych gminach ten problem nasilił się; najbardziej w Niegostawicach (wzrost liczby świadczeniobiorców o 88,6%) i Iłowej (wzrost o 51,2%), nieco mniej w Brzeźnicy (wzrost o 25,4%) i Wymiarkach (wzrost o 8,3%) (tabela 33).

TABELA 33. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ Z POWODU DŁUGOTRWAŁEJ LUB CIĘŻKIEJ CHOROBY

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	1033	2810	1012	2594	1128	2529	1102	2507
Gozdnica	42	76	35	56	36	53	27	56
Żagań (gm. miejska)	225	423	247	449	234	385	206	358
Iłowa	60	211	58	190	158	378	141	319
Małomice	246	696	211	553	174	457	160	516
Szprotawa	311	968	291	887	392	911	365	776
Brzeźnica	41	130	47	145	48	125	58	163
Niegostawice	23	70	33	90	23	51	56	132
Wymiarki	56	145	62	153	57	145	73	157
Żagań (gm. wiejska)	29	91	28	71	6	24	16	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego, bardzo często skorelowana z ubóstwem i bezrobociem, to kolejna wiodąca przestanka ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej w powiecie żagańskim. Osoby korzystające ze wsparcia z tego tytułu cechuje zwykle szeroko rozumiana niezaradność w realizacji ról rodzicielskich i małżeńskich, powiązana z niedojrza-

¹⁶ Nie mamy tu jednak do czynienia z tendencją spadkową. Sytuacja gmin w poszczególnych latach układa się sinusoidalnie – raz wzrost, raz spadek.

łością emocjonalną, brakiem umiejętności radzenia sobie ze stresem i sytuacjami kryzysowymi, trudnościami adaptacyjnymi, nieracjonalnym gospodarowaniem budżetem domowym i/lub uzależnieniami.

Ten typ klientów ośrodków pomocy społecznej często charakteryzuje – pogłębiająca istniejące dysfunkcje – zaburzona struktura rodziny: niestabilizowane formalnie związki, rozkład pożycia małżeńskiego, częste zmiany partnerów życiowych, a także przemoc między partnerami lub skierowana na dzieci.

Pomiędzy rokiem 2006 a 2009 liczba osób wymagających interwencji socjalnej z tego powodu zmalała w skali powiatu o 25,7% (w roku 2007 odnotowano jednak wzrost o 8,1% w stosunku do roku poprzedniego). Na poziomie gmin – w większości przypadków – również zauważyć można ubytek niezaradnych życiowo klientów placówek pomocowych. Najbardziej znacząca ujemna zmiana miała miejsce w gminach Niegostawice (spadek o 87,8%) i Iłowa (spadek o 63,2%), najmniej znacząca – w gminie Gozdnica (spadek o 6,2%). W trzech gminach powiatu zarejestrowano jednak liczebny przyrost tej kategorii recypientów. Sytuacja ta dotyczy gmin wiejskich: Brzeźnicy (wzrost o 53,7%), Żagania (wzrost o 32,0%) oraz Wymiarek (wzrost o 3 osoby) (tabela 34).

TABELA 34. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ Z POWODU BEZRADNOŚCI W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	1065	3917	1171	4236	847	3286	801	2909
Gozdnica	52	209	60	201	59	210	59	196
Żagań (gm. miejska)	189	622	179	682	132	497	122	426
Iłowa	150	704	165	744	91	372	75	259
Małomice	136	505	107	409	107	383	100	376
Szprotawa	374	1140	434	1278	255	957	246	901
Brzeźnica	31	149	38	185	42	207	49	229
Niegostawice	42	173	50	263	24	117	7	21
Wymiarki	34	156	39	160	43	167	44	159
Żagań (gm. wiejska)	57	259	99	314	94	376	99	342

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS za lata 2006-2009.

Uzależnienia – narkomania i alkoholizm

Relatywnie często pomocą społeczną obejmowane są także osoby i rodziny osób dotkniętych uzależnieniami – narkomanią i alkoholizmem.

Według gminnych sprawozdań MPiPS świadczenia socjalne z racji uzależnienia od narkotyków stanowią znikomą część pomocy przyznawanej na terenie powiatu żagańskiego. W 2008 roku wsparcie z powodu nar-

komanii otrzymało zaledwie 12 rodzin (19 osób), w 2009 – 11 rodzin (15 osób).

W świetle urzędowych danych zastanych, problem ten jawi się więc jako marginalny.

W przypadku uzależnienia od alkoholu sytuacja przedstawia się inaczej. Osób korzystających z pomocy z tego tytułu jest w powiecie żagańskim znacznie więcej, choć ich liczba w latach 2006-2008 również istotnie się obniżyła (z 746 osób w 2006 roku do 483 osób w 2008 roku – spadek o 35,2%). Spadek odnotowano głównie za sprawą gminy Iłowa, w której – w analizowanym okresie – liczba świadczeniobiorców dotkniętych problemem alkoholowym zmalała z 240 do 72 (spadek o 70,0%). W gminach: Żagań (gm. miejska), Małomice, Szprotawa, Niegosławice oraz Wymiarki ubytki tej kategorii recypientów pomocy były znacznie niższe – od 42,1% w Małomicach, do 4,4% w Szprotawie. Natomiast w ośrodkach pomocy społecznej w Gozdnicy i Brzeźnicy zauważyć było można nieznaczny przyrost tej grupy świadczeniobiorców (odpowiednio o 7,7% i 8,1%) (tabela 35).

W roku 2009 liczba osób objętych wsparciem z powodu alkoholizmu wzrosła w skali powiatu o 11,4% (55 osób) (w stosunku do roku poprzedniego). Najbardziej istotną zmianę w ostatnim roku odnotowano zwłaszcza w ośrodku pomocy społecznej w Małomicach (wzrost o 111,4% w porównaniu z rokiem 2008). Przyrost tej kategorii beneficjentów zaobserwować można ponadto w miejskiej gminie.

Żagań (o 6 osób), w Iłowej (o 19 osób) i Szprotawie (o 9 osób). W Gozdnicy, Brzeźnicy, Niegosławicach i Wymiarkach odnotowano minimalne spadki liczebności tej grupy klientów.

Swoistym ewenementem w skali powiatu jest wiejska gmina Żagań, w której tego typu świadczeń w latach 2006-2009 nie udzielano niemal w ogóle (2 osoby w 2007 roku), mimo iż w gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych alkoholizm wymieniany jest wśród pięciu najważniejszych problemów. *Dane statystyczne zgromadzone w dokumentacji GOPS w Żaganiu wskazują, iż problem alkoholizmu na terenie gminy Żagań jest zjawiskiem rzadko występującym. Z drugiej zaś strony (opinia społeczności lokalnej, obserwowalne sytuacje, interwencje policji spowodowane problemem alkoholu, skierowania osób nietrzeźwych na rozmowę do Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), świadczą jednoznacznie, iż problem ten w większej skali występuje na obszarze (...) gminy. Dzieje się tak dlatego, że bardzo rzadko po pomoc socjalną zgłasza się osoba uzależniona. Wniosek o objęcie pomocą składa współmałżonek, najczęściej jest to żona, która kierując się różnymi pobudkami (wstyd, strach przed odmową przyznania pomocy finansowej, niechęć przed ujawnieniem faktycznej, często dramatycznej sytuacji w domu rodzinnym) nie przedstawia pełnego i rzeczywistego obrazu rodziny* (Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Żagań..., 2008, s. 16-17).

Powyższy wniosek można rozszerzyć na pozostałe gminy powiatu. Problem alkoholizmu jest ciągle kwestią problematyczną (ze względu na procesy społecznego definiowania), a zarazem szczególnie wstydliwą (zwłaszcza dla członków rodziny alkoholika). Ponadto, jest to problem zwykle skorelowany z innymi poważnymi dysfunkcjami rodziny, takimi jak: ubóstwo, bezrobocie, niewydolność wychowawcza, inne problemy zdrowotne, problemy przystosowawcze, przemoc w rodzinie czy konflikty z prawem, dlatego rzadko traktowany jest jako pierwszoplanowy powód przyznania świadczenia.

**TABELA 35. RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH
POMOCĄ SPOŁECZNĄ Z POWODU ALKOHOLIZMU**

Jednostka administracyjna	2006		2007		2008		2009	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat żagański	363	746	358	635	232	483	278	538
Gozdnica	42	91	46	101	46	98	47	92
Żagań (gm. miejska)	62	115	76	107	55	70	49	76
Itowa	95	240	51	68	37	72	52	91
Małomice	49	76	55	98	28	44	60	93
Szprotawa	59	68	71	99	20	65	27	74
Brzeźnica	13	37	14	49	12	40	12	38
Niegostawice	12	29	14	28	9	24	8	19
Wymiarki	31	90	29	83	25	70	23	55
Żagań (gm. wiejska)	0	0	2	2	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS za lata 2006-2009.

IV. PROBLEMY SPOŁECZNE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO – WNIOSKI Z BADAŃ

4.1. BADANIA ILOŚCIOWE

4.1.1. Doświadczane problemy – perspektywa indywidualna

Przyjęcie szerokiej definicji problemu społecznego (por. § 2.1.), umożliwiło rozpoznanie szerokiego spektrum zjawisk, które mieszkańcy powiatu żagańskiego uznają za szkodliwe lub dysfunkcyjne, przez co wpływające na obniżenie jakości ich życia.

W jednym z pierwszych pytań kwestionariusza poproszono respondentów o zastanowienie się nad własną sytuacją życiową i wskazanie szczególnie uciążliwych problemów, z którymi się borykają na co dzień.

Problemem numer jeden dla większości badanych jest zła kondycja finansowa gospodarstw domowych. Odpowiedzi tego typu stanowią 28,3% ogółu i dobrze korespondują z odpowiedziami badanych na temat oceny aktualnej sytuacji materialnej rodziny („od dłuższego czasu nie wystarcza na podstawowe świadczenia” i „czasami nie wystarcza na podstawowe świadczenia” – łącznie 31,6% badanych). Wśród pozostałych wskazań, uwagę zwracają problemy zdrowotne (własne i członków rodziny) (16,5% wskazań), problemy wynikające z bezrobocia i braku pracy (13,3% wskazań) oraz troska o przyszłość własną i dzieci (brak szans na rozwój, brak perspektyw itp.). Szczegółowy rozkład odpowiedzi respondentów prezentuje tabela 36.

TABELA 36. PODSTAWOWE PROBLEMY BADANYCH – PERSPEKTYWA INDYWIDUALNA

Rodzaje problemów	Liczba wskazań	%
Problemy finansowe	429	28,3
Problemy zdrowotne	250	16,5
Bezrobocie	202	13,3
Problemy rodzinne (w tym z powodu uzależnień)	126	8,3
Troska o przyszłość (w tym przyszłość dzieci)	89	5,8
Problemy w pracy	83	5,5
Problemy edukacyjne (w szkole, na uczelni)	51	3,4
Nieprawidłowe funkcjonowanie instytucji	48	3,2
Problemy mieszkaniowe	36	2,4
Brak czasu	31	2,0
Inne *	172	11,3
Ogółem **	1517	100,0

Źródło: badania własne.

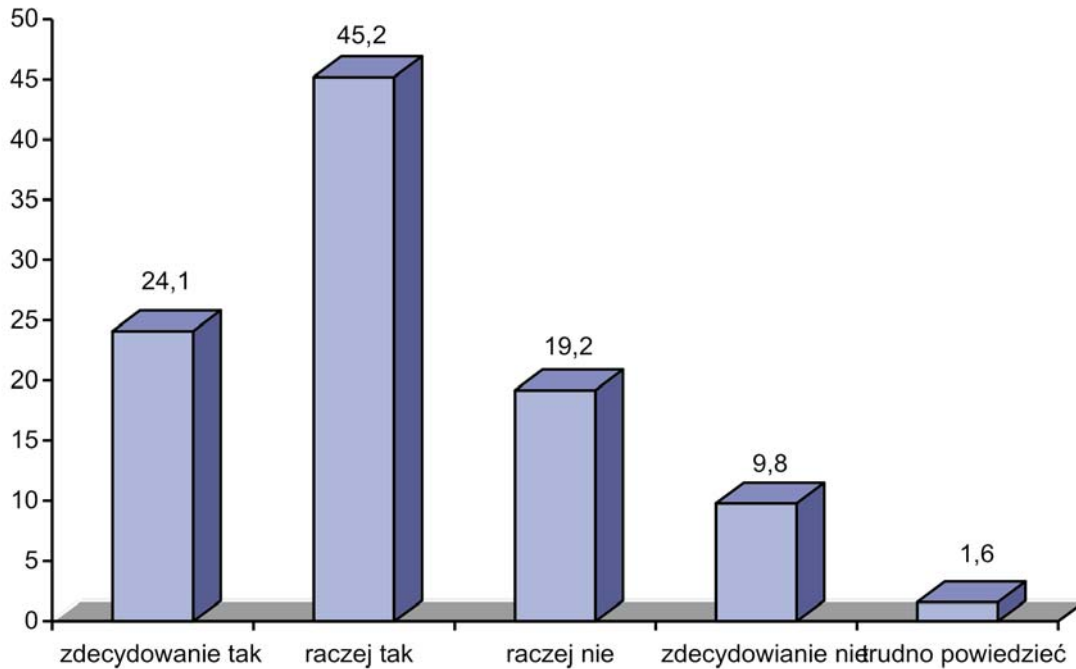
* w kategorii „inne” zagregowano odpowiedzi respondentów, które dotyczyły takich kwestii jak: samotność, brak poczucia bezpieczeństwa, problemy „infrastrukturalne” (brak oświetlenia w okolicy, brak chodników itp.) i komunikacyjne (np. brak skomunikowania miejscowości) oraz migracje (wyjazdy młodych, specyficzny charakter sąsiedztwa itp.).

** badani mogli wskazać trzy problemy.

4.1.2. Identyfikacja lokalnych problemów

Wychodząc poza jednostkowe doświadczenia, zapytano badanych o to, czy okolicę, w której mieszkają mogą określić, jako „dobre miejsce do życia”. Większość mieszkańców powiatu żagańskiego przyznaje, że tak (69,3%). Zdecydowane opinie w tym zakresie wyraża prawie co czwarty mieszkaniec powiatu (24,1%) (wykres 7).

WYKRES 7. OKOLICA ZAMIESZKANIA JAKO „DOBRE MIEJSCE DO ŻYCIA” [W %]

Źródło: badania własne.

Osoby, zadowolone z zamieszkiwania w powiecie żagańskim, wśród jego zalet na pierwszym miejscu wymieniają ciszę i spokój (29,5%). Do pozytywnych cech najbliższej okolicy badani zaliczają także: walory przyrodniczo-krajobrazowe (18,6%), dobre relacje społeczne (12,9%), zadowalające rozwiązania infrastrukturalne (położenie względem infrastruktury medycznej, oświatowej, usługowej itp.) (11,1%), niewielki rozmiar miejscowości (6,6%), lokalne sentymenty (poczucie zakorzenienia) (6,4%) oraz poczucie bezpieczeństwa (3,3%) i inne (zasoby kulturowe – zabytki, walory estetyczne, niskie natężenie ruchu drogowego, niskie koszty utrzymania itp.) (łącznie 11,6%).

Co charakterystyczne, wśród odpowiedzi badanych w tym kontekście nie pojawiły się wskazania typu: „dobre perspektywy na przyszłość”, „prężnie rozwijająca się miejscowość/gmina/powiat”, „dostępność pracy” itp. Kwestie te podnosili natomiast ci mieszkańcy powiatu, którzy ocenili, że najbliższa okolica zdecydowanie nie jest lub raczej nie jest „dobrym miejscem do życia”.

Najczęściej wskazywaną przez tę kategorię respondentów uciążliwością są złe relacje społeczne (znieczulica, brak poczucia wspólnoty, dezintegracja, zawiść międzyludzka, „problemy sąsiedzkie”) (38,4%).

Spośród pozostałych niedogodności względnie często wskazywano brak pracy (9,9%), brak atrakcyjnej oferty kulturalnej i niewielką dostępność instytucji kulturalnych (7,5%), patologie (np. alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinach, włamania) (6,5%), marginalizację i „małomiasteczkowość” powiatu (brak perspektyw na przyszłość, „zaściankowość”, brak możliwości rozwoju itp.) (5,1%) oraz widoczne ubóstwo mieszkańców (4,6%).

Pozostałe odpowiedzi badanych dotyczyły takich problemów jak: niedostateczna infrastruktura medyczna i oświatowa, starzenie się populacji mieszkańców (migracje młodych, specyficzny charakter sąsiedztwa), brak połączeń komunikacyjnych, brak inwestycji (głównie w infrastrukturę techniczną – drogi, chodniki, sieć wodno-kanalizacyjna itp.), brak poczucia bezpieczeństwa i hałas (łącznie 28,0%).

Kontynuując wątek lokalny, badanych poproszono (już w pytaniu zamkniętym) o wskazanie, jakie problemy społeczne (spośród tych definiowanych instytucjonalnie) napotykają w swojej gminie. Spośród szerokiego spektrum problemów, niemal wszyscy mieszkańcy powiatu żagańskiego wybrali bezrobocie (95,6%). Zdecydowana większość mieszkańców zwróciła również uwagę na problem alkoholizmu (82,4%), znieczulicę społeczną (72,4%) i ubóstwo (72,1%).

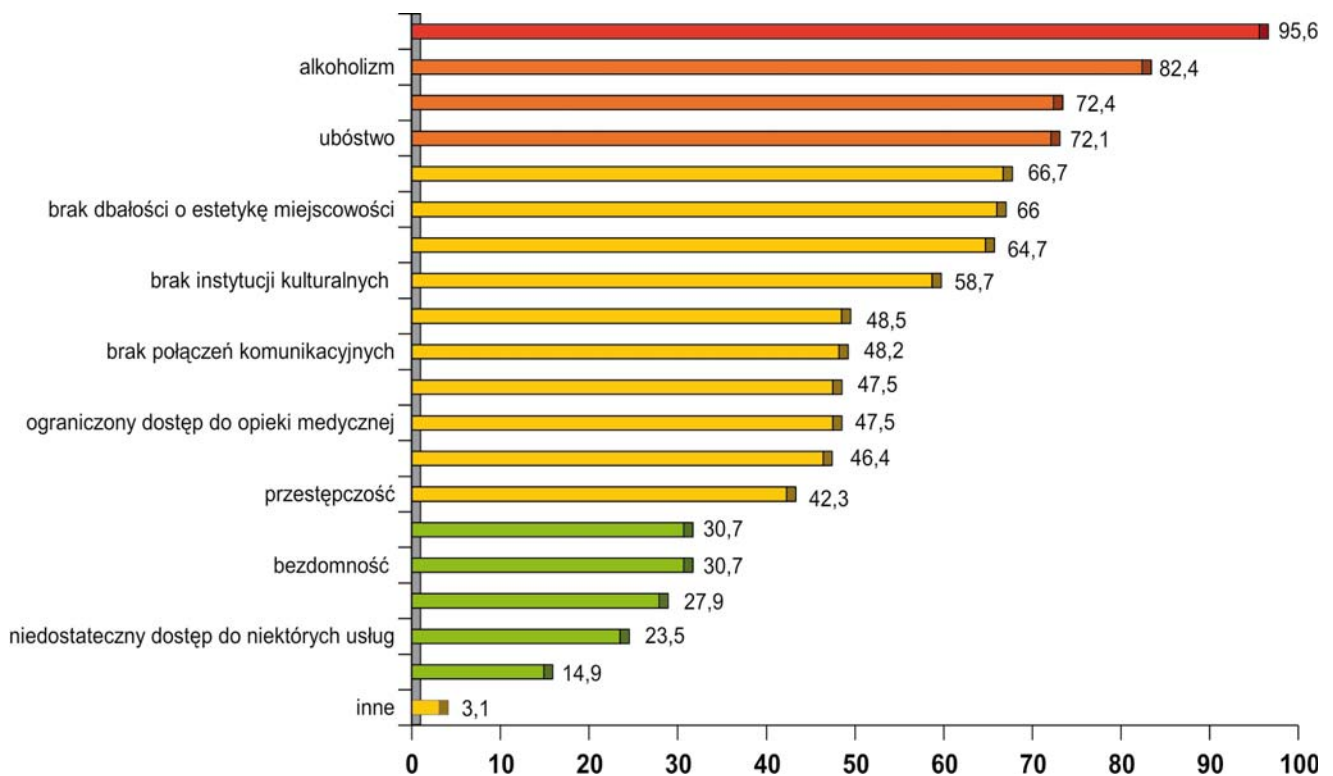
Odpowiedzi badanych wskazują jednoznacznie, że oprócz kwestii mieszczących się w obszarze szeroko rozumianej pomocy społecznej (ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, brak integracji społecznej, uzależnienia, ograniczony dostęp i niezadowalająca jakość opieki medycznej itp.), doskwierają im również inne problemy, między innymi wynikające z niedostatecznej dbałości o infrastrukturę strictly techniczną, komunikacyjną i usługową. Znaczny odsetek badanych wskazuje bowiem na niedogodności wynikające z:

- braku nowych inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej, oświetlenia, chodników, instalacji wodno-kanalizacyjnej itp. – 66,7% (por. wyżej),
- braku dbałości o estetykę miejscowości: brud, zdewastowane budynki, zniszczone elewacje – 66,0%,
- braku mieszkań – 48,5%,
- złych rozwiązań komunikacyjnych: brak połączeń komunikacyjnych (48,2%), duże natężenie ruchu drogowego (46,4%),
- braku instytucji kulturalnych (kina, biblioteki, kluby) – 58,7%.

Względnie najrzadziej wskazywano na:

- występowanie problemów edukacyjno-oświatowych (niska jakość kształcenia – 30,7%, niedostateczna infrastruktura oświatowa – 27,9%),
- bezdomność (30,1%),
- ograniczony dostęp do niektórych usług (23,5%),
- problemy telekomunikacyjne (14,9%) (wykres 8).

WYKRES 8. PROBLEMY DOSTRZEGANE W GMINACH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO [W %]*

Źródło: badania własne.

* odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci odpowiadali niezależnie dla każdego z wymienionych problemów.

Badanych poproszono o wybranie spośród dostrzeganych problemów trzech, które ich zdaniem stanowią najbardziej palące w ich społecznościach lokalnych kwestie, wymagające szybkich i efektywnych działań zaradczych. We wszystkich gminach jako najdotkliwiej odczuwany problem wskazywano bezrobocie. W każdej gminie wymieniano również alkoholizm, oprócz tego: ubóstwo, znieczulicę społeczną, brak połączeń komunikacyjnych, brak instytucji kulturalnych, brak odpowiedniej do potrzeb infrastruktury medycznej oraz brak dbałości o estetykę i „przyjazny charakter” miejscowości.

Wskazania mieszkańców powiatu pozwalają wyróżnić wśród problemów te, które mogą być uznawane za typowo „miejskie”, takie jak narkomania czy przestępczość (wskazywane zdecydowanie częściej przez mieszkańców Żagania i Szprotawy) i typowo „wiejskie” czy „małomiasteczkowe”, takie jak brak połączeń komunikacyjnych, ograniczonego dostępu do usług telekomunikacyjnych, a także innych usług i instytucji (wskazywane przez mieszkańców wsi i pozostałych, mniejszych miast).

Warto podkreślić, że identyfikacja lokalnych problemów społecznych dokonana przez „szeregowych” mieszkańców powiatu w znacznej mierze pokrywa się z identyfikacją ekspercką (dokumenty urzędowe, sprawozdania MPiPS, fokusy). Co charakterystyczne, wskazywane przez mieszkańców problemy lokalne w znacznej mierze są odczuwane przez nich jako szczególnie zaprzatające ich uwagę problemy „osobiste” (przykładowe wskazania badanych: problemy finansowe; bezrobocie; problemy zdrowotne, w tym niepełnosprawność; problemy rodzinne, w tym alkoholizm członka rodziny – por. § 4.1.1.).

4.1.3. Rozwiązywanie lokalnych problemów

Wymienione przez badanych najbardziej dotkliwe problemy społeczne, stanowią czołówkę tych, z rozwiązywaniem których – ich zdaniem – lokalne władze sobie nie radzą. Dotyczy to w szczególności bezrobocia (11,9% wskazań, że gminy radzą sobie z tym problemem), alkoholizmu (23,0% wskazań) oraz ubóstwa (25,0% wskazań). Niższy odsetek wskazań otrzymały w tym zestawieniu jedynie problemy z zakresu infrastruktury strictly technicznej – związane ze złym stanem technicznym dróg (9,3% wskazań).

W opinii badanych, względnie dobrze lokalni władarze radzą sobie z problemami edukacyjnymi (75,2% wskazań). Ponad połowa respondentów jest również zadowolona z działań władz w zakresie przeciwdziałania bezdomności (58,8% wskazań) i przestępczości (57,3% wskazań) oraz rozwiązywania problemów komunikacyjnych (duże natężenie ruchu – 55,7%, brak połączeń komunikacyjnych – 52,4% wskazań).

Rozpoznanie w zakresie rozwiązywania problemów społecznych rozszerzono o pytania dotyczące podmiotów, które zdaniem badanych są w pierwszym rzędzie odpowiedzialne za niwelowanie dysfunkcyjnych zjawisk w obrębie badanej zbiorowości i te, które w tego typu działalności rzeczywiście się angażują.

W opinii respondentów odpowiedzialność leży przede wszystkim po stronie władz samorządowych (29,9% ogółu odpowiedzi – 579 wskazań) i centralnych (26,4% – 510 wskazań). Nieznacznie rzadziej badani wskazywali samych mieszkańców (21,1% – 428 wskazań) oraz organizacje pozarządowe (20,4% – 395 wskazań) — jako podmioty współodpowiedzialne za poprawę jakości życia w powiecie. Rozkład odpowiedzi obrazuje względną równowagę pomiędzy instytucjonalnymi (odgórnymi) i spontanicznym (oddolnymi) działaniami podejmowanymi na rzecz lokalnej wspólnoty. Sugeruje ponadto pewną potencjalną gotowość mieszkańców do zaangażowania się w ważkie sprawy lokalne.

Z drugiej jednak strony zaledwie jedna trzecia badanych przyznaje, że zna przynajmniej kilka osób ze swojego bliskiego otoczenia, które uczestniczą w jakichkolwiek inicjatywach na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów. Ponadto większość badanych nie widzi możliwości wywierania wpływu na władze lokalne w tym zakresie (57,5%). Zaledwie nieco więcej niż co trzeci respondent ocenia, że takie możliwości rzeczywiście istnieją (36,5%).

Wśród czynników, które mogą utrudniać samym mieszkańcom podejmowanie inicjatyw lokalnych, ankietowani wskazują przede wszystkim wspomniane już wyżej kwestie złych relacji społecznych (brak współpracy między mieszkańcami – 17,5% ogółu odpowiedzi, brak zaufania między ludźmi – 15,2%, egoizm – 11,6%), a także: brak lokalnych liderów (7,5% wskazań), brak czasu (12,9% wskazań), brak wiedzy i kompetencji w zakresie działań lokalnych (12,6% wskazań), brak wyobraźni, że można coś zmienić (12,2%) oraz nieprzychylność i brak przygotowania urzędników (10,4% wskazań).

Do interesujących konstatacji prowadzą opinie respondentów dotyczące tego, kto w największym stopniu angażuje się w rozwiązywanie miejscowych problemów. Najczęściej wskazywaną kategorią są stowarzyszenia i organizacje pozarządowe (35,4% wskazań). Rzadziej badani dostrzegają efektywne działania władz lokalnych (26,4% wskazań) oraz inicjatywy samych mieszkańców (23,6% wskazań). Niespełna 15% odpowiedzi stanowią opinie, że w rozwiązywanie problemów społecznych w powiecie żagańskim angażują się również władze państwowe.

Wskazanie reprezentantów trzeciego sektora jako najbardziej zaangażowanych w inicjatywy lokalne jawi się jako zaskakujące, zwłaszcza w świetle pozostałych danych. Zaledwie 24,0% osób potrafiło bowiem wska-

zać funkcjonujące w okolicy organizacje pozarządowe. Najczęściej identyfikowano podmioty działające na rzecz poprawy jakości życia w Iłowej, Żaganiu i Gozdniczy. Poziom znajomości tego typu organizacji w pozostałych gminach jest zdecydowanie mniejszy, głównie dlatego, że na terenie tych gmin – organizacje te niemal w ogóle nie funkcjonują (por. § 3.9.2.).

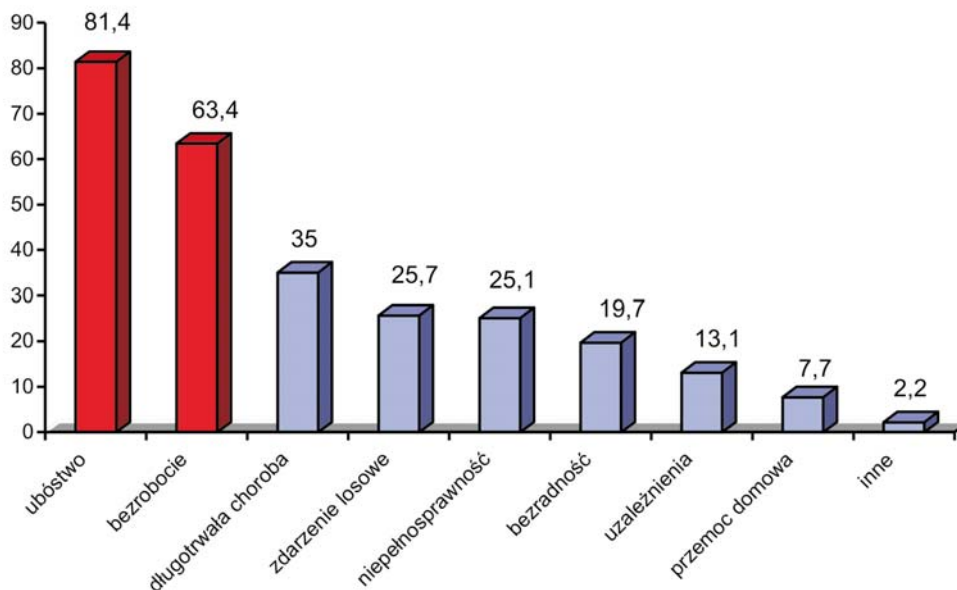
4.1.4. Problemy społeczne a pomoc społeczna

Problemy społeczne to kategoria tradycyjnie kojarzona z pomocą społeczną, dlatego znaczna część kwestionariusza wywiadu poświęcona była właśnie tym problemom, których rozwiązywanie leży przede wszystkim w gestii instytucji pomocy społecznej.

Badani, zapytani o źródła wsparcia, do których zwracają się w sytuacjach trudnych, wskazywali przede wszystkim źródła nieformalne – rodzinę (76,9%) oraz sąsiadów, znajomych i przyjaciół (51,2%). 27,1% respondentów przyznało, że korzystało z pomocy urzędu pracy, więcej niż co piąty wymienił zakład pracy (22,6%). Zdecydowanie rzadziej wskazywano natomiast parafie (7,5%), organizacje charytatywne (4,0%) i inne źródła (1,6%).

Niemal co trzeci badany mieszkaniec powiatu przyznał, że korzysta lub korzystał w ostatnim czasie z instytucjonalnej pomocy społecznej (głównie ze świadczeń finansowych oferowanych przez ośrodki pomocy społecznej) (30,4%). Wskazywane przez respondentów przyczyny korzystania ze świadczeń pomocowych oraz ich hierarchia – badani wskazywali przede wszystkim ubóstwo (81,4%) i bezrobocie (63,4%) – w znacznej mierze pokrywają się z danymi urzędowymi (wykres 9).

**WYKRES 9. POWODY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ
– WYNIKI BADAŃ SONDAŻOWYCH [w %]***

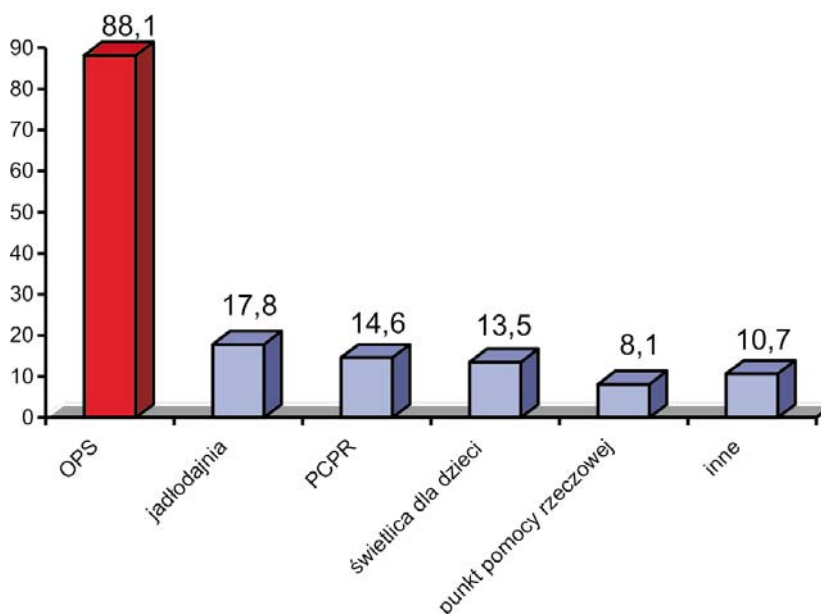

Źródło: badania własne.

* odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci odpowiadali niezależnie dla każdego z wymienionych powodów.

Zdecydowana większość respondentów objętych pomocą społeczną korzystała przede wszystkim ze wsparcia miejskich lub gminnych ośrodków pomocy społecznej (88,1%). Zakres pozyskiwania pomocy z innych publicznych instytucji nie przekracza kilkunastu procent (wykres 10).

WYKRES 10. ZAKRES KORZYSTANIA Z PUBLICZNYCH INSTYTUCJI POMOCOWYCH – WYNIKI BADAŃ SONDAŻOWYCH [W %]*

Źródło: badania własne.

* odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci odpowiadali niezależnie dla każdej z wymienionych instytucji.

Większość osób korzystających z instytucjonalnej pomocy społecznej, oceniając charakter i jakość otrzymywanego wsparcia wskazuje, że jest ono skuteczne (69,2%). Zdecydowanie przeciwną opinię wyraża niemal co dwunasty badany świadczeniobiorca (8,6%). W kwestii dostosowania uzyskiwanej pomocy do zgłaszanych potrzeb badani są podzieleni niemal po równo. 51,1% uznaje, że wsparcie rzeczywiście odpowiada ich potrzebom, 43,8% – że nie (tabela 37).

TABELA 37. OCENA SKUTECZNOŚCI POMOCY ŚWIADCZONEJ PRZEZ INSTYTUCJE I JEJ DOSTOSOWANIA DO ZGŁASZANYCH POTRZEB [W %]

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Pomoc społeczna – skuteczna	10,3	58,9	20,0	8,6	2,2
Pomoc społeczna – dostosowana do potrzeb korzystających	7,9	43,2	22,2	21,6	5,1

Źródło: badania własne.

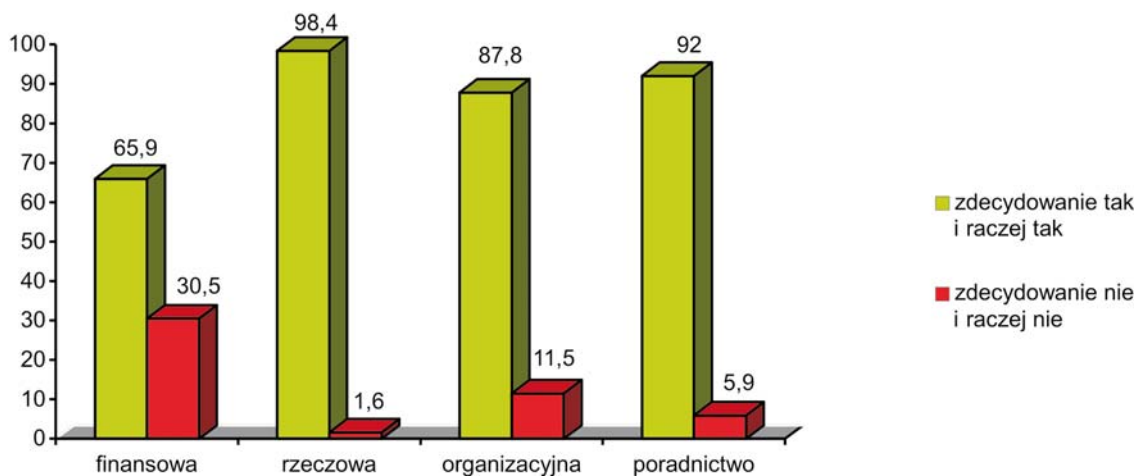
Warto podkreślić, że badani w przeważającej większości są zadowoleni z kontaktów z pracownikami instytucji pomocowych. Zdecydowanie pozytywną opinię o pracownikach służb socjalnych powiatu żagańskiego wyraża niemal co siódmy badany beneficjent (15,1%), raczej zadowolony jest więcej niż co drugi (56,8%). Co czwarta osoba jest odmiennego zdania (25,4%).

Znaczną część pytań dotyczących funkcjonowania instytucji pomocy społecznej skierowano do wszystkich respondentów, nie tylko tych, którzy korzystali kiedykolwiek z tego rodzaju wsparcia. Wszystkich badanych poproszono między innymi o wyrażenie opinii, czy publiczna pomoc społeczna trafia, według nich, do najbardziej potrzebujących osób i/lub rodzin. Aż 45,3% respondentów oceniło, że nie. Świadczy to o istotnych różnicach w rozpoznawaniu i ocenianiu potrzeb mieszkańców powiatu dokonywanym przez przedstawicieli pomocowych instytucji publicznych i szeregowych przedstawicieli społeczności lokalnych.

Przyczyn tej sytuacji można doszukiwać się chociażby w barierach, jakie utrudniają faktycznie potrzebującym pozyskiwanie świadczeń. W opinii zdecydowanej większości respondentów korzystanie z pomocy społecznej jest ciągle kwestią wstydliwą – poczucie wstydu wymieniane jest jako podstawowa przeszkoda w absorbowaniu tego typu wsparcia (84,8% wskazujących). Istotnym utrudnieniem w opinii badanych jest także niedoinformowanie potrzebujących w zakresie przysługujących im uprawnień i możliwości lub zasad skorzystania z pomocy (78,0%). Bariereą stanowiąc mogą też zbyt rygorystyczne warunki udzielania wsparcia („wyśrubowane” progi dochodowe, skomplikowane formularze wniosków, procedury wywiadów środowiskowych itp.) (56,1%), a nawet nieprzychylni pracownicy placówek pomocowych (48,7%).

Na szczególną uwagę zasługuje opinia badanych na temat preferowanych form pomocy udzielanej potrzebującym. Według przeważającej większości mieszkańców powiatu żagańskiego najkorzystniejszymi formami pomocy nie są zasiłki finansowe (preferowane przez 65,9% badanych, przy czym 30,5% respondentów jest zdania, że raczej nie lub zdecydowanie nie powinny być przyznawane), ale pomoc rzeczowa (leki, ubrania, żywność, wyprawki szkolne dla dzieci itp.) (98,4%), organizacyjna (w prowadzeniu domu, dysponowaniu budżetem domowym, w załatwianiu spraw urzędowych itp.) (87,8%) oraz specjalistyczne poradnictwo (psychologiczne, pedagogiczne, zdrowotne, prawne itp.) (92,0%) (wykres 11).

WYKRES 11. PREFEROWANE FORMY POMOCY UDZIELANEJ POTRZEBUJĄCYM [W %]*

Źródło: badania własne.

* odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci odpowiadali niezależnie dla każdej z wymienionych form pomocy.

Dodatkowego komentarza wymagają opinie respondentów na temat lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych (pozarządowych). Badani uznają je zarówno za podmioty szczególnie zaangażowane w rozwiązywanie lokalnych problemów, jak i skuteczne źródła pomocy w trudnych sytuacjach życiowych. Może to sugerować chęć zwrócenia uwagi na oddolny i pozainstytucjonalny – przez co bliższy jednostce (zgodnie z zasadą pomocniczości) – charakter realizacji przynajmniej części zadań związanych z rozwiązywaniem miejscowych problemów społecznych. Z drugiej jednak strony znajomość lokalnego „trzeciego sektora” jest u respondentów znacznie ograniczona, podobnie jak zakres korzystania z oferowanego przez stowarzyszenia wsparcia.

Wprawdzie zdecydowana większość osób spośród tych, które potrafiły wskazać organizacje pozarządowe działające w najbliższej okolicy (71,3%) wyraziła opinię, iż łatwo jest uzyskać informacje o ich działalności, a według 40,2% łatwo jest skorzystać z udzielanej przez nie pomocy, wykorzystało tę możliwość bardzo niewielu respondentów – łącznie 95 wskazań w odniesieniu do 12 wymienionych w kwestionariuszu organizacji (najwięcej wskazań – 16 – Caritas).

Przedstawione powyżej analizy dokumentów zastanych wskazują, że efektywność i zakres działań większości organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu wymagają znacznej intensyfikacji (zwłaszcza w kontekście sygnalizowanych oczekiwań mieszkańców) (por. § 3.9.2.).

4.2. BADANIA JAKOŚCIOWE

4.2.1. Powiat żagański jako miejsce do życia i problemy społeczne dotyczące jego mieszkańców

Analizując materiał empiryczny uzyskany podczas wywiadów fokusowych, stwierdzić można, że powiat żagański uznawany jest przez ekspertów za dobre miejsce do życia (por. wyniki badań sondażowych). Uczestnicy obu spotkań byli zgodni co do tego, że najważniejszą pozytywną cechą powiatu żagańskiego z perspektywy mieszkańca są walory przyrodnicze. Jako atrakcyjne jego elementy wymienili wiejskie krajobrazy, las, runo leśne. Zwrócili także uwagę na walory estetyczne związane z architekturą (zabytki). Innym aspektem wspomnianym przez jedną z rozmówczyń stały się sentymenty lokalne jego mieszkańców, ich patriotyzm i przywiązanie do małej ojczyzny (które to postawy można było odczytać w wypowiedziach większości uczestników fokusów).

Jednakże, dyskutanci zwracali jednocześnie uwagę na negatywne aspekty swojego powiatu, zaliczając do nich przede wszystkim: wysoką stopę bezrobocia, jakim dotknięta jest zbiorowość i zły stan szeroko rozumianej infrastruktury. Wiązali z nimi kolejne mankamenty. I tak, z bezrobociem w szczególny sposób skorelowane jest według nich wykluczenie społeczne, alkoholizm (tak dorosłych jak i nieletnich), narkomania i pewne cechy osób dotkniętych tymi problemami, takie jak: warunkowana strachem przed zmianą zachowawczość, wycofanie, zaściankowość i brak „szerszych horyzontów” oraz roszczeniowa postawa względem instytucji publicznych (w tym instytucji pomocowych). Zwracali również uwagę na niski poziom lub nieadekwatny względem obecnej sytuacji na rynku pracy kierunek wykształcenia mieszkańców, co w sposób znaczący wpływa negatywnie na poziom kapitału, jakim dysponuje zbiorowość powiatu. Przywołany został również problem bezdomności, pomimo, że na chwilę obecną na terenie powiatu żagańskiego mamy do czynienia dopiero z pierwszymi jej symptomami (np. w gminie Brzeźnica). Zdaniem rozmówców można rozpatrywać ją

łącznie z brakiem mieszkań socjalnych i jako skutek bezrobocia i alkoholizmu. W kontekście wysokiego bezrobocia ważnym pozytywnym atrybutem powiatu żagańskiego jest jego ulokowanie na terenie przygranicznym, ułatwiające wyjazd i zarabianie na życie za granicą.

Z niedostatkami w zakresie infrastruktury, natomiast, rozmówcy łączyli: brak odpowiedniego skomunikowania powiatu (problemy z dojazdami do szkół i zakładów pracy) i wynikającą z niego marginalizację małych miejscowości, brak mieszkań (w tym socjalnych), żłobków, przedszkoli, mały dostęp do placówek specjalistycznych (poradni, placówek opiekuńczo-wychowawczych) i różnego typu specjalistów, niedociągnięcia w zakresie osiągnięć cywilizacyjnych (np. brak oczyszczalni ścieków) i szeroko rozumianego zorganizowania życia (np. pomimo znajdujących się na terenie powiatu atrakcji turystycznych, sieć informacji o nich jest słabo rozwinięta, zabytki są mało dostępne). Zwracali również uwagę na marazm, klimat zniechęcenia i niski poziom życia mieszkańców powiatu żagańskiego, mające swoje źródło między innymi w niskich zarobkach oferowanych przez pracodawców na jego terenie. W efekcie dla wielu, szczególnie młodych, lepiej wykształconych, bardziej przedsiębiorczych i mobilnych osób, powiat żagański nie jawi się jako atrakcyjne miejsce do życia, co staje się podstawą ich decyzji o migracji (np. absolwenci uczelni wyższych nie powracają po studiach do domów, wiele osób wyjeżdża za pracą za granicę). Rozmówcy zauważali, że odpływ młodych ludzi powoduje negatywne zmiany w strukturze społecznej powiatu (starzenie się populacji mieszkańców i „negatywna selekcja”/ drenaż związana z ubytkiem najbardziej zaradnych jednostek, które mogłyby być filarem pozytywnych zmian).

Pomimo zgodności opinii rozmówców co do atrakcyjności powiatu pod kątem przyrodniczo-krajobrazowym, w ich wypowiedziach przeważają jednak aspekty negatywne. Na taką proporcję „plusów” i „minusów” może mieć wpływ praktyka zawodowa uczestników fokusów i szczególnie perspektywa oglądu rzeczywistości powiatowej. Sami rozmówcy mieli tego świadomość. Zauważyć można, że eksperci posługują się instytucjonalną perspektywą definiowania problemu społecznego.

Pierwsze miejsce wśród najbardziej dokuczliwych problemów dotyczących zbiorowość powiatu żagańskiego zajmuje bezrobocie. Pozostałe problemy – zgodnie z opinią uczestników badań – są z nim skorelowane, tworząc powiązaną wzajemnie sieć problemów, w którą uwikłany jest człowiek (wejście w jeden z problemów na zasadzie „efektu domina” powoduje popadanie w kolejne).

Jedno z pytań zadanych przez moderatorów wywiadów dotyczyło ulokowania problemów w terenie. Eksperci stwierdzili, że wszystkie miejscowości – cały obszar powiatu – są dotknięte problemami w miarę jednakowo. Jednak podczas dyskusji wyraźnie widać było dysproporcje pomiędzy wsią, a miastem w zakresie problemu wykluczenia. Mieszkańcy wsi są zdecydowanie bardziej zmarginalizowani z racji odległości od centrum (nasylenie instytucjami, problemy komunikacyjne, niższy poziom życia itp.).

4.2.2. Typowy klient instytucji pomocowych

Jednym z punktów scenariusza wywiadów fokusowych była dyskusja na temat typowych klientów instytucji pomocowych. Celem było uzyskanie sylwetki – postaci, która stanowi swego rodzaju „normę” w codziennej praktyce ekspertów. W analizie uwzględniono również te opinie, które wyrażane były w innym

kontekście, ale dotyczyły „przeciętnego” świadczeniobiorcy. Zgodnie z wypowiedziami uczestników badań osobę taką charakteryzują następujące cechy:

- niechęć do podjęcia pracy;
- roszczeniowa postawa;
- wyuczona, dziedziczna bezradność/nieporadność (klient często wyrósł w rodzinie objętej opieką instytucji pomocowej, należy już do drugiego pokolenia zasiłkobiorców; wiąże się to z wzorcami socjalizacyjnymi funkcjonującymi w rodzinach podopiecznych);
- „profesjonalne” uprawianie „zawodu klienta pomocy społecznej” – ciągłość pobierania świadczeń pomocowych uzyskana dzięki kombinatorstwu opartemu na specyficznej wiedzy know-how obejmującej znajomość przepisów („wiem co mi się należy i jak to osiągnąć”), biegłość w poruszaniu się wśród różnych instytucji pomocowych (w tym kontekście typowych klientów można nazwać „profesorami biedy” – por. Szczepański 2005);
- instrumentalne podejście do instytucji (głównym celem jest uzyskanie zasiłku lub zaświadczenia uprawniającego do zasiłku, a nie rozwiązanie problemu);
- uzależnienia (najczęściej od alkoholu);
- niski poziom lub nieadekwatny względem obecnej sytuacji na rynku pracy kierunek wykształcenia;
- bezrefleksyjność (brak świadomości na temat publicznego pochodzenia środków pomocowych, nieumiejętność gospodarowania budżetem i brak myślenia perspektywicznego).

Powyższe cechy składają się na obraz osoby odbiegającej od dominującego obecnie w społeczeństwie wzoru oficjalnego, w myśl którego promowane są między innymi takie wartości jak: aktywność, przedsiębiorczość, „branie spraw w swoje ręce”, (auto)refleksyjność, indywidualizm i związane z nim świadome podejmowanie wyborów (a nie zdawanie się na los), wykształcenie, samodoskonalenie, ambicja, wolność (w kontekście uzależnień), a także uczciwość, pracowitość. Osoby, które są dotknięte problemami i są postrzegane jako nosiciele cech nie należących do promowanego współcześnie wzoru kulturowego, same zwykle nie rozumieją swojej sytuacji w takiej właśnie perspektywie. Wiąże się to między innymi z wzorcami socjalizacyjnymi, w jakich byli wychowani (np. społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu, kombinatorstwo, bierność). Zmiana ich mentalności staje się jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed służbami pomocy społecznej.

„Typowi klienci” są głównymi odbiorcami pomocy. Do nielicznych należą wypowiedzi na temat pozytywnych doświadczeń w zakresie kontaktów z klientami instytucji pomocy społecznej, którzy odbiegają od typowego wzoru.

4.2.3. Funkcjonowanie instytucji pomocowych na terenie powiatu: skuteczność niesionej pomocy, bariery i dysfunkcje

Wypowiedzi osób biorących udział w badaniach dowodzą, iż **skuteczność działań skierowanych na niesienie pomocy społecznej** rozumiana jest przez ekspertów jako trwałe rozwiązanie problemu. Jednocześnie jednak można zauważyć, że sukces mierzony jest przez nich konkretnymi, znanymi z autopsji, raczej incydentalnymi przypadkami rzeczywistego wyjścia z trudnej sytuacji życiowej poszczególnych klientów. Oznacza

to, że w ocenie skuteczności własnych działań posługują się skalą indywidualną, a nie masową. Wniosek ten posiada istotną wagę dla rozpoznania zakresu obecnych zmian generowanych w powiecie żagańskim przez instytucje i organizacje pomocowe w kontekście liczby osób objętych pomocą. Wskazuje on mianowicie, iż działania te w opinii osób je podejmujących w nikłym stopniu wpływają na zlikwidowanie danego problemu. Z trudnej sytuacji wychodzą wprawdzie poszczególne osoby/rodziny (niekiedy związana jest z tym nawet ich przemiana wewnętrzna, zmiana sposobu patrzenia na świat), ale problem jako taki pozostaje w rzeczywistości społecznej powiatu, stając się trwałym jej elementem, wpływając na jakość życia mieszkańców i będąc stałym obiektem zabiegów ze strony właściwych instytucji i organizacji. Wniosek ten potwierdza uzyskana podczas badań sylwetka typowego klienta pomocy społecznej, w którą wpisana jest ciągłość pobierania świadczeń i dziedziczenie roli („zawodu”) świadczeniobiorcy.

Skuteczność pomocy postrzegana jest przez ekspertów z perspektywy reprezentowanych przez nich instytucji i organizacji – profilu i ukierunkowania ich działalności na poszczególne problemy. A zatem, w opinii rozmówców, skuteczna pomoc oznacza np. podjęcie pracy przez osobę bezrobotną, powrót dziecka do biologicznej rodziny, uchronienie dziecka przed szeroko rozumianym złem (nawet jeśli kosztem jest umieszczenie go w państwowym domu dziecka, a nie w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka), wyjście z nałogu, aktywizację społeczną i inkluzję (w kontekście zmiany pozycji osoby niepełnosprawnej w ramach struktury społecznej i na rynku pracy). Najistotniejszym aspektem decydującym o rzeczywistej skuteczności zmiany według uczestników badań fokusowych powinna być przemiana mentalności klienta, wywołanie przeobrażenia jego sposobu myślenia o świecie i swoim w nim miejscu. Dopiero taka zmiana wpływałaby na trwałe zlikwidowanie danego problemu, uwolnienie mieszkańców powiatu od jego obecności w ich życiu codziennym.

Kolejną kwestią omawianą podczas wywiadów były **bariery w niesieniu skutecznej pomocy**. Przeszkodę w tym zakresie, według uczestników badań fokusowych, stanowią dysfunkcje instytucji i systemu:

- niedostateczne zasoby ludzkie instytucji pomocowych, tj. zbyt mała liczba pracowników socjalnych, psychologów i innych specjalistów (np. prawników, terapeutów);
- nadmierne obciążenie obowiązkami biurowymi powodujące, że na pracę socjalną i dogłębne rozpoznanie terenu pozostaje mało czasu;
- niedofinansowanie instytucji pomocowych (w tym także sposób zaszeregowania wypłacanych zasiłków);
- problemy lokalowe (zagęszczenie pracowników w pokojach, hałas w nich panujący i związany z tym brak atmosfery poufności w relacjach pracownik – klient);
- negatywne aspekty uprawiania zawodu pracownika socjalnego takie jak: częste wypalenie zawodowe, niski prestiż zawodu, niskie wynagrodzenie;
- złe rozwiązania systemowe, wpływające na chaos kompetencyjno-decyzyjny, brak współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami, często fasadowy charakter szkoleń, instrumentalne traktowanie dzieci jako karty przetargowej oraz przyznawanie priorytetowego charakteru klientom uzależnionym.

Istotną barierę w skuteczności świadczonej pomocy stanowią według ekspertów także cechy należące do profilu typowego klienta instytucji i organizacji specjalizujących się w pomocy (por. § 4.2.2.). Okazuje się,

że obecny sposób zorganizowania kwestii rozwiązywania problemów i przeciwdziałania im nie jest w pełni adekwatny względem sytuacji panującej w terenie. Przede wszystkim nie wszystkie osoby, które w myśl dominującego w społeczeństwie wzoru kulturowego są dotknięte problemem, postrzegają się jako takie. Subiektywnie odczuwane przez nich potrzeby znacząco odbiegają od podstawowego celu instytucji (skuteczna pomoc, czyli trwałe wyjście z sytuacji uznawanej za społecznie niepożądaną), pozostając na poziomie podtrzymania układu „instytucja pomocowa – świadczeniobiorca” i związanego z tym stylem życia. Tym samym cele instytucji i cele typowego klienta rozchodzą się, a obecne rozwiązania systemowe nie stanowią dobrego środka dla zmiany tej sytuacji (dominujące dziś rozwiązania systemowe i towarzyszące im dysfunkcje instytucji w nikłym stopniu pomagają zmieniać mentalność świadczeniobiorców).

W kontekście omawiania kwestii rozwiązywania problemów społecznych powiatu pojawiła się również **ocena współpracy z lokalnymi władzami samorządowymi**. Eksperti biorący udział w badaniach wyznali, że doświadczają małego wsparcia i współpracy w przeciwdziałaniu problemom, przy czym uwaga ta dotyczy wszystkich poziomów władzy (od radnego i sołtysa, poprzez urzędników aż do prezydenta miasta / burmistrza / wójta). Stwierdzili bierność lub niedostateczny stopień interwencji władz odnośnie niwelowania problemów związanych między innymi z bezrobociem czy brakami odczuwanymi w zakresie komunikacji publicznej na terenie powiatu.

W świetle uzyskanych danych empirycznych można stwierdzić, że pomimo braku sformalizowanych procedur **współpracy pomiędzy różnymi instytucjami pomocowymi** (np. PCPR, OPS, PUP), ich pracownicy wypracowali dobre, choć nieformalne, kanały i zasady współdziałania. Względnie dobra jest współpraca pomiędzy instytucjami stricte pomocowymi. Znacznie gorzej – według uczestników badań fokusowych – przedstawia się kwestia współpracy z innego typu instytucjami, takimi jak: policja, prokuratura, sąd, kurator. Również współpraca z instytucjami handlowymi dotycząca realizacji bonów z OPS nie należy do łatwych.

Współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi a organizacjami pozarządowymi także nie jest oceniana najlepiej – zarówno przez przedstawicieli jednej, jak i drugiej strony. Przede wszystkim współpraca należy do rzadkości. Negatywne opinie na jej temat wynikają ze złych doświadczeń w kontaktach i związane są między innymi z niefrasobliwością w kwestii prowadzenia dokumentacji ze strony organizacji trzeciego sektora, ogólną niechęcią do współpracy, brakiem wzajemnej wiedzy na temat zasad funkcjonowania i możliwości działania.

Analiza zebranego materiału empirycznego prowadzi również do kilku innych wniosków na temat funkcjonowania instytucji pomocowych. Po pierwsze, można zauważyć, że w opinii ekspertów „ustawy są daleko od zwykłego człowieka”, co wiąże się z elitarną pozycją władz – strukturalnym oddaleniem od problemów dnia codziennego przedstawicieli kategorii zajmujących niższą pozycję społeczną i brakiem wiedzy na temat tego co dzieje się „w terenie”, „na prowincji”. Wynika z tego problem nieprzystawiania rozwiązań systemowych ustanawianych przez władze do rzeczywistej sytuacji (np. trudność w pokonaniu bariery komunikacyjnej lub wyrwaniu się z dominującego w danym środowisku wzoru kultury). Myśl tę wyraża następująca wypowiedź: (...) [Władza – przyp. aut.] *wprowadza odgórnie tyle zmian, tyle nowych ustaw, powstają nowe centra ak-*

tywizacji, doradcy, liderzy i co z tego. Pewnych rzeczy się nie przeskoczy. Sytuacja ta skutkuje między innymi tym, że osoby dotknięte problemem stwierdzają wyższość rozwiązań pozasystemowych (np. praca na czarno, zbieranie jagód i grzybów), lub przystosowują się do systemu poprzez korzystanie z niego w sposób „pozasystemowy” (kombinatorstwo, celowe ukrywanie pewnych informacji itp.).

Swego rodzaju barierę w skutecznym rozwiązywaniu problemów stanowią rozpowszechnione w społeczeństwie wzory kultury, które nie współgrają z celami pomocy społecznej i promowanej oficjalnie za pośrednictwem instytucji publicznych (w tym również tych o profilu pomocowym) normy. Sytuacja ta jest przykładem odmienności przekonań należących do tzw. wymiaru idealnego struktury społecznej (obejmującego stwierdzenia „jak jest”) od jej wymiaru normatywnego („jak być powinno”) (Sztompka 1989). Ponadto, można wnioskować, że w odczuciu społecznym istnieją dwa systemy normatywne (mówiące o tym „jak być powinno”): oficjalny („poprawny politycznie”, uzasadniony przez opinie różnych gremiów formalnych) i nieoficjalny (popularny, ludowy). Ten pierwszy funkcjonuje w wymiarze instytucjonalnym i formalnych aktywnościach. Nie będąc w pełni zinternalizowanym przez jednostki, jest tylko częściowo adaptowany, często pozostając na poziomie deklaracji werbalnych. To częściowe przyswojenie wzorów oficjalnych pełni ważną funkcję przystosowania (np. dostosowanie zachowań do systemu, podejmowanie działań wynikających z roli zawodowej). Ten drugi, nieoficjalny system norm, wiąże się z codziennym doświadczeniem i ma ważny walor praktyczny. Wyraża wartości ulokowane w głębszych warstwach kultury; jako takie są one mocno zakorzenione w danej zbiorowości.

Przejawy takiego „niepoprawnego politycznie” sposobu myślenia można zauważyć również w wypowiedziach osób, które są przedstawicielami instytucji i organizacji pomocowych (powołanych do działań ukierunkowanych na zmianę rzeczywistości poprzez wdrażanie wartości należących do systemu oficjalnego). Dobitym przykładem może być stosowane przez większość ekspertów o długim stażu rozróżnianie osób dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu na „pijaków” i „alkoholików”, zgodnie z którym „alkoholik” to osoba chora, która jest świadoma swojej choroby, podczas gdy „pijak” nie chce się zmienić, pasożytując na społeczeństwie (*nie alkoholizm, a pijaństwo tak zwane* – fragment wypowiedzi na temat problemów, jakimi zajmują się instytucje pomocowe). Uwaga ta może również być pewnym wskaźnikiem ich wypalenia zawodowego (przy założeniu, że mniej lub bardziej są oni świadomi odbiegania używanego rozróżnienia od instytucjonalnie przyjętej normy; o uświadamianiu sobie tego problemu, odchodzeniu od idealistycznego podejścia, świadczy przykład jednej z wypowiedzi w kontekście idealnej pomocy społecznej: *my po dwudziestych latach nie powinniśmy mówić, bo jesteśmy spaczeni*). Wniosek ten współgra z powyższymi uwagami na temat nieprzystawania rozwiązań systemowych do realiów w terenie. Pracownicy służb socjalnych stają w trudnej sytuacji osoby pośredniczącej pomiędzy tymi systemami, funkcjonując na granicy dwóch światów.

Pomimo tych uwag, poziom zasobów kadr instytucji pomocowych można ocenić pozytywnie. Wprawdzie podczas badań fokusowych odnotowane zostały wypowiedzi wskazujące na mylenie problemu społecznego ze złym funkcjonowaniem instytucji pomocowych, jednak wnioskuje się po uczestnikach badań fokusowych, w placówkach tych pracują osoby wykazujące się postawą empatyczną, wrażliwością, znajomością terenu i zrozumieniem dla sytuacji (nawet trudnego) klienta.

W kontekście zasobów kadrowych służb pomocowych niepokoić mogą jednak nie tylko deklarowane przez uczestników badań, ale również dostrzegane przez badaczy wspomniane już objawy wypalenia zawo-

dowego (wyrażające się m. in. mniej lub bardziej świadomym odchodzeniem od wartości oficjalnych, które powinny być promowane przez instytucje publiczne).

4.2.4. Idealna pomoc społeczna

Zgodnie z sugestiami ekspertów, pomoc powinna być świadczona w postaci rzeczowej i organizacyjnej (a nie finansowej), przy czym wsparcie powinno mieć kompleksowy charakter: pomoc bytowa powinna być uzupełniona o pomoc organizacyjną, poradnictwo i terapię. W związku z tym instytucje pomocowe powinny mieć możliwość zapewnić osobom dotkniętym problemami szeroki dostęp do opieki psychologa, terapeuty, psychiatry i prawnika. W szerszym zakresie powinny być również wykorzystywane wolontariat i instytucja asystenta rodziny. Relacja między klientem instytucji pomocowej, a jej pracownikiem powinna mieć charakter partnerski (pracownik – klient, a nie pracownik – podopieczny). Ponadto pomoc powinna mieć charakter systemu „szybkiego reagowania”, a decyzje powinny być podejmowane w ramach współpracy w zespołach interdyscyplinarnych. Aby pomoc przybrała taki charakter konieczne są przekształcenia w dziedzinie sposobu zorganizowania funkcjonowania instytucji pomocowych. Zmianie powinny ulec ich relacje z organizacjami należącymi do trzeciego sektora (przekształcenia w kierunku szerokiej współpracy) oraz z innymi instytucjami publicznymi i władzami.

Instytucje pomocowe powinny mieć zapewnione konieczne środki finansowe i odpowiednie warunki lokalowe (dla zachowania atmosfery poufności w kontaktach z klientami). Również decyzje pracowników socjalnych powinny być traktowane poważnie (powinna być podniesiona ich ranga).

Uczestniczący w wywiadach fokusowych eksperci wyrazili opinię, że realizacja powyższej wizji pomocy społecznej musiałaby być związana z przekształceniami w zakresie mentalności władz, pracowników instytucji pomocowych, klientów i mieszkańców.

V. ANALIZA SWOT

Zwieńczeniem części diagnostycznej strategii rozwoju, jak również strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy, powiatu czy województwa winno być przedstawienie dynamicznego bilansu korzystnych i niekorzystnych cech (...) i na tym tle identyfikacja (...) głównych „przewag konkurencyjnych” oraz barier przeszkadzających w ich pełnym rozwinięciu i wykorzystaniu (Gorzela, Jałowiecki 1998, s. 198). Służy temu analiza SWOT, która jest współcześnie jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, wykorzystywaną we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Metoda pozwala na szerokie zdiagnozowanie wewnętrznego i zewnętrznego potencjału obiektu poddawanego analizie (w tym przypadku powiatu żagańskiego). Istotą analizy SWOT jest kategoryzacja posiadanych danych wedle czterech kategorii czynników:

- **S** (*Strengths*) – **mocne strony**, czyli wszystko co stanowi atut, przewagę czy zaletę analizowanego podmiotu;
- **W** (*Weaknesses*) – **słabe strony**, czyli wszystko co stanowi słabość, barierę czy wadę analizowanego podmiotu;
- **O** (*Opportunities*) – **szanse**, czyli wszystko co stwarza dla analizowanego podmiotu możliwości korzystnej zmiany;
- **T** (*Threats*) – **zagrożenia**, czyli wszystko co stwarza dla analizowanego podmiotu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Mocne i słabe strony identyfikuje się wśród wewnętrznych zasobów i możliwości podmiotu, natomiast szanse i zagrożenia – wśród czynników zewnętrznych (por. Obłój, Trybuchowski 1997).

Przedstawiona poniżej (w tabelach 38–47) analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwojowych w kontekście rozwiązywania problemów społecznych, stanowi syntezę obszarów życia społeczno-gospodarczego powiatu żagańskiego, wyszczególnionych w rozdziale III opracowania (położenie geograficzne, ludność, walory przyrodniczo-krajobrazowe, kultura, turystyka, rynek pracy, edukacja, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, infrastruktura socjalna i pomoc społeczna).

Przygotowując poniższe zestawienie, uwzględniono wnioski zawarte we wcześniejszych dokumentach strategicznych przyjętych przez Radę Powiatu (w szczególności w obowiązującej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego do roku 2015). Ponadto wykorzystano całość materiału empirycznego zebranego w trakcie badań przy pomocy trzech opisanych powyżej metod badawczych (por. rozdz. II), dlatego znaczna część przedstawionych w tabelach charakterystyk powiatu nawiązuje do opinii wyrażanych przez jego mieszkańców (tak „szeregowych, jak i reprezentujących „środowiska eksperckie”) (dotyczy to w szczególności mocnych i słabych stron powiatu w poszczególnych obszarach). Kierując się bogatym materiałem empirycznym, zebrany w trakcie badań sondażowych i fokusowych, w analizie SWOT wyszczególniono również infrastrukturę techniczno-komunikacyjną. Ze względu na profil przygotowywanego dokumentu priorytetowo potraktowano obszar „Infrastruktura pomocowa i pomoc społeczna”.

TABELA 38. ANALIZA SWOT – POŁOŻENIE POWIATU ŻAGAŃSKIEGO

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ korzystne położenie geograficzne pod względem klimatycznym ✓ bliskość granicy z Niemcami ✓ położenie na trasie tranzytowej – drogowej i kolejowej – między Niemcami (Berlin) a Polską południową (Wrocław) ✓ położenie w stosunku do pasma rozwojowego o znaczeniu regionalnym (Żary – Żagań – Leszno) ✓ wielkość miejscowości – nieduże, „łatwe do ogarnięcia” wsie i miasta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ peryferyjne położenie powiatu względem centrów życia społecznego (wielkich aglomeracji miejskich o znaczeniu ponadregionalnym) ✓ duża liczba małych miejscowości położonych relatywnie daleko od powiatowych i regionalnych centrów życia społecznego ✓ rozproszona sieć osadnicza powodująca problemy komunikacyjne i zwiększone nakłady na komunikację ✓ administracyjna przynależność do województwa o słabej, dopiero budującej się tożsamości ✓ kształt powiatu: powiat „rozciągnięty” w przestrzeni – relatywnie duża odległość pomiędzy gminami wschodnimi i zachodnimi, brak łączności terytorialnej pomiędzy południowymi obszarami powiatu
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwości w sferze ekonomicznej płynące z położenia w pobliżu granicy polsko-niemieckiej ✓ globalne trendy kulturowe waloryzujące pozytywnie alternatywny styl życia (np. <i>Slow Food</i>, hasło „małe jest piękne”, idea małej ojczyzny) ✓ wzrastająca rola sentymentów lokalnych ✓ wzrost atrakcyjności życia z dala od wielkich aglomeracji miejskich 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niechęć inwestorów do lokowania swoich przedsiębiorstw w dalszej odległości od ogólnie znanych, głównych centrów o randze regionalnej lub krajowej ✓ rosnące koszty energii, w tym wzrost kosztów komunikacji (transportu) ✓ zagrożenie powodziowe terenów położonych w dolinach licznych w powiecie rzek

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 39. ANALIZA SWOT – LUDNOŚĆ

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ potencjał osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym ✓ aktywność wybranych kategorii mieszkańców miast i wsi (zespoły artystyczne, stowarzyszenia itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ struktura wykształcenia mieszkańców powiatu (niskie odsetki osób z wykształceniem średnim i powyżej średniego) ✓ wykształcenie mieszkańców słabo dostosowane do potrzeb lokalnego rynku pracy (struktura zawodów deficytowych i nadwyżkowych) ✓ starzenie się populacji powiatu ✓ wysokie na tle województwa ujemne saldo migracji ✓ „negatywna selekcja” – migracje młodych, wykształconych mieszkańców powiatu ✓ niski kapitał społeczny mieszkańców (postawy obojętności, znieczulica społeczna, marazm, klimat zniechęcenia) ✓ mała mobilność społeczno-zawodowa mieszkańców – zwłaszcza przedstawicieli starszych kategorii wiekowych (wzmacniana ograniczonym rynkiem mieszkaniowym)
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ożywienie gospodarcze regionu ✓ możliwość pozyskania środków z Unii Europejskiej (np. EFS) na reintegrację społeczną i zawodową ✓ możliwość skorzystania z dobrych wzorów zachodnich („dobre praktyki” w dziedzinie poprawy jakości życia mieszkańców i atrakcyjności terenów wyludniających się) ✓ wprowadzenie krajowego, długofalowego programu wspierania rodzin i podnoszenia diety ✓ poprawa jakości kształcenia i dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy ✓ polityka społeczna państwa w dziedzinie podnoszenia kapitału kulturowego społeczeństwa (kształtowanie postaw prospołecznych, wspieranie zachowań związanych z dążeniem do edukacji i pogłębianiem szeroko rozumianej wiedzy) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ utrzymująca się stagnacja gospodarcza regionu, przy jednoczesnym intensywnym rozwoju i promocji dużych ośrodków zewnętrznych – wzrost ich siły przyciągania ✓ utrzymanie się tendencji wyjazdowej kategorii młodych, zaradnych, najlepiej wykształconych ✓ niedofinansowanie szkolnictwa i szeroko rozumianej oświaty ✓ ograniczenia środków publicznych na działalność organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 40. ANALIZA SWOT – WALORY KRAJOBRAZOWO-PRZYRODNICZE, KULTURA, TURYSTYKA

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ bogactwo zabytków kultury materialnej (w tym kompleksy zabytkowe) ✓ urozmaicona przestrzeń kulturowa powiatu (efekt migracji różnych kategorii ludności) ✓ działalność placówek muzealnych (zwłaszcza Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganii) ✓ funkcjonowanie licznych zespołów folklorystycznych w powiecie ✓ rozwijająca się oferta imprez kulturalnych na terenie powiatu (np. Jarmark Michała, rotacyjnie Bukowińskie Kołędowanie) ✓ ważne (w skali kraju i międzynarodowej) wydarzenia kulturalne odbywające się w przestrzeni powiatu (np. konkursy, kursy mistrzowskie) ✓ rozwijające się Centrum Kultury w Żagańskim Pałacu Książęcym (działania w zakresie promocji kultury i edukacji kulturalnej) ✓ działania na rzecz promocji Żagania i okolic, poszerzania wiedzy na temat jego przeszłości (np. wydawnictwa lokalne – książki, pocztówki) ✓ rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu ✓ zasoby przestrzeni i krajobrazu wokół licznych w powiecie rzek ✓ bogactwo obszarów leśnych ✓ infrastruktura turystyczna: Żagań, Szprotawa, Iłowa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak efektywnych pomysłów zagospodarowania przestrzeni atrakcyjnych turystycznie ✓ słaba baza turystyczna, zwłaszcza na terenie gmin wiejskich ✓ ograniczona liczba obiektów hotelowych i gastronomicznych o zróżnicowanym standardzie ✓ nierozwinięty sektor gospodarstw agroturystycznych ✓ jedne z najniższych w województwie wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego z budżetu powiatu (w przeliczeniu na jednego mieszkańca) ✓ słabo działający punkt i nierozwinięta sieć informacji turystycznej (w tym sieć informacji o zabytkach) ✓ obiekty zabytkowe nieudostępniane w zadowalający sposób ✓ słabo rozwinięta oferta kulturalna dla dzieci ✓ nierewitalizowane obszary miejskie na terenie powiatu ✓ brak opieki urbanistycznej i architektonicznej nad krajobrazem powiatu (niedostateczna dbałość o ład przestrzenny – harmonię i spójność zagospodarowania przestrzeni, brak dbałości o spójność stylu architektonicznego) ✓ słabo rozwinięta i przygotowana sieć ścieżek turystycznych na terenie powiatu (turystyka piesza, rowerowa)
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwość pozyskiwania środków z Unii Europejskiej na działalność kulturalną ✓ rozwój działalności organizacji pozarządowych w sferze kultury i kultury fizycznej ✓ powołanie lokalnych stowarzyszeń działających na rzecz pielęgnowania i propagowania miejscowych walorów turystycznych ✓ relatywna bliskość Uniwersytetu Zielonogórskiego – możliwość współpracy z wydziałami humanistycznym i społeczno-pedagogicznym w zakresie animacji społeczno-kulturalnej, pogłębiania i popularyzowania wiedzy na temat przeszłości i kultury powiatu itp. ✓ ogólny rozwój zainteresowania turystyką w społeczeństwie polskim i spędzaniem wolnego czasu na łonie przyrody, odpoczynkiem w czystym ekologicznie środowisku ✓ rozwijająca się turystyka historyczna ✓ rosnąca liczba turystów zagranicznych ✓ aktywna współpraca kulturalna w ramach Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ograniczenie środków publicznych na szeroko rozumianą kulturę ✓ zanieczyszczenie środowiska przez większe zakłady przemysłowe spoza terenu powiatu ✓ pogorszenie się ogólnej sytuacji socjalno-bytowej społeczeństwa polskiego

TABELA 41. ANALIZA SWOT – EDUKACJA

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ dobra baza oświatowa ✓ dobra oferta edukacyjna na poziomie podstawowym i gimnazjalnym ✓ dobre współczynniki komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych na tle województwa ✓ wysoki poziom średnich szkół artystycznych (głównie o profilu muzycznym), ✓ biblioteki specjalistyczne (Szprotawa i Żagań) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zbyt mała liczba żłobków i przedszkoli ✓ słabo dopasowane do wymogów rynku pracy kierunki kształcenia (na poziomie ponadgimnazjalnym) ✓ ograniczona oferta zajęć pozalekcyjnych (w tym „wyównawczych”) oraz bezpłatnych form spędzania czasu wolnego (kółka zainteresowań, zajęcia sportowe itp.) (w kontekście zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży z rodzin uboższych) ✓ niedostatek szkół z klasami integracyjnymi ✓ bariery architektoniczne w placówkach oświatowych (w kontekście potrzeb uczniów niepełnosprawnych)
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwość korzystania z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ✓ rozwój działalności organizacji pozarządowych w zakresie edukacji ✓ rozwój doradztwa zawodowego i różnorodnych form kształcenia ustawicznego ✓ wzrastające możliwości szkoleń nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego ✓ tendencja do tworzenia wydziałów zamiejscowych uczelni wyższych w miejscowościach powiatowych ✓ zwiększanie środków na likwidację barier architektonicznych w placówkach oświatowych 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ograniczone środki publiczne na rozwój i prawidłowe funkcjonowanie instytucji i organizacji działających w zakresie edukacji ✓ brak dostatecznych środków na pomoc stypendialną ✓ pogłębiające się nierówności w dostępie do edukacji (dyskryminacja osób wywodzących się z uboższych warstw społecznych) ✓ ograniczenia w dostępie do edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (zwłaszcza z terenów wiejskich)

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 42. ANALIZA SWOT – RYNEK PRACY

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ relatywnie wysoki poziom aktywności mieszkańców powiatu w podejmowaniu działalności na własny rachunek (liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych) ✓ wysoki poziom wykorzystania oferty szkoleniowej Urzędu Pracy ✓ wysoki poziom absorbowania środków unijnych (atrakcyjna oferta szkoleń i kursów) ✓ liczne programy aktywizujące dla osób bezrobotnych i szukających zatrudnienia ✓ wysoki stopień korzystania z prac społecznie użytecznych ✓ prężnie działające kadry Powiatowego Urzędu Pracy (zwłaszcza w obszarze poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej) ✓ bliskość granicy (możliwość zarobkowania za granicą) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrastająca stopa bezrobocia w powiecie ✓ wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych ✓ wysoki stopa bezrobocia wśród osób młodych ✓ słabo dopasowana do wymogów rynku pracy oferta kształcenia (na poziomie ponadgimnazjalnym) ✓ „negatywna selekcja”, „drenaż mózgow” – odpływ osób najlepiej wykształconych i mobilnych zawodowo ✓ słaba kondycja finansowa części lokalnych firm produkcyjnych ✓ małe nasycenie dużymi zakładami pracy ✓ niski lub bardzo niski poziom płac ✓ niska efektywność w pozyskiwaniu inwestorów
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwość pozyskiwania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ✓ rozwój różnorodnych form szkoleń i kształcenia ustawicznego (dostosowywanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy) ✓ poprawa koniunktury gospodarczej kraju i utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego (zmniejszanie poziomu bezrobocia) ✓ dalszy rozwój Żagańskiej Strefy Przemysłowej ✓ aktywna współpraca gospodarcza w strefie przygranicznej ✓ otwarte rynki pracy w Unii Europejskiej ✓ rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego ✓ aktywna współpraca gospodarcza w ramach Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ załamanie się koniunktury gospodarczej w kraju ✓ niestabilność systemu prawnego ✓ nieskuteczne regulacje prawne w zakresie walki z bezrobociem ✓ małe zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem i doskonaleniem zawodowym osób niepełnosprawnych ✓ tendencje migracyjne kadr najlepiej wykwalifikowanych ✓ szybki rozwój powiatów ościennych (zwłaszcza z województwa dolnośląskiego) w różnych branżach ✓ marginalizacja powiatu żagańskiego w przestrzeni województwa lubuskiego ✓ niekonstruktywna rywalizacja pomiędzy powiatami żarskim i żagańskim

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 43. ANALIZA SWOT – OCHRONA ZDROWIA

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ istnienie infrastruktury w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej ✓ istnienie szpitali w Żaganiu i Szprotawie ✓ ambulatoryjna opieka specjalistyczna w ramach istniejących poradni szpitalnych ✓ sieć indywidualnych praktyk pielęgniarskich – środowiskowo-rodzinnych i oferujących długoterminowe świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze (w kontekście wzrastającego zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla osób starszych) ✓ powiatowe programy ochrony zdrowia oraz wspierania osób niepełnosprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów (w tym długi okres oczekiwania na badania specjalistyczne) ✓ słabo rozwinięta sieć specjalistycznych gabinetów lekarskich i przychodni ✓ słabo rozwinięta sieć aptek i punktów aptecznych ✓ problemy finansowe szpitali w Żaganiu i Szprotawie ✓ problemy sprzętowe (niedoposażenie) i lokalowe publicznych placówek ochrony zdrowia ✓ niedostatek organizacji pozarządowych upowszechniających zdrowy styl życia
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zwiększenie dostępności świadczeń (w tym specjalistycznych) i jakości usług w zakresie ochrony zdrowia ✓ zwiększanie nakładów finansowych na służbę zdrowia i profilaktykę w efekcie wzrostu PKB ✓ możliwość pozyskiwania środków z Unii Europejskiej na ochronę zdrowia i dofinansowanie służby zdrowia ✓ doposażenie szpitali w sprzęt medyczny na skutek akcji ogólnopolskich (np. WOŚP) ✓ kampanie społeczne uświadamiające rolę profilaktyki zdrowotnej i promujące zdrowy styl życia ✓ rozwój działalności organizacji pozarządowych upowszechniających zdrowy styl życia ✓ przekształcenia własnościowe szpitala w Szprotawie 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ pogarszające się warunki życia ludności (wzrost stresogennych czynników życia, pogarszanie się materialnych warunków egzystencji przedstawicieli części społeczeństwa) ✓ problemy finansowe służby zdrowia w skali kraju (nie-dofinansowanie) ✓ problemy kadrowe służby zdrowia w skali kraju i w skali województwa lubuskiego (zmniejszająca się liczba lekarzy, w tym lekarzy specjalistów – tendencje migracyjne) ✓ niewłaściwe rozumienie idei przekształceń własnościowych placówek służby zdrowia (komercjalizacja a prywatyzacja placówek służby zdrowia) ✓ brak masowych programów profilaktycznych i prozdrowotnych

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 44. ANALIZA SWOT – INFRASTRUKTURA TECHNICZNO-KOMUNIKACYJNA

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ nowa obwodnica miasta Żagań ✓ istniejące rozwiązania komunikacyjne sprzyjające bezpieczeństwu w ruchu drogowym ✓ dobry stan torów kolejowych na głównej trasie tranzytowej ✓ basen w budowie ✓ zadowalający stan sieci wodociągowej 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zły stan techniczny infrastruktury drogowej ✓ niedostateczne oświetlenie dróg i chodników ✓ słabo wykorzystane linie kolejowe ✓ bariery architektoniczne i urbanistyczne (w kontekście niepełnosprawności) – brak egzekucji prawa budowlanego ✓ niesatysfakcjonujący poziom infrastruktury kanalizacyjnej ✓ słaba sieć usług internetowych (słaby dostęp do Internetu w mniejszych miejscowościach)
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost ilości środków pozabudżetowych na rozwój infrastruktury techniczno-drogowej (możliwość pozyskania środków z Unii Europejskiej) ✓ rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego ✓ współpraca samorządów w zakresie rozwoju infrastruktury ponadlokalnej ✓ zwiększanie środków budżetowych na likwidację barier urbanistycznych i architektonicznych w istniejącej infrastrukturze (w kontekście niepełnosprawności) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ koncentracja środków finansowych na rozwiązania techniczno-komunikacyjne w dużych aglomeracjach miejskich ✓ utrudnienia proceduralne przy pozyskiwaniu środków finansowych z zewnątrz na budowę infrastruktury technicznej ✓ wzrastające natężenie ruchu drogowego

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 45. ANALIZA SWOT – BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niski poziom przestępczości w powiecie ✓ poprawa bezpieczeństwa na drogach (zmniejszająca się liczba wypadków, najniższy wskaźnik śmiertelności w województwie) ✓ liczne programy profilaktyczno-prewencyjne inicjowane przez Komendę Powiatową Policji w Żaganiu kierowane do szerokiego grona odbiorców i angażujące inne podmioty (szkoły, Sanepid, Straż Miejską, wybrane organizacje pozarządowe itp.) ✓ wzrastający stopień współpracy Komendy Powiatowej Policji w Żaganiu z innymi podmiotami ✓ realizacja licznych programów edukacyjno-informacyjnych, adresowanych do różnych kategorii mieszkańców (wzrost świadomości i wiedzy na temat potencjalnych zagrożeń) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ problem przemocy domowej (dominacja sprawców pod wpływem alkoholu) ✓ narastający problem przestępczości narkotykowej ✓ wzrastający udział sprawców nieletnich wśród notowanych przez policję
	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ rozwój ogólnopolskich kampanii społecznych uświadamiających szkodliwość zachowań destrukcyjnych (narkomania, alkoholizm itp.) ✓ wzrastająca skuteczność działań prewencyjnych inicjowanych przez różne podmioty (m.in. policję) ✓ zaostrzenie niektórych regulacji prawnych (np. problem „dopalaczy”) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ powszechność społecznego przyzwolenia na spożycie alkoholu (zła tradycja, afirmacja alkoholu w środowiskach młodzieżowych) ✓ wzrastający poziom spożycia substancji psychoaktywnych w skali kraju (łatwy dostęp do narkotyków, obniżający się wiek inicjacji narkotykowej) ✓ wzrastające zagrożenie przestępczością (w tym przestępczością zorganizowaną i przestępczością nieletnich) w skali kraju ✓ wzrastający poziom agresji i zachowań destrukcyjnych w szkołach

Źródło: opracowanie własne.

**TABELA 46. ANALIZA SWOT – INFRASTRUKTURA SOCJALNA
I POMOC SPOŁECZNA (MOCNE I SŁABE STRONY)**

	Mocne strony	Słabe strony
Wewnętrzne zasoby powiatu żagańskiego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ dobrze funkcjonująca sieć gminnych ośrodków pomocy społecznej ✓ dobrze działające Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żaganiu ✓ opracowane gminne strategie rozwiązywania problemów społecznych (na terenie całego powiatu) ✓ opracowane lokalne programy rozwiązywania problemów uzależnień (alkoholizmu i narkomanii) ✓ opracowane lokalne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi ✓ świetlice socjoterapeutyczne dla dzieci działające w każdej gminie ✓ dobre funkcjonowanie wybranych organizacji pozarządowych i prowadzonych przez nie ośrodków wsparcia (np. Klub Abstynenta <i>Maratończyk</i>, Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutynce, parafialne zespoły Caritas) ✓ wykwalifikowana i zaangażowana kadra pomocy społecznej ✓ wzrastające wykorzystanie funduszy unijnych w obszarze pomocy społecznej ✓ funkcjonujące noclegownie i schroniska (Dom Samotnej Matki w Żaganiu, Dom dla Bezdomnych w Lutynce) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wysoki odsetek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i korzystających z pomocy społecznej ✓ niski poziom życia mieszkańców powiatu ✓ utrwalające się obszary niedostatku i ubóstwa (dziedziczenie biedy i upośledzonego statusu) ✓ nasilające się problemy osób i rodzin dotkniętych bezrobociem ✓ rozwijający się problem bezdomności ✓ powszechność negatywnych norm i wzorców zachowań (np. społeczne przyzwolenie na pijaństwo, tolerancja wobec zachowań ryzykownych) ✓ problemy licznej kategorii osób niepełnosprawnych (np. niewystarczająco rozwinięta sieć usług rehabilitacyjno-opiekuńczych zwłaszcza na terenach wiejskich) ✓ niedostateczna oferta warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych ✓ mała liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu ✓ niewystarczająca współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi, a organizacjami pozarządowymi ✓ niewystarczająca współpraca pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej, a instytucjami z obszaru oświaty, służby zdrowia, sądami i policją (brak koordynacji działań, problemy z przepływem informacji) ✓ niedofinansowanie i niedostateczne (względem potrzeb) wsparcie ze strony władz lokalnych ✓ mała dostępność infrastruktury pomocowej na terenach wiejskich ✓ brak domów pomocy społecznej ✓ niewystarczająca sieć placówek rehabilitacji i readaptacji osób uzależnionych ✓ niedostatek mieszkań socjalnych ✓ ograniczony dostęp do placówek specjalistycznych ✓ niedostatek zawodowych rodzin zastępczych ✓ niedostateczne zasoby ludzkie instytucji pomocowych (mała liczba pracowników socjalnych) ✓ brak specjalistów (np. psychologów, terapeutów, prawników) ✓ często fasadowy charakter szkoleń dla beneficjentów świadczeń pomocowych ✓ instrumentalne traktowanie instytucji pomocowych przez większość klientów ✓ problemy lokalowe instytucji pomocowych, ✓ słaby poziom, informacji o ofercie pomocowej świadczonej przez organizacje i instytucje pomocowe (m.in. w Internecie)

Źródło: opracowanie własne.

**TABELA 47. ANALIZA SWOT – INFRASTRUKTURA SOCJALNA
I POMOC SPOŁECZNA (SZANSE I ZAGROŻENIA)**

	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne – cechy otoczenia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ powstanie spójnego (skoordynowanego) systemu wsparcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ✓ ustawodawstwo jednoznacznie regulujące zasady współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej ✓ zwiększenie udziału państwa oraz samorządów w kosztach funkcjonowania systemów wsparcia osób wymagających pomocy (ubogich, bezrobotnych, niepełnosprawnych, uzależnionych itp.) ✓ upowszechnienie kategorii „wykluczenie społeczne” i „reintegracja społeczna” – liczne inicjatywy (np. rok 2010 – Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym) ✓ możliwość pozyskiwania środków unijnych (np. EFS) ✓ współpraca z instytucjami naukowo-badawczymi w kontekście rozwiązywania problemów społecznych ✓ rosące zainteresowanie problemem niepełnosprawności w skali kraju (programy ogólnopolskie, kampanie społeczne) ✓ wzrastająca rola kontraktów socjalnych ✓ wzrastająca rola asystenta rodziny ✓ przekształcenia systemu pomocy społecznej sprzyjające aktywizacji odbiorców pomocy (zmiany w proporcjach oferowanego wsparcia – większy nacisk na pozafinansowe formy pomocy) ✓ stworzenie długofalowego i efektywnego systemu wspierania rodzin w skali kraju (w tym rodzin dysfunkcyjnych – dotkniętych problemami) ✓ prawne możliwości tworzenia programów opieki nad dzieckiem i rodziną na poziomie gminy i powiatu ✓ rozwój rodzinnych form opieki nad dzieckiem (w tym dynamiczny rozwój zawodowego rodzicielstwa zastępczego) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak spójnej polityki państwa w zakresie pomocy społecznej (zmienność regulacji prawnych) ✓ ograniczenia finansowe (w ramach budżetów państwa i samorządów) uniemożliwiające realizację ustawowych zapisów w zakresie działań wspierających rodziny w odzyskiwaniu samodzielności życiowej ✓ zmniejszająca się rola rodziny jako źródła wsparcia ✓ obciążenie pracowników socjalnych obowiązkami niezwiązanymi bezpośrednio z pracą socjalną (w kontekście liczby klientów przypadających na jednego pracownika) ✓ brak środków finansowych na uzupełnianie braków kadrowych (pracowników socjalnych) w publicznych instytucjach pomocowych ✓ biurokracja ✓ niebezpieczeństwo wypalenia zawodowego pracowników służb socjalnych ✓ niski prestiż zawodu pracownika socjalnego ✓ niskie (niemotywuujące) wynagrodzenia pracowników socjalnych – pauperyzacja kadr pomocy społecznej ✓ chaos kompetencyjno-decyzyjny (rozproszenie kompetencji) ✓ brak prężności trzeciego sektora – niski stopień zaangażowania oddolnego ✓ brak efektywnego systemu określania przydatności zawodowej osób niepełnosprawnych ✓ brak integracji poszczególnych elementów systemu w kontekście rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych (edukacja, orzecznictwo, rehabilitacja, pomoc społeczna) ✓ wzrastająca liczba osób bezrobotnych i zagrożonych ubóstwem w skali kraju ✓ wzrastająca liczba osób uzależnionych w makroskali

Źródło: opracowanie własne.

CZĘŚĆ B

PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ: CELE STRATEGII I KIERUNKI ICH REALIZACJI

VI. CEL NADRZĘDNY STRATEGII

Głównym celem *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* jest wytyczenie kierunków działań zmierzających do eliminowania i łagodzenia skutków dominujących w powiecie, szeroko rozumianych problemów społecznych (w oparciu o rzetelną diagnozę), określenie zadań programowych oraz zasad ich realizacji.

Na podstawie przedstawionej w części A *Społecznej diagnozy powiatu*, która w syntetycznym ujęciu pokazuje sytuację powiatu żagańskiego określone zostały priorytety *Strategii* – cel nadrzędny, cele strategiczne (ogólne) oraz wynikające z nich cele operacyjne (szczegółowe), wraz z konkretnymi przedsięwzięciami, realizowanymi w ramach przyjętych priorytetów i wykazem podmiotów, które po-winny w nich uczestniczyć na zasadach współpracy, dbając o partycypacyjny charakter podejmowa-nych projektów i działań.

Proponowane w *Strategii* cele nawiązują przede wszystkim do:

- 1) Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski (por. § 1.2.2.) i krajowej Strategii Polityki Społecznej (w wymiarze dostosowanym do możliwości powiatu) (por. § 1.2.3.);
- 2) Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (w obszarze polityki społecznej) (por. § 1.3.1.) i Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego (w wymiarze dostosowa-nym do możliwości powiatu) (por. § 1.3.2.);
- 3) Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego (szczególnie w obszarze polityki społecznej) (por. § 1.3.3.); powiatowego Programu Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2008-2013 (por. § 3.5.5.) oraz powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Żagańskiego z 1999 roku (por. § 1.3.4.).

Celem nadrzędnym Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 jest:

**POPRAWA WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU ŻAGAŃSKIEGO
DOTKNIĘTYCH PRO-BLEMAMI SPOŁECZNYMI, W TYM OSÓB WYKLUCZONYCH SPOŁECZNIE
LUB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM**

VII. STRUKTURA CELÓW STRATEGII

W ramach sformułowanego powyżej nadrzędnego celu *Strategii* wyodrębniono dwa cele strategiczne oraz czternaście szczegółowych celów operacyjnych. W określeniu celów posłużono się szerokim rozumieniem problemu społecznego (wychodzącym poza wąsko rozumianą pomoc społeczną). Zastosowanie takiego ujęcia problemu społecznego sprawia, że w przypadku wielu wyszczególnionych w dokumencie przedsięwzięć ich odbiorcami są wszyscy mieszkańcy powiatu żagańskiego. W zależności od profilu danego celu oraz specyfiki działań z nim związanych głównymi beneficjentami stają się w sposób szczególny pewne kategorie mieszkańców powiatu – np. osoby uzależnione, niepełnosprawne, bezrobotne, osoby i rodziny ubogie, mieszkańcy wsi itp.

Fundament przedkładanych do realizacji celów *Strategii* rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 stanowią wyniki przeprowadzonych badań (w szczególności badań sondażowych zrealizowanych wśród mieszkańców powiatu oraz zogniskowanych wywiadów grupowych przeprowadzonych wśród przedstawicieli środowisk eksperckich).

CELE STRATEGICZNE:

- I. Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim.
- II. Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem

W ramach Celu strategicznego I wyodrębniono następujące cele operacyjne:

- 1.1. Poprawa technicznych warunków życia mieszkańców powiatu
- 1.2. Podwyższenie dostępu do kultury i aktywnego udziału w kulturze
- 1.3. Podniesienie atrakcyjności turystycznej i promocja turystyczna powiatu
- 1.4. Wspomaganie procesów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich, poprawa estetyki przestrzeni powiatu
- 1.5. Przeciwdziałanie społeczno-przestrzennej marginalizacji wsi – wzrost spójności terytorialnej powiatu

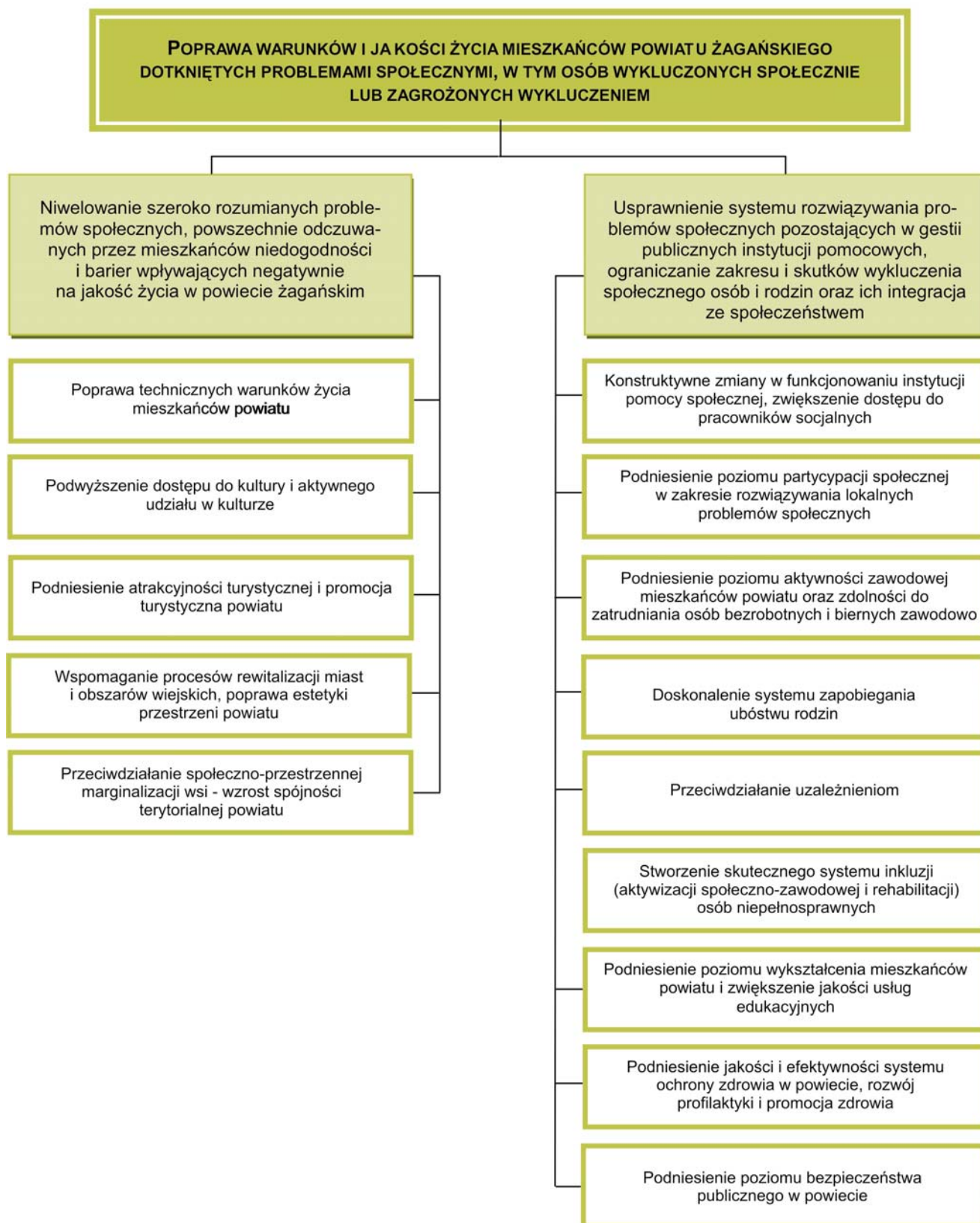
W ramach Celu strategicznego II wyodrębniono następujące cele operacyjne:

- 2.1. Konstrukttywne zmiany w funkcjonowaniu instytucji pomocy społecznej, zwiększenie dostępu do pracowników socjalnych
- 2.2. Podniesienie poziomu partycypacji społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
- 2.3. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu oraz zdolności do zatrudniania osób bezrobotnych i biernych zawodowo

- 2.4. Doskonalenie systemu zapobiegania ubóstwu rodzin
- 2.5. Przeciwdziałanie uzależnieniom
- 2.6. Stworzenie skutecznego systemu inkluzji (aktywizacji społeczno-zawodowej i rehabilitacji) osób niepełnosprawnych
- 2.7. Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu i zwiększenie jakości usług edukacyjnych
- 2.8. Podniesienie jakości i efektywności systemu ochrony zdrowia w powiecie, rozwój profilaktyki i promocja zdrowia
- 2.9. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie

Działania zmierzające do realizacji wyżej wymienionych celów wykraczają niekiedy poza obszar kompetencji jednostki odpowiedzialnej za wdrażanie Strategii (Starostwo Powiatowe w Żaganiu), jednak jej zadaniem powinno być wnioskowanie do odpowiednich instytucji wyższego szczebla o podejmowanie koniecznych działań i inwestycji pozostających w ich gestii (ze względu na dobro powiatu i jakość życia jego mieszkańców, np. kwestia dróg) (zabieganie o wsparcie z zewnątrz). Z drugiej strony, Starostwo Powiatowe w Żaganiu powinno również wspierać samorządy gminne i inne podmioty lokalne w realizacji zadań pozostających w ich kompetencjach i sprzyjających rozwojowi wspólnoty lokalnej (inicjowanie i udzielanie wsparcia).

**WYKRES 12. STRUKTURA CELÓW STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA LATA 2011-2018**

7.1. CEL STRATEGICZNY I – NIWELOWANIE SZEROKO ROZUMIANYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH, POWSZECHNIE ODCZUWANYCH PRZEZ MIESZKAŃCÓW NIEDOGODNOŚCI I BARIER WPŁYWAJĄCYCH NEGATYWNIE NA JAKOŚĆ ŻYCIA W POWIECIE ŻAGAŃSKIM

7.1.1. Cel operacyjny 1.1. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny I	Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim
Cel operacyjny 1.1.	Poprawa technicznych warunków życia mieszkańców powiatu
Opis celu	<p>Znaczący wpływ na jakość życia mają między innymi zastosowane rozwiązania technologiczne. Poważnym utrudnieniem mogą stać się przestarzałe, „niewygodne”, tj. niedostosowane do potrzeb współczesnego człowieka i wymogów przed nim stawianych (np. mobilność, dyspozycyjność) rozwiązania komunikacyjne, energetyczne etc. O atrakcyjności danego miejsca przesądzą również często koszty życia. Przeprowadzona diagnoza powiatu żagańskiego dowodzi, że kwestie te doświadczane są przez mieszkańców jako problemy. Dlatego też należy stworzyć odpowiedni „klimat” dla poprawy warunków technicznych przy jednoczesnym obniżaniu kosztów życia na terenie powiatu.</p> <p>Wizja powiatu nowoczesnego, wygodnego do życia i przyjaznego dla zdrowia jaka powinna przyświecać działaniom, wpłynie nie tylko na podniesienie komfortu życia codziennego, ale również atrakcyjności powiatu w oczach obecnych i potencjalnych mieszkańców (pomagając m.in. obniżyć tendencję odpływu młodych dobrze wykształconych osób).</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>1.1.1. Poprawa jakości dróg zaliczanych do różnych kategorii (konieczne wsparcie odpowiednich podmiotów)</p> <p>1.1.2. Dbalność o właściwe oświetlenie dróg i chodników</p> <p>1.1.3. Budowa obwodnic w miejscowościach przelotowych o dużym natężeniu ruchu drogowego</p> <p>1.1.4. Budowa ekranów wyciszających w miejscach hałaśliwych (oddzielenie domów i osiedli mieszkaniowych od strefy gospodarczej, komunikacyjnej, handlowej)</p> <p>1.1.5. Opracowanie i realizacja programu usprawnienia systemu oczyszczania ścieków (budowa kanalizacji, program wsparcia budowy przydomowych oczyszczalni ścieków etc.)</p> <p>1.1.6. Opracowanie i realizacja programu oczyszczenia terenu powiatu z eternitu (wsparcie instytucjonalne wymiany eternitowych pokryć dachowych)</p> <p>1.1.7. Opracowanie i realizacja programu edukacyjno-inwestycyjnego dotyczącego alternatywnych źródeł energii (szkolenia, system wsparcia dla indywidualnych inwestorów etc.)</p> <p>1.1.8. Absorbowanie środków zewnętrznych (w tym z funduszy unijnych) na przedsięwzięcia związane z modernizacją infrastruktury technicznej</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ szkoły ponadpodstawowe (rozbudowa oferty edukacyjnej o nowe kierunki kształcenia zawodowego, np. w zakresie montażu urządzeń wykorzystujących alternatywne źródła energii) ✓ przedsiębiorcy

7.1.2. Cel operacyjny 1.2. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny I	Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim
Cel operacyjny 1.2.	Podwyższenie dostępu do kultury i aktywnego udziału w kulturze
Opis celu	Dla zniesienia barier w awansie społecznym mieszkańców powiatu niezbędne jest podniesienie kapitału kulturowego zbiorowości, poprzez zwiększenie dostępności do instytucji kulturalnych, promowanie pozytywnych wzorów uczestnictwa w kulturze (w tym tzw. kulturze wysokiej) i podejmowanie działań na rzecz zmiany mentalności i sposobów myślenia mieszkańców powiatu. Wiąże się to z koniecznością animowania i wspierania zachowań związanych z dążeniem do edukacji i pogłębianiem szeroko rozumianej wiedzy oraz wzbogacaniem oferty kulturalnej w powiecie, przy jednoczesnej dbałości o jej jakość.
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>1.2.1. Poszerzenie i zwiększenie dostępności oferty instytucji kulturalnych działających na terenie powiatu poprzez rozwój istniejących placówek i/lub powoływanie nowych (konieczna dbałość o docieranie do wszystkich kategorii mieszkańców powiatu)</p> <p>1.2.2. Oferta stypendialna umożliwiająca podnoszenie kompetencji kulturowych mieszkańców powiatu (otwarta zarówno dla dzieci i młodzieży jak i dla dorosłych – kształcenie ustawiczne, uniwersytet trzeciego wieku etc.)</p> <p>1.2.3. Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych oraz form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży</p> <p>1.2.4. Działania promujące zachowania związane ze zdobywaniem nowych umiejętności i wiedzy oraz wzory należące do tzw. kultury wysokiej (przy jednoczesnej dbałości o podnoszenie jakości kształcenia)</p> <p>1.2.5. Opracowanie i realizacja programu wpływającego na zmianę stereotypów i nawyków w zakresie udziału w kulturze (twórczość i odbiór dzieł sztuki)</p> <p>1.2.6. Opracowanie i realizacja programu zwiększenia udziału mieszkańców powiatu w kulturze (umykalnienie, konkursy zmierzające do wyłaniania talentów, warsztaty plastyczne, teatralne etc.)</p> <p>1.2.7. Opracowanie i realizacja programu dotyczącego opieki nad pamięcią społeczną i dziedzictwem kulturowym (lokalnym i postmigracyjnym)</p> <p>1.2.8. Wspieranie i rozwój istniejących na terenie powiatu instytucji krzewienia kultury (placówek muzealnych, gminnych i miejskich ośrodków kultury etc.)</p> <p>1.2.9. Absorbowanie środków zewnętrznych (w tym z funduszy unijnych) na przedsięwzięcia związane z upowszechnianiem i ochroną kultury na terenie powiatu żagańskiego oraz edukacją kulturalną</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ Lubuskie Kuratorium Oświaty ✓ organizacje pozarządowe ✓ instytucje kulturalne (placówki muzealne i inne) ✓ gminne i miejskie ośrodki kultury (wiodąca rola Centrum Kultury w Żaganiu) ✓ szkoły wyższe (np. Uniwersytet Zielonogórski – działania animacyjne) ✓ Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków

7.1.3. Cel operacyjny 1.3. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny I	Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim
Cel operacyjny 1.3.	Podniesienie atrakcyjności turystycznej i promocja turystyczna powiatu
Opis celu	<p>Położenie powiatu żagańskiego, jego walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe (nasycenie przestrzeni obiektami zabytkowymi) sprawiają, iż posiada on potencjał w zakresie rozwoju turystyki (głównie wypoczynek aktywny i turystyka historyczna). Dokonana diagnoza wskazuje, iż zasoby te nie są jednak wykorzystane (podkreślają to również mieszkańcy powiatu). Właściwe ich wykorzystanie wpłynie nie tylko na poprawę jakości życia i samopoczucia mieszkańców powiatu (lepszą orientację w przestrzeni powiatu i jej punktach charakterystycznych, poczucie dumy z zamieszkiwania w atrakcyjnym, znanym „w świecie” miejscu) i pogłębienie tożsamości lokalnej (m.in. poprzez poszerzenie znajomości dziedzictwa kulturowego), ale również sprzyjać będzie napływowi środków (turystyka jako dźwignia rozwoju). Istotnym aspektem podejmowanych w ramach tego celu działań jest konieczność współpracy z ościennymi jednostkami terytorialnymi na rzecz rozwoju wspólnych projektów turystycznych (np. opracowanie wspólnej oferty promującej subregion żagańsko-żarski, wspólne wytyczanie tras). Nieodzownym krokiem jest również opracowanie systemu udostępnienia zwiedzającym istniejących na terenie powiatu zabytków i atrakcji turystyczno-krajoznawczych.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. Rozwój istniejących oraz opracowanie i wytyczenie nowych ścieżek turystyczno-rekreacyjnych (szczególnie turystyka piesza i rowerowa oraz turystyka historyczna: regionalne ścieżki tematyczne) 1.3.2. Stworzenie korzystnych warunków dla przygotowania bazy noclegowej (w tym agroturystycznej) 1.3.3. Opracowanie i aktualizowanie materiałów promujących powiat jako miejsce dobre do wypoczynku weekendowego (np. stworzenie powiatowego portalu turystycznego „Co? Gdzie? Jak? Kiedy?”) 1.3.4. Opracowanie systemu udostępnienia zwiedzającym istniejących na terenie powiatu zabytków i atrakcji turystyczno-krajoznawczych 1.3.5. Nawiązywanie i utrzymywanie współpracy z ościennymi jednostkami terytorialnymi w dziedzinie turystyki – tworzenie wspólnych przedsięwzięć turystycznych 1.3.6. Systematyczne zwiększanie nakładów z budżetu powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego 1.3.7. Absorbowanie środków zewnętrznych (w tym z funduszy unijnych) na działania związane z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej powiatu
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego (szczególnie wydziały kultury urzędów samorządowych) ✓ organizacje i stowarzyszenia turystyczno-krajoznawcze ✓ instytucje kulturalne ✓ gminne i miejskie ośrodki kultury ✓ Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków ✓ przedsiębiorcy (zwłaszcza działający w obszarze turystyki – właściciele hoteli i punktów gastronomicznych) ✓ właściciele gospodarstw agroturystycznych

7.1.4. Cel operacyjny 1.4. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny I	Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim
Cel operacyjny 1.4.	Wspomaganie procesów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich, poprawa estetyki przestrzeni powiatu
Opis celu	<p>Estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni jest jednym z istotnych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Codziennie doświadczane wrażenia i bodźce działają na zmysły człowieka, decydując o poczuciu satysfakcji i zadowolenia z zamieszkiwania w danym miejscu, o sentymentach lokalnych i decyzjach z nimi związanych (np. dążenie do zajmowania jak najlepszej pozycji ekologicznej oznacza między innymi niechęć do zamieszkiwania w miejscach zdegradowanych i нефункциональных lub w przestrzeniach oznaczonych negatywnymi stereotypami).</p> <p>Estetycznie i funkcjonalnie zaplanowana przestrzeń stanowi zasób danej zbiorowości terytorialnej. W kontekście współczesnej konkurencyjności jest on jednym z czynników decydujących o atrakcyjności danego miejsca. Tym samym, może on podnieść (lub obniżyć) pozycję zbiorowości lokalnej w ramach szerszych struktur (od poziomu lokalnego, przez regionalny, po makrostrukturalny), a przy właściwej promocji może też przekładać się na sukces gospodarczy i sprzyjać niwelowaniu innych problemów, jakimi dotknięty jest powiat (mniejszy odpływ mieszkańców powiatu, wyższy stopień identyfikacji lokalnej – wyższe zaangażowanie mieszkańców w sprawy miejscowości etc.).</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>1.4.1. Opracowanie i realizacja programu promującego zachowania związane z utrzymaniem czystości oraz dbałością o przestrzeń i środowisko lokalne (np. projekty wskazujące na korzyści płynące z czystej, zadbanej przestrzeni, uświadamianie dzieci i młodzieży, wprowadzanie systemu ulg za wywóz odpadów posegregowanych, rozpisywanie konkursów na najbardziej zadbane podwórka, rozwiązanie problemu psich odchodów na terenie osiedli ludzkich), przy jednoczesnym konsekwentnym egzekwowaniu prawa dotyczącego zanieczyszczania środowiska</p> <p>1.4.2. Opracowanie i wdrożenie programu związanego z zachowaniem ładu przestrzennego na terenie powiatu</p> <p>1.4.3. Działania na rzecz rewitalizacji (tj. „ożywienia”) obiektów i przestrzeni zaniedbanych, zdegradowanych (kwerenda powiatu pod kątem zlokalizowania miejsc zdegradowanych i poprawa ich stanu technicznego, estetyki i funkcjonalności, ewentualnie stworzenie warunków umożliwiających zmianę funkcji)</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego (szczególnie wydziały odpowiedzialne za planowanie przestrzenne urzędów samorządowych, zatrudniające urbanistów) ✓ Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków ✓ społeczności lokalne ✓ wszyscy mieszkańcy powiatu (np. właściciele posesji biorących udział w konkursach) ✓ przedsiębiorcy

7.1.5. Cel operacyjny 1.5. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny I	Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim
Cel operacyjny 1.5.	Przeciwdziałanie społeczno-przestrzennej marginalizacji wsi – wzrost spójności terytorialnej powiatu
Opis celu	Zgodnie z ideą reformy administracyjnej powiat powinien stanowić nie tylko strukturę urzędniczo-administracyjną, ale również pewną całość społeczną, w której uczestniczą wszyscy mieszkańcy (połączeni więzią terytorialną). Umożliwienie tej partycypacji powinno być szczególnym zadaniem instytucji publicznych. W tym kontekście celem nadrzędnym staje się przełamywanie bariery – dystansu i różnic – pomiędzy centrum a peryferiami. Oznacza to realizację programów na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji peryferyjnie ułożonych miejscowości wiejskich oraz wyrównywania szans w zakresie dostępu usług i edukacji. Jednym z priorytetowych celów jest zadbanie o odpowiednie skomunikowanie powiatu, umożliwiające mieszkańcom nie tylko swobodne przemieszczanie się w związku z zatrudnieniem i zaspakajaniem odczuwanych przez nich potrzeb, ale również umożliwiające korzystanie z osiągnięć nowoczesnej techniki (przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, rozwój sieci usług telekomunikacyjnych etc.).
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<ul style="list-style-type: none"> 1.5.1. Rozwój istniejących i tworzenie nowych placówek świadczących usługi edukacyjne i kulturalne na terenach wiejskich powiatu 1.5.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej (oferta stypendialna i internatowa, umożliwienie uczniom dojazdów do szkół w ośrodkach miejskich etc.) 1.5.3. Poprawa dostępności do usług zdrowotnych i opiekuńczych na terenach wiejskich (filie instytucji, punkty etc.) 1.5.4. Opracowanie i realizacja programu zmierzającego do aktywizacji społeczno-zawodowej ludności z terenów postpegeerowskich (przełamywanie stagnacji społecznej, niwelowanie efektu „getta” – skomunikowanie osiedli postpegeerowskich z resztą powiatu etc.) 1.5.5. Poprawa systemu komunikacji wewnątrz powiatu (złagodzenie efektu ułożenia „daleko od świata”) 1.5.6. Poprawa jakości dróg (zwłaszcza dróg dojazdowych do centrów powiatu i regionu – do Żagania i Zielonej Góry) 1.5.7. Poprawa dostępności do usług telekomunikacyjnych, szczególnie w małych, peryferyjnie ułożonych wsiach (rozbudowa sieci) 1.5.8. Absorbowanie środków z funduszy unijnych na działania zmierzające do zapobiegania wykluczeniu społecznemu mieszkańców wsi i małych miasteczek (w tym na poprawę infrastruktury technicznej)
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ jednostki organizacyjne pomocy społecznej ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ placówki ochrony zdrowia ✓ instytucje kulturalne ✓ przedsiębiorcy ✓ Powiatowy Urząd Pracy

7.2. CEL STRATEGICZNY II – USPRAWNIENIE SYSTEMU ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POZOSTAJĄCYCH W GESTII PUBLICZNYCH INSTYTUCJI POMOCOWYCH, OGRANICZANIE ZAKRESU I SKUTKÓW WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO OSÓB I RODZIN ORAZ ICH INTEGRACJA ZE SPOŁECZEŃ-STWEM

7.2.1 Cel operacyjny 2.1. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

<p>Cel strategiczny II</p>	<p>Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem</p>
<p>Cel operacyjny 2.1.</p>	<p>Konstruktywne zmiany w funkcjonowaniu instytucji pomocy społecznej, zwiększenie dostępu do pracowników socjalnych</p>
<p>Opis celu</p>	<p>Skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych możliwe jest tylko przy dobrym i sprawnym funkcjonowaniu odpowiednich instytucji. Jakość usług przez nie świadczonych w dużej mierze zależy od kadry. Dlatego też konieczna jest dbałość o jej profesjonalizację (w ramach kształcenia ustawicznego, szkoleń, warsztatów), prestiż zawodu pracownika socjalnego i zapewnienie służbom socjalnym odpowiednich warunków pracy. Innym istotnym czynnikiem wpływającym na skuteczne „wymazywanie” problemów z rzeczywistości społecznej jest również współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi posiadającymi różnorodne, uzupełniające się kompetencje oraz pomiędzy instytucjami a organizacjami pozarządowymi. Tylko przy wzajemnym wsparciu i wspólnych celach pomoc społeczna może być skuteczna (likwidowanie przyczyn zjawisk niepożądanych a nie tylko ich skutków) i dawać długotrwałe efekty.</p>
<p>Kierunki działań /przedsięwzięcia</p>	<ul style="list-style-type: none"> 2.1.1. Zapewnienie powszechnej dostępności do pomocy społecznej i poradnictwa specjalistycznego (np. poprzez zwiększenie liczby osób zatrudnionych i ich obecność w terenie) 2.1.2. Koordynacja działań pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia, policji i organizacji pozarządowych działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych (wypracowanie wspólnego modelu interwencji, zapewnienie przepływu informacji, organizacja spotkań przedstawicieli różnych instytucji – wymiana doświadczeń etc.) 2.1.3. Poprawa warunków lokalowych instytucji publicznych działających w obszarze pomocy społecznej 2.1.4. Ustawiczne szkolenia kadry publicznych jednostek pomocy społecznej w zakresie świadczenia pomocy/pracy socjalnej (wiedza i umiejętności) 2.1.5. Stworzenie i uaktualnianie banku danych o organizacjach pozarządowych 2.1.6. Opracowanie informatora/instrukcji dotyczącego zasad zlecania (na zasadach współpracy) części zadań z zakresu pomocy społecznej organizacjom pozarządowym, kościołom i związkom wyznaniowym przez jednostki samorządu terytorialnego 2.1.7. Aktywizacja organizacji pozarządowych (np. poprzez włączanie do wspólnych działań i realizacji projektów) 2.1.8. Wykorzystanie aktywności społecznej młodzieży poprzez zintensyfikowanie działań na rzecz rozwoju wolontariatu w powiecie 2.1.9. Rozwój i rozbudowa infrastruktury pomocowej (zorganizowanie punktu konsultacyjno-doradczego koordynującego działania podmiotów na rzecz zabezpieczenia społecznego; stworzenie całonocnego domu pomocy społecznej, dziennych domów pobytu, ośrodka lub punktu interwencji kryzysowej; inspirowanie do tworzenia świetlic socjoterapeutycznych i innych ośrodków wsparcia) 2.1.10. Dążenie do zmiany proporcji form pomocy świadczonej osobom potrzebującym (większy nacisk na pomoc organizacyjną, rzeczową, poradnictwo, wzrost znaczenia kontraktów socjalnych) 2.1.11. Upowszechnianie instytucji rodzicielstwa zastępczego na terenie powiatu 2.1.12. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do informacji o możliwościach i zasadach otrzymania wsparcia (np. przejrzyste informacje na stronach internetowych, ulotki dostępne w urzędach i instytucjach publicznych)

Cel operacyjny 2.1.	Konstrukttywne zmiany w funkcjonowaniu instytucji pomocy społecznej, zwiększenie dostępu do pracowników socjalnych (c.d.)
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ samorząd powiatu i samorzady gminne ✓ jednostki organizacyjne pomocy społecznej ✓ organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy społecznej ✓ kościoły i związki wyznaniowe ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ placówki służby zdrowia ✓ Policja

7.2.2. Cel operacyjny 2.2. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.2.	Podniesienie poziomu partycypacji społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
Opis celu	<p>Nieodzownym elementem porządku demokratycznego i związanego z nim modelu społeczeństwa obywatelskiego jest partycypacyjny charakter postaw mieszkańców. Wysoki poziom identyfikacji mieszkańców ze społecznością lokalną i programami działania władz wpływa na zaangażowanie społeczne, jak również sprzyja usprawnianiu systemu rozwiązywania szeroko rozumianych lokalnych problemów społecznych oraz ich lepszą identyfikację.</p> <p>Wieloletnie funkcjonowanie społeczeństwa polskiego w systemie niedemokratycznym i fakt wymiany ludności w Polsce zachodniej nie przyczyniły się do ukształtowania właściwych dla nowoczesnej demokracji postaw obywatelskich i wysokiego poziomu identyfikacji lokalnej. W związku z tym lokalna polityka społeczna powinna zmierzać między innymi do ustawicznej socjalizacji mieszkańców w tym właśnie kierunku. Wiąże się to z koniecznością oddziaływania na psychospołeczną tkankę zbiorowości – wzmocnienie więzi lokalnych i integracji społecznej. Działania ukierunkowane na ten cel powinny polegać między innymi na wspieraniu instytucji społeczeństwa obywatelskiego i animowaniu działań oddolnych wśród mieszkańców powiatu oraz budowaniu partnerstwa publiczno-społecznego w zakresie działalności pożytku publicznego.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.2.1. Wspieranie liderów i animatorów życia społecznego działających na rzecz środowiska lokalnego</p> <p>2.2.2. Wspieranie i animowanie grup lokalnych o charakterze zrzeszeniowym</p> <p>2.2.3. Wdrożenie systemu informacji i poradnictwa obywatelskiego oraz dostępu do lokalnych środków przekazu i Internetu</p> <p>2.2.4. Rozwój wolontariatu</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ samorząd powiatu i samorzady gminne ✓ stowarzyszenia i organizacje pozarządowe ✓ społeczności lokalne ✓ wszyscy mieszkańcy powiatu ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ kościoły i związki wyznaniowe

7.2.3. Cel operacyjny 2.3. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.3.	Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu oraz zdolności do zatrudniania osób bezrobotnych i biernych zawodowo
Opis celu	<p>Jednym z czynników znacząco wpływających na jakość życia jest praca i związany z nią poziom życia rodziny. Poprawa w tym względzie powinna być nadrzędnym celem działań zmierzających do zwiększenia możliwości zatrudnienia i samorealizacji zawodowej mieszkańców powiatu. W związku z relatywnie wysokim natężeniem w powiecie problemów zaznaczających się na rynku pracy należy stworzyć warunki dla ograniczenia bezrobocia i wzrostu aktywności zawodowej mieszkańców. Podjęte powinny zostać działania zmierzające do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawy sytuacji materialnej gospodarstw domowych na terenie powiatu żagańskiego – poprzez zwiększenie możliwości zdobywania środków do życia (poprawa stanu zatrudnienia na terenie powiatu), • tworzenia warunków do doskonalenia i rozwoju potencjału zawodowego osób bezrobotnych, • stworzenia systemu kompleksowej pomocy osobom bezrobotnym i wsparcia ich w przewyciężaniu trudności występujących na ścieżce kariery zawodowej, • opracowania i wdrażania programów wsparcia w zakresie wyrównywania szans na rynku pracy w stosunku do grup szczególnego ryzyka (osoby młode, niepełnosprawne, kobiety, mieszkańcy wsi etc.), • wspierania przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy w powiecie, • zwiększenia mobilności na krajowym i europejskim rynku pracy (m.in. rozwój usług sieci Europejskich Służb Zatrudnienia). <p>Ważnym aspektem przeciwdziałania bezrobociu na terenie powiatu są także działania w zakresie edukacji. Konieczne jest nie tylko uwzględnienie w procesie kształcenia potrzeb lokalnego rynku pracy, ale również rozwijanie ścieżek przekwalifikowania zawodowego.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.3.1. Stworzenie oferty pozaszkolnej umożliwiającej osobom poszukującym pracy szybkie przekwalifikowanie się oraz zdobywanie dodatkowych umiejętności</p> <p>2.3.2. Promowanie idei kształcenia ustawicznego</p> <p>2.3.3. Promocja samozatrudnienia</p> <p>2.3.4. Wspieranie lokalnych inicjatyw – ochrona małej i średniej przedsiębiorczości</p> <p>2.3.5. U uruchomienie systemu ulg dla inwestorów spoza powiatu korzystających z miejscowych zasobów ludzkich</p> <p>2.3.6. Zwiększenie wśród klientów PUP umiejętności poruszania się na rynku pracy (m.in. rozwój informacji zawodowej i poradnictwa zawodowego)</p> <p>2.3.7. Integracja i reintegracja zawodowa kobiet (m.in. poprzez zapewnienie możliwości instytucjonalnej opieki nad dzieckiem – rozwój sieci żłobków i przedszkoli, refundacja kosztów opieki nad dzieckiem etc.)</p> <p>2.3.8. Zwiększanie szans w adaptacji zawodowej osób niepełnosprawnych (system określania przydatności zawodowej osób niepełnosprawnych, ulgi dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, dotacje na dostosowanie stanowisk pracy dla potrzeb osób niepełnosprawnych etc.)</p> <p>2.3.9. Zwiększenie poziomu zatrudnienia ludzi młodych (m.in. poprzez dbałość o dostosowanie programów kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy)</p> <p>2.3.10. Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród mieszkańców wsi (np. organizowanie przez pracodawców dojazdów do miejsca pracy etc.)</p> <p>2.3.11. Ograniczanie zjawiska długofalowego bezrobocia (np. system prac interwencyjnych i robót publicznych, prace społecznie użyteczne, pracę socjalną z osobami długotrwale bezrobotnymi)</p> <p>2.3.12. Pozyskiwanie środków finansowych z funduszy strukturalnych UE na tworzenie programów wsparcia w zakresie wyrównywania szans na rynku pracy</p>

Cel operacyjny 2.3.	Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu oraz zdolności do zatrudniania osób bezrobotnych i biernych zawodowo (c.d.)
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Powiatowy Urząd Pracy ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ pracodawcy ✓ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ✓ jednostki organizacyjne pomocy społecznej ✓ szkoły i placówki oświatowe

7.2.4. Cel operacyjny 2.4. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.4.	Doskonalenie systemu zapobiegania ubóstwu rodzin
Opis celu	<p>W życiu społecznym obserwuje się wiele nierówności. Do najbardziej jaskrawych we współczesnym społeczeństwie należą różnice w materialnym poziomie życia: bogacenie się jednych przy jednoczesnej głębokiej pauperyzacji innych. Wzrastająca polaryzacja społeczna i postępujące ubożenie części społeczeństwa stanowi zagrożenie dla jakości życia odczuwanej nie tylko przez osoby i rodziny dotknięte problemem ubóstwa, ale także przez całą zbiorowość (w tym zbiorowość powiatu).</p> <p>Skrajne ubóstwo nie tylko pozbawia podstawowych środków do życia, ale również wyklucza z wielu dziedzin społecznego funkcjonowania. Tym samym współtworzy ono szeroko rozumiane upośledzenie – społeczne, kulturowe i polityczne – oraz współwystępuje z innymi problemami, takim jak bezrobocie, niezaradność życiowa, bezdomność, niepełnosprawność, brak wykształcenia, uzależnienia etc. Dysfunkcje współwystępujące z ubóstwem wpływają na niemożność właściwego rozwoju młodego pokolenia wychowującego się w rodzinach dotkniętych tym problemem, dlatego tak ważne są efektywne działania zmierzające do eliminowania problemu biedy, zwłaszcza zapobiegania jej utrwalaniu i międzygeneracyjnej transmisji.</p>

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.4.	Doskonalenie systemu zapobiegania ubóstwu rodzin (c.d.)
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.4.1. Rozwijanie systemu pracy socjalnej dla osób i rodzin ubogich oraz zagrożonych ubóstwem (metody prowadzące do pełnego usamodzielnienia, dostosowanie wsparcia do zróżnicowanych potrzeb różnych kategorii ubogich)</p> <p>2.4.2. Udzielanie kompleksowego wsparcia dla rodzin niewydolnych ekonomicznie oraz wychowawczo (dążenie do zmiany proporcji form pomocy świadczonej osobom potrzebującym – większy nacisk na pomoc organizacyjną, rzeczową, poradnictwo; wzrost roli kontraktów socjalnych etc.)</p> <p>2.4.3. Zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej dzieciom i młodzieży szkolnej z rodzin ubogich i niewydolnych wychowawczo</p> <p>2.4.4. Zapewnienie pomocy psychologicznej i pedagogicznej dzieciom i młodzieży szkolnej z rodzin ubogich i niewydolnych wychowawczo (świetlice socjoterapeutyczne, system zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, oferta spędzania czasu wolnego, pomoc wolontariusza etc.)</p> <p>2.4.5. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z rodzin ubogich (np. system stypendialny, system bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych)</p> <p>2.4.6. Rozwój sieci placówek wczesnej interwencji, ośrodka interwencji kryzysowej, noclegowni, grup wsparcia i poradnictwa rodzinnego (wszechstronne wspieranie dzieci, młodzieży i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych)</p> <p>2.4.7. Rozwój kanałów przepływu informacji o możliwości otrzymania pomocy i zasad korzystania z niej głównie wśród osób i rodzin (potencjalnie) dotkniętych problemem (np. przejrzyste informacje na stronach internetowych, ulotki dostępne w urzędach i instytucjach publicznych)</p> <p>2.4.8. Opracowywanie programów celowych (kierowanych do konkretnych kategorii osób i rodzin ubogich – mieszkańców wsi, osób starszych, niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych etc.) dotyczących realizacji zadań pomocy społecznej (przy współpracy organizacji pozarządowych i instytucji publicznych)</p> <p>2.4.9. Rozwój budownictwa socjalnego w celu wsparcia osób wymagających pomocy</p> <p>2.4.10. Prowadzenie badań społecznych mających na celu identyfikowanie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ gminne ośrodki pomocy społecznej ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ✓ grupy i ośrodki wsparcia ✓ Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ✓ Rodzinna Poradnia Specjalistyczna w Żaganiu ✓ świetlice socjoterapeutyczne ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ organizacje charytatywne ✓ kościoły i związki wyznaniowe ✓ osoby indywidualne (wolontariusze) ✓ jednostki administracji rządowej ✓ szkoły wyższe i ośrodki naukowo-badawcze

7.2.5. Cel operacyjny 2.5. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.5.	Przeciwdziałanie uzależnieniom
Opis celu	<p>Uzależnienia stanowią nie tylko problem sam w sobie (wpływając na stan zdrowia osoby uzależnionej), ale pociągają za sobą również inne sytuacje problemowe (bezrobocie, bieda, przemoc, bezdomność etc.). W związku z tym należy dążyć do zmniejszenia liczby osób uzależnionych wśród mieszkańców powiatu poprzez projekty wpływające na ograniczenie spożywania substancji psychoaktywnych. Poważną przeszkodą w tej dziedzinie są rozpowszechnione w społeczeństwie wzory myślenia (np. społeczne przyzwolenie na spożycie alkoholu). W projektach zmierzających ku przeciwdziałaniu uzależnieniom należy zatem uwzględnić aktywności wpływające na ich zmianę (konieczność działań prewencyjnych – uświadamiających). Działania powinny być podejmowane zarówno wśród osób uzależnionych jak i współuzależnionych oraz wśród wszystkich mieszkańców powiatu (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży). Zakładanym efektem powinno być społeczeństwo wolne od uzależnień i bardziej świadome zagrożeń związanych z uzależnieniami.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.5.1. Upowszechnianie wiedzy o przyczynach i skutkach uzależnień (szkolenia dla uczniów, rodziców i opiekunów)</p> <p>2.5.2. Tworzenie warunków efektywnej terapii osób uzależnionych i ich rodzin (udzielanie rodzinom, w których występuje problem uzależnień kompleksowej pomocy, w tym medycznej, psychologicznej i prawnej – zwłaszcza w zakresie ochrony przed przemocą w rodzinie)</p> <p>2.5.3. Rozwój sieci placówek i stworzenie systemu rehabilitacji i readaptacji osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków</p> <p>2.5.4. Tworzenie projektów profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii z udziałem różnych podmiotów i kierowanych do szerokiego grona odbiorców</p> <p>2.5.5. Tworzenie grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych</p> <p>2.5.6. Praca socjalna w terenie (monitorowanie uzależnionych)</p> <p>2.5.7. Wsparcie działań lokalnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</p> <p>2.5.8. Rozwój punktów informacyjno-konsultacyjnych dla osób uzależnionych i ich rodzin</p> <p>2.5.9. Promocja zdrowego stylu życia</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ gminne ośrodki pomocy społecznej ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ✓ Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ✓ Rodzinna Poradnia Specjalistyczna w Żaganiu ✓ szpitale i placówki ochrony zdrowia ✓ ośrodki terapii ✓ grupy samopomocowe i grupy wsparcia (np. AA) ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ świetlice socjoterapeutyczne ✓ Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ✓ Policja ✓ Kurator Sądowy ✓ kościoły i związki wyznaniowe ✓ osoby indywidualne (wolontariusze) ✓ lokalne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

7.2.6. Cel operacyjny 2.6. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

<p>Cel strategiczny II</p>	<p>Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem</p>
<p>Cel operacyjny 2.6.</p>	<p>Stworzenie skutecznego systemu inkluzji (aktywizacji społeczno-zawodowej i rehabilitacji) osób niepełnosprawnych</p>
<p>Opis celu</p>	<p>Dążenia do szeroko rozumianej spójności społecznej powiatu żagańskiego oznaczają dbałość o partycypację w życiu zbiorowym wszystkich kategorii mieszkańców. Jedną z najbardziej narażonych na wykluczenie kategorię stanowią osoby niepełnosprawne, które często nie są włączane do szerszego nurtu życia zbiorowego, pozbawione są możliwości realizowania odczuwanych przez nie potrzeb i traktowane są przez społeczeństwo jako zbędny balast. W związku z tym należy podjąć działania ukierunkowane na integrację społeczną, wskazywać, że osoby niepełnosprawne posiadają potencjał, który może być z pożytkiem wykorzystany dla dobra nie tylko najbliższego otoczenia, ale również społeczności lokalnej/regionalnej. Należy tworzyć warunki poprawiające jakość ich życia, jak również umożliwiające im większy udział i aktywność w życiu społecznym. Składają się na to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciwdziałanie negatywnym stereotypom, • aktywizacja zawodowa i kulturalna, • poprawa warunków życia, • opracowanie instytucjonalnego i społecznego (pozarządowego) systemu wsparcia dla niepełnosprawnych mieszkańców powiatu (w zakresie rehabilitacji etc.), • zabezpieczenie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym. <p>Wszystkie te cele wiążą się z podniesieniem jakości życia osób niepełnosprawnych oraz lepszą integracją zbiorowości powiatu.</p>
<p>Kierunki działań /przedsięwzięcia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2.6.1. Działania na rzecz zdobywania przez osoby niepełnosprawne kwalifikacji zawodowych i ich dostosowanie do potrzeb lokalnego rynku pracy 2.6.2. Ograniczona ingerencja w rynek pracy (wypracowanie mechanizmów zainteresowania pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, zakłady pracy chronionej, rozwój form zatrudnienia przyjaznych dla niepełnosprawnych, np. „telepraca”) 2.6.3. Promowanie idei przedsiębiorczości wśród osób niepełnosprawnych 2.6.4. Doskonalenie systemu określania przydatności zawodowej oraz poradnictwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych 2.6.5. Opracowanie i realizacja programu mającego na celu wykorzystanie potencjału osób niepełnosprawnych w działaniach na rzecz społeczności lokalnej 2.6.6. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego dostępu do kultury, sportu i turystyki (m.in. poprzez likwidację barier komunikacyjnych, architektonicznych etc.) 2.6.7. Poszerzenie bazy rehabilitacyjnej dla osób niepełnosprawnych (psychoruchowy i społeczny rozwój osób niepełnosprawnych i zapobieganie pogłębianiu się niepełnosprawności, utrzymanie możliwości aktywności zawodowej etc.) 2.6.8. Podnoszenie i wyrównywanie poziomu usług świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie całego powiatu (m.in. rozwój i usprawnienie systemu wsparcia dla niepełnosprawnych mieszkańców wsi – dojazdy na rehabilitację, do specjalistycznych poradni, rozwiązania architektoniczne etc.) 2.6.9. Utworzenie punktu konsultacyjnego dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin 2.6.10. . Kształtowanie infrastruktury z myślą o udogodnieniach dla osób niepełnosprawnych (uwzględnienie ich potrzeb w nowopowstających projektach i likwidacja istniejących obecnie barier architektonicznych, komunikacyjnych i urbanistycznych) 2.6.11. Opracowanie i realizacja programu mającego na celu kształtowanie pozytywnych postaw wobec niepełnosprawności (przemiana wzorów myślenia o zjawisku i osobach nim dotkniętych, ich roli społecznej i możliwościach uczestniczenia w życiu społecznym) – promocja idei integracji 2.6.12. Tworzenie warunków do rozwoju kształcenia integracyjnego (likwidacja barier w placówkach oświatowych, klasy i oddziały integracyjne w szkołach i przedszkolach)

Cel operacyjny 2.6.	Stworzenie skutecznego systemu inkluzji (aktywizacji społeczno-zawodowej i rehabilitacji) osób niepełnosprawnych (c.d.)
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.6.13. Udzielanie kompleksowego wsparcie dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (poradnictwo, pomoc organizacyjna, sprzęt rehabilitacyjny etc.)</p> <p>2.6.14. Rozwój warsztatów terapii zajęciowej</p> <p>2.6.15. Identyfikacja potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez prowadzenie badań socjologicznych</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ gminne ośrodki pomocy społecznej ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ✓ placówki ochrony zdrowia ✓ grupy samopomocowe i grupy wsparcia ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ świetlice socjoterapeutyczne ✓ Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ✓ Rodzinna Poradnia Specjalistyczna w Żaganiu ✓ kościoły i związki wyznaniowe ✓ osoby indywidualne (wolontariusze) ✓ pracodawcy ✓ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

7.2.7. Cel operacyjny 2.7. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.7.	Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu i zwiększenie jakości usług edukacyjnych
Opis celu	Status społeczny w dzisiejszym społeczeństwie warunkowany jest w dużej mierze kompetencjami kulturowymi. W tym kontekście dobre wykształcenie staje się wysoko cenioną wartością, o którą warto zabiegać, gdyż jest ona podstawą awansu społecznego. W związku z doświadczanym przez mieszkańców powiatu niedostatecznym poziomem kształcenia (i zarazem niskim poziomem wykształcenia większości mieszkańców), należy podjąć kroki zmierzające w kierunku poprawy jakości usług edukacyjnych świadczonych na terenie powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia dostępności do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych. Ważnym aspektem w dziedzinie poprawy kształcenia jest dostosowanie kierunków edukacji do potrzeb rynkowych (nabywanie zawodów adekwatnych szczególnie względem lokalnego rynku pracy).
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.7.1. Dostosowanie infrastruktury oświatowej do potrzeb społeczności lokalnych, rozbudowa i modernizacja szkół i placówek oświatowych</p> <p>2.7.2. Rozwój istniejących i organizowanie nowych placówek oświatowo-wychowawczych dla najmłodszych mieszkańców powiatu (oddziały przedszkolne w szkołach, przedszkola, żłobki)</p> <p>2.7.3. Stworzenie systemu pomocy stypendialnej i internatowej dla dzieci i młodzieży (w szczególności dla uczniów z terenów wiejskich i z rodzin ubogich)</p> <p>2.7.4. Stworzenie atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży (w tym oferty bezpłatnej dla dzieci z rodzin ubogich)</p> <p>2.7.5. Monitorowanie sytuacji na rynku pracy: diagnoza i prognoza, analiza zawodów nadwyżkowych i deficytowych – „szybkie reagowanie” poprzez dostosowywanie na bieżąco programów kształcenia do potrzeb rynkowych</p> <p>2.7.6. Promowanie idei kształcenia ustawicznego wśród wszystkich kategorii mieszkańców powiatu</p> <p>2.7.7. Wsparcie nauczycieli w doskonaleniu zawodowym i podnoszeniu kwalifikacji</p> <p>2.7.8. Absorbowanie środków z funduszy unijnych na projekty edukacyjne</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ✓ organizacje pozarządowe (np. aktywność w zakresie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży i proponowanych form spędzania czasu wolnego) ✓ świetlice socjoterapeutyczne ✓ Lubuskie Kuratorium Oświaty ✓ szkoły wyższe i ośrodki naukowo-badawcze ✓ Powiatowy Urząd Pracy

7.2.8. Cel operacyjny 2.8. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.8.	Podniesienie jakości i efektywności systemu ochrony zdrowia w powiecie, rozwój profilaktyki i promocja zdrowia
Opis celu	<p>Zgodnie z przyjętą przez WHO (Światową Organizację Zdrowia) definicją zdrowia, stanowi ono nie tylko całkowity brak choroby czy niepełnosprawności, ale także stan pełnego: fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu, istotnie warunkujący jakość życia. Zła kondycja fizyczna i zły stan zdrowia ograniczają możliwości prowadzenia w pełni produktywnego życia społecznego i sprzyjają doświadczaniu innych deprywacji, w tym także deprywacji materialnych (współcześnie problemy zdrowotne interpretowane są m.in. jako przyczyny i skutki ubóstwa).</p> <p>Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że system ochrony zdrowia w powiecie żagańskim jawi się jako mało efektywny i niedostatecznie rozwinięty (wysokie wskaźniki umieralności na choroby nowotworowe, brak infrastruktury medycznej, ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki medycznej itp.). Poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu oraz dbałość o skuteczność systemu ochrony i opieki zdrowotnej (podniesienie jakości świadczonych usług, poprawa dostępu do leczenia ambulatoryjnego i stacjonarnego – w tym dostępu do badań specjalistycznych) stanowią poważne wyzwanie, zwłaszcza w kontekście istniejących w powiecie problemów zdrowotnych, w tym niepełnosprawności i procesów starzenia się populacji. Wobec wzrastających zagrożeń współczesności (wzrost czynników stresogennych i zachowań ryzykownych, uzależnienia, niepełnosprawność), szczególnie istotne jest dążenie do objęcia profesjonalną i kompleksową opieką medyczną wszystkich osób wymagających tego rodzaju pomocy, a także wzmocnienie znaczenia edukacji prozdrowotnej, profilaktyki i promocji zdrowia.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<p>2.8.1. Modernizacja infrastruktury szpitalnej zapewniająca poprawę standardów hospitalizacji i funkcjonalności obiektów</p> <p>2.8.2. Rozwój sieci przychodni lekarskich (w szczególności na terenach wiejskich) – poprawa dostępu do ambulatoryjnej opieki medycznej</p> <p>2.8.3. Zwiększenie dostępu do specjalistów (zatrudnienie) na terenie całego powiatu</p> <p>2.8.4. Rozwój sieci aptek i punktów aptecznych na terenie powiatu (szczególnie na terenach gmin wiejskich)</p> <p>2.8.5. Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w celu zbudowania środowiskowego modelu integracji ludzi starszych i wymagających pomocy w związku z procesami starzenia się populacji powiatu (np. poprzez rozwój sieci praktyk pielęgniarek świadczących długoterminowe usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze)</p> <p>2.8.6. Rozwój i propagowanie programów i badań profilaktycznych oraz akcji prozdrowotnych (np. w celu szybkiego wykrywania chorób nowotworowych i innych chorób cywilizacyjnych – cukrzyca, choroby układu krążenia etc.)</p> <p>2.8.7. Wspieranie i propagowanie modelu zdrowego stylu życia (np. w szkołach, w lokalnych mediach)</p> <p>2.8.8. Edukacja prozdrowotna mieszkańców powiatu (wszystkich kategorii)</p> <p>2.8.9. Absorbowanie środków zewnętrznych (w tym z funduszy unijnych) na projekty i działania mające na celu poprawę kondycji placówek ochrony zdrowia z terenu powiatu</p>
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ szpitale i przychodnie lekarskie z terenu powiatu ✓ prywatne praktyki lekarskie, praktyki pielęgniarek i położnych ✓ apteki i punkty apteczne ✓ placówki opiekuńczo-pielęgnacyjne ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ organizacje pozarządowe ✓ lokalne media

7.2.9. Cel operacyjny 2.9. – kierunki działań i podmioty uczestniczące

Cel strategiczny II	Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem
Cel operacyjny 2.9.	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie
Opis celu	<p>Powiat żagański należy do bezpieczniejszych w województwie lubuskim, niemniej jednak zarówno dane KPP w Żaganiu, jak i opinie mieszkańców wskazują na szereg kwestii powodujących obniżanie poziomu bezpieczeństwa w powiecie – wzrost przestępczości (problem przestępczości narkotykowej, przestępczość nieletnich etc.), narastającą znieczulicę społeczną oraz wzrastające natężenie ruchu drogowego. Poprawa jakości życia mieszkańców powiatu warunkowana jest także zwiększaniem poczucia bezpieczeństwa i spokoju wewnętrznego związanego z uzasadnioną nadzieją, że w sytuacji kryzysowej człowiek nie jest sam, lecz może liczyć na skuteczną pomoc (rodziny, sąsiadów, lokalnych organizacji społecznych lub instytucji publicznych). Działania prowadzące do realizacji tego celu winny być ukierunkowane na podniesienie poziomu wzajemnego zaufania wśród mieszkańców powiatu oraz systematyczne ograniczanie przestępczości (i liczby osób poszkodowanych w jej wyniku). Ważnym w tym kontekście zadaniem jest także prowadzenie działań edukacyjnych i profilaktycznych, skierowanych do szerokiego grona odbiorców, mających na celu zminimalizowanie zjawisk patologii oraz stworzenie kompleksowego systemu zapobiegania demoralizacji i agresji wśród dzieci i młodzieży. Nie bez znaczenia jest również dbałość o dobre (bezpieczne) rozwiązania komunikacyjne w powiecie.</p>
Kierunki działań /przedsięwzięcia	<ol style="list-style-type: none"> 2.9.1. Profilaktyka różnych kategorii społecznych (w tym dzieci i młodzieży) poprzez prelekcje, warsztaty, treningi dotyczące ładu prawnego (np. uświadamianie w zakresie przepisów regulujących porządek społeczny), aspektów prawnych związanych z uzależnieniami (głównie narkomanią) 2.9.2. Rozwój ośrodków poradnictwa specjalistycznego (psycholog, prawnik, pedagog) dla rodzin i osób w sytuacjach kryzysowych, w tym dla ofiar szeroko rozumianej przemocy i przestępstw 2.9.3. Rozwój zróżnicowanych form terapii dla osób z zaburzeniami osobowości, stanowiących zagrożenie dla otoczenia i ich rodzin 2.9.4. Aktywizacja kulturalna dzieci i młodzieży (organizacja czasu wolnego) 2.9.5. Promocja postawy obywatelskiej wśród mieszkańców powiatu, przeciwdziałanie znieczulicy społecznej („nie bądź obojętny na łamanie prawa i cudzą krzywdę”) – szkolenia w zakresie sposobów reagowania gdy jest się ofiarą lub świadkiem stosowania przemocy lub wypadku 2.9.6. Rozwój systemu wsparcia dla osób wracających do życia w społeczeństwie po zwolnieniu z zakładów karnych (działania umożliwiające reintegrację i zapobiegające „recydywie”) 2.9.7. Wspieranie inicjatyw związanych z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym (np. szkolenia i programy edukacyjne kierowane do wszystkich, nawet najmłodszych mieszkańców powiatu) 2.9.8. Poprawa wizerunku Policji i policjantów – jako przyjaznych i pomocnych stróżów prawa dbających o bezpieczeństwo miejscowej ludności
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jednostki samorządu terytorialnego ✓ gminne ośrodki pomocy społecznej ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie ✓ ośrodki terapii ✓ szkoły i placówki oświatowe ✓ świetlice socjoterapeutyczne ✓ Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ✓ lokalne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ✓ Policja ✓ Kurator Sądowy ✓ kościoły i związki wyznaniowe ✓ osoby indywidualne ✓ lokalne media

VIII. ZASADY REALIZACJI CELÓW STRATEGII

W realizacji wytyczonych w Strategii celów oraz szczegółowych przedsięwzięć mających sprzyjać rozwiązywaniu problemów społecznych powiatu żagańskiego oraz prowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców powiatu warto wziąć pod uwagę kilka zasad, które pozwalają przezwyciężyć pojawiające się ograniczenia (głównie zewnętrzne) i ułatwiają wypełnianie postawionych priorytetów (por. Staręga-Piasek 2005):

- 1) **zasada pomocniczości (subsydiarności)** – zgodnie z którą odpowiedzialne świadczenie pomocy jednostkom słabszym (ubogim, bezrobotnym, bezdomnym, niepełnosprawnym) należy do obowiązków społeczeństwa/państwa i jego instytucji, przy czym państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach” są niewystarczające lub nieefektywne. Sama zasada sprowadza się do kilku postulatów: 1) zakaz odbierania (nie powinno się odbierać jednostce tego, czym dysponuje, ani tego, co sama potrafi uczynić); 2) subsydiarne towarzyszenie (powinno się wspomagać jednostkę w tym, czego nie jest w stanie sama osiągnąć, aktywizować ją, świadcząc „pomoc dla samopomocy”); 3) subsydiarna redukcja (zezwoleń na samodzielność – gdy pomoc dla samopomocy okazuje się skuteczna i jednostka jest już samodzielna, należy wstrzymać pomoc, by nie stała się „pomocą alienującą” i nie prowadziła do trwałej niesamodzielności i uzależnienia od świadczeń) (por. Dylus 1993, także Izdebski 2003). Powiatowe jednostki samorządowe jawią się w tym kontekście jako odpowiedzialne za realizację zadań publicznych, których nie można przekazywać innym podmiotom.

W realizacji przedstawionych zadań istotne jest jednak szerokie wsparcie innych instytucji publicznych, jak również organizacji pozarządowych i samych mieszkańców (w tym rodziny, środowisk sąsiedzkich itp.);

- 2) **zasada aktywności społecznej i współodpowiedzialności** – polega na włączaniu (na różnych zasadach i do różnych zadań) w lokalne życie społeczne jak największej liczby mieszkańców wspólnoty lokalnej. Zasada ta jest związana z procesami tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, zakłada, że stworzymy wspólnotę we wspólnym działaniu (np. poprzez organizacje pozarządowe, towarzystwa regionalne, wolontariat). W odniesieniu do prezentowanych w *Strategii* działań, należy przyjąć, że za realizację wytyczonych celów odpowiadają różnorodne podmioty – władza publiczna, podmioty współpracujące (zarówno z sektora publicznego jak i organizacje trzeciego sektora) oraz adresaci poszczególnych działań. Zadowalających efektów działań spodziewać się można przy autentycznym zaangażowaniu wszystkich tych podmiotów (por. cel operacyjny 2.2.);
- 3) **zasada równości szans do świadczenia usług publicznych** – istotą której jest stały i bezpośredni dostęp do sektora usług publicznych, co zapobiega procesom marginalizacji i wykluczenia społecznego. Samorządowe instytucje pomocowe winny wspierać i umożliwiać wszystkim mieszkańcom powiatu, a zwłaszcza osobom z grup ryzyka i zagrożonym wykluczeniem społecznym, korzystanie ze świadczeń publicznych, zwłaszcza w zakresie edukacji, rynku pracy i ochrony zdrowia;
- 4) **zasada pozornego altruizmu** – wedle której pomoc osobom wykluczonym czy zagrożonym wykluczeniem świadczona jest także w interesie osób niewykluczonych. Wdrażanie proponowanych działań

służyć poprawie warunków i jakości życia wszystkich mieszkańców powiatu, a nie tylko określonych kategorii;

- 5) **zasada akceptacji społecznej** – zakłada, że działania podejmowane przez władze samorządowe powinny być pozytywnie odbierane przez mieszkańców i budzić pozytywne emocje (to znacząco wzmacnia więzi pomiędzy decydentami, realizatorami i otoczeniem). Jeśli jednak władza lokalna musi zabiegać o akceptację i pozytywne recenzje realizowanych projektów, powinien zostać przygotowany plan zawierający:
 - wyjaśnienie celu podjętego działania,
 - jawności wszelkich poczynań (por. zasada jawności i przejrzystości działań),
 - poparcie uznanych w środowisku lokalnym autorytetów,
 - akcje informacyjne poprzedzające podejmowanie decyzji,
 - metody angażowania w realizację celów jak największej liczby osób i instytucji,
 - obserwowanie i podkreślanie pierwszych widocznych sukcesów,
 - ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.
- 6) **zasada jawności i przejrzystości działań** – zakłada, że wszystkie działania podejmowane przez władze samorządowe, w tym działania realizowane w związku z wdrażaniem Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 powinny być jawne. W interesie władz samorządowych jest stworzenie dostępu do informacji publicznej wszystkim zainteresowanym (por. tabela 48);
- 7) **zasada efektów odłożonych w czasie** – jej istotą jest znaczny dystans czasowy pomiędzy bodźcem (działaniami zainicjowanymi w celu przekształcenia rzeczywistości społecznej), a reakcją (pozytywnie rozumianą zmianą społeczną). Dla przeciętnego człowieka zapowiedź zmian organizacyjnych, które „zaburzają” dotychczasowy porządek wywołuje wzrost oczekiwań. Odkładanie w czasie pozytywnych efektów wprowadzanych zmian rodzi rozgoryczenie i pretensje, zwłaszcza w sytuacji, gdy zmiany dotyczyć mają znacznych grup czy kategorii społecznych (w tym przypadku ogółu mieszkańców powiatu żagańskiego). W przedłożonej *Strategii* realizację działań przedstawiono w niezbyt odległym siedmioletnim horyzoncie czasowym;
- 8) **zasada szerokiego zasięgu skutków (zasada promieniowania efektów)** – wedle niej działania podejmowane w obrębie któregoś z obszarów polityki społecznej czy któregoś z jej podmiotów obejmują swoim wpływem również ich szersze lub węższe „obrzeża” (zasada ta w swej wymowie nawiązuje nieco do prezentowanej powyżej zasady pozornego altruizmu).

IX. WDRAŻANIE I MONITORING STRATEGII

9.1. WDRAŻANIE STRATEGII

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 wyznacza kierunki aktywności mających na celu przeciwdziałanie szeroko rozumianym problemom społecznym występującym na terenie powiatu żagańskiego. Zadania wynikające z założeń *Strategii* powinny przyjąć postać wieloletnich działań ciągłych. Planowanym źródłem finansowania działań są środki własne samorządu, jak również środki rządowe i wojewódzkie, środki z funduszy europejskich oraz środki prywatne (sponsorzy i darczyńcy). Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości budżetowe instytucji samorządowych, istotnym zadaniem jest pozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych. Zatem w pierwszych miesiącach realizacji *Strategii* należy skupić się na przygotowaniu szczegółowych kosztorysów poszczególnych działań, opracowaniu i złożeniu odpowiednich wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć oraz pozyskiwaniu sponsorów i darczyńców (działań tych nie należy zaprzestawać przez cały okres realizacji *Strategii*). Zgodnie z ideą *Strategii* poszczególne zadania będą realizowane adekwatnie do możliwości finansowych jednostek samorządowych w danym roku budżetowym i w miarę pozyskiwanych środków zewnętrznych.

Instytucją wdrażającą *Strategię rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* jest Starostwo Powiatowe w Żaganiu we współpracy z podległymi mu jednostkami. Realizacja programu *Strategii* jest możliwa jedynie w sytuacji zaangażowania i współpracy licznych podmiotów z terenu powiatu (instytucji publicznych, władz samorządowych, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych, przedsiębiorców i in. – patrz wiersze „podmioty uczestniczące” w tabelach przedstawiających cele *Strategii* – § 7.1.1.-7.1.5. oraz 7.2.1.-7.2.9.), co wynika z przyjętych powyżej zasad subsydiarności oraz aktywności społecznej i współodpowiedzialności (por. rozdz. VIII, pkt. 1 i 2). Funkcja koordynatora działań spoczywa na instytucji wdrażającej, czyli na Starostwie Powiatowym w Żaganiu. Jednym z pierwszych kroków po zatwierdzeniu dokumentu powinna być przeprowadzenie konferencji-szkolenia na temat założeń i celów *Strategii* dla przedstawicieli władz samorządowych i pozostałych podmiotów działających w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej (podmioty te zostały wymienione w § 7.1.1.-7.1.5. oraz 7.2.1.-7.2.9. – wiersze j. w.). Szkolenie pozwoli na włączenie do działań strategicznych większej liczby instytucji i organizacji (promocja *Strategii*), a przez to może wpłynąć korzystnie na ich poziom zaangażowania (większe upodmiotowienie i poczucie sprawstwa) i przyczynić się do większego stopnia integracji, jednocześnie zwiększając współpracę w dziedzinie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych. Tym samym szkolenie stanowi praktyczną realizację zasady aktywności społecznej i współodpowiedzialności (por. rozdz. VIII, pkt. 2).

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018 powinna być dokumentem dostępnym dla wszystkich zainteresowanych. W związku z tym pozostaje zapis dotyczący powinności (1) rozesłania *Strategii* wszystkim jednostkom władz samorządowych z terenu powiatu, organizacjom pozarządowym i instytucjom publicznym działającym w sferze polityki społecznej (ośrodki pomocy społecznej, pomocy rodzinie, placówki działające w obszarze rynku pracy, edukacji, kultury, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego etc.), (2) opublikowania *Strategii* na stronach internetowych oraz (3) jej udostępniania do wglądu wszystkim zainteresowanym (por. rozdz. VIII, szczególnie pkt. 2, 3, 5, 6).

W tabeli 48 przedstawiono zadania związane z wdrażaniem i realizacją *Strategii* oraz ich harmonogram ze wskazaniem podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie zadania.

TABELA 48. WDRAŻANIE STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA LATA 2011-2018

Lp.	Zadanie związane z wdrażaniem i realizacją <i>Strategii</i>	Podmiot odpowiedzialny za wykonanie zadania	Termin realizacji
1.	Przedłożenie <i>Strategii</i> Radzie Powiatu Żagańskiego	Zarząd Powiatu Żagańskiego	Styczeń/luty 2011 r.
2.	Zatwierdzenie <i>Strategii</i> przez Radę Powiatu Żagańskiego	Rada Powiatu Żagańskiego	Styczeń/luty 2011 r.
3.	Przesłanie <i>Strategii</i> do organizacji pozarządowych i publicznych instytucji pomocowych z terenu powiatu	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatowego w Żaganiu	Luty 2011 r.
4.	Publikacja <i>Strategii</i> na stronach internetowych Starostwa Powiatowego w Żaganiu	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatowego w Żaganiu	Luty 2011 r.
5.	Konferencja-szkolenie dla przedstawicieli władz samorządowych i podmiotów działających w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej, przewidzianych do realizacji celów <i>Strategii</i>	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatowego w Żaganiu	Do końca lutego 2011 r.
6.	Udostępnianie <i>Strategii</i> podmiotom zainteresowanym (do wglądu)	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatowego w Żaganiu	Działania ciągłe w latach 2011-2018
7.	Realizacja działań wynikających z celów <i>Strategii</i> , okresowe zapoznawanie się z postępami w jej realizacji (na podstawie sprawozdań rocznych) i wprowadzanie tej tematyki do rocznych planów pracy	Patrz § 7.1.1.-7.1.5. oraz 7.2.1.-7.2.9. – wiersze „podmioty uczestniczące” w tabelach	Działania ciągłe w latach 2011-2018

Źródło: opracowanie własne.

9.2. MONITORING – EWALUACJA I AKTUALIZACJA STRATEGII

Głównym celem monitoringu *Strategii* jest ocena stopnia jej realizacji. Z uwagi na fakt, że realizacja *Strategii* jest zadaniem wieloletnim, jej ewaluacja i aktualizacja są konieczne dla adekwatnego programowania działań w danym roku (uwzględnianie aktualnej sytuacji społecznej, ekonomicznej i zmieniających się wymogów prawnych, elastyczne reagowanie na efekty działań już zrealizowanych i na ewentualne narastanie pewnego rodzaju problemu lub pojawienie się nowego zjawiska niepożądanego w przestrzeni powiatu) (por. Niepełnosprawny obywatel..., 2007, s. 12). W związku z tym, obowiązkiem instytucji wdrażającej jest powołanie komisji, której zadaniem będzie ewaluacja i wnioskowanie propozycji nowelizacji zapisów *Strategii* oraz wskazywanie priorytetowych zadań na dany rok. Skład komisji powinien mieć interdyscyplinarny charakter, co oznacza, że w gronie tego zespołu powinni znaleźć się przedstawiciele władz samorządowych i organizacji pozarządowych z terenu powiatu oraz lokalnych instytucji publicznych działających w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego etc. Idea komisji wiąże się nie tylko z techniczną realizacją *Strategii*. Dzięki jej międzysektorowemu, interdyscyplinarnemu i partycypacyjnemu charakterowi jej działanie

sprzyjać będzie również pogłębieniu spójności społecznej i instytucjonalnej powiatu (por. cel operacyjny nr 2.1. i 2.2. – § 7.2.1. i 7.2.2.). W praktyce komisja ta będzie spełniać funkcję zespołu faktycznie koordynującego realizację zapisów *Strategii*.

Sprawozdania z ewaluacji *Strategii* wraz ewentualnymi propozycjami jej aktualizacji powinny być sporządzane raz do roku, przedstawiane do zatwierdzenia Radzie Powiatu, a następnie udostępniane odpowiednim instytucjom i organizacjom. Zgodnie z zasadą transparentności działań władz, wskazane jest udostępnianie wyżej wymienionych sprawozdań wszystkim zainteresowanym podmiotom. Sprawozdanie na temat postępów w realizacji *Strategii* powinno zawierać opis podjętych w danym okresie działań, wykaz podmiotów partycypujących w działaniach, wykaz zadań zakończonych sukcesem, opis aktywności nieudanych oraz kosztów zrealizowanych działań (nie tylko finansowych). Ze względu na zasadę efektów odłożonych w czasie (patrz rozdz. VIII, pkt. 7), wskazanym byłoby także upublicznianie informacji na temat postępów w realizacji *Strategii* (np. poprzez informacje zamieszczane w lokalnej prasie lub na stronach internetowych).

Również zakończeniu *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018* powinno towarzyszyć przygotowanie raportu z jej realizacji. Zebrane w trakcie realizacji *Strategii* sprawozdania i raport końcowy (dokumentujące doświadczenia) mogą stanowić cenny materiał dla opracowania w przyszłości nowych dokumentów. W raporcie powinna znaleźć się ocena stopnia realizacji celów strategicznych i operacyjnych oraz informacje na temat działań uwieńczonych sukcesem. Szczególne miejsce powinno zostać poświęcone informacji dotyczącej niepowodzeniom w realizacji *Strategii* (wskazanie przyczyn). Harmonogram zadań w ramach monitoringu oraz podmioty odpowiedzialne za jego realizację przedstawione zostały w tabeli 49.

Monitoring realizacji *Strategii* powinien być prowadzony w odniesieniu do wskaźników osiągnięcia celu, które zostały opisane w tabelach 50 i 51. Prowadząc monitoring, należy wziąć pod uwagę sposób powstawania statystyk różnych instytucji i przyjmowanych przy tym norm powodujących kwalifikowanie danego przypadku do takiej a nie innej kategorii (np. malejąca liczba klientów izby wytrzeźwień może być skutkiem braku finansowania instytucji, a przez to zaniechania przez nią pewnych działań, a nie efektem obniżenia spożycia alkoholu na terenie powiatu, choć dane liczbowe pozornie na to wskazują).

Każda zmiana zapisów *Strategii* powinna być ujęta w formie aneksu. Głównym podmiotem wnioskuującym wprowadzenie ewentualnych poprawek do dokumentu i określającym priorytetowe zadania na dany rok winna być powołana przez Starostę powiatu wyżej wymieniona komisja do spraw monitoringu realizacji *Strategii*. W celu zwiększenia partycypacji i przejrzystości podejmowanych w tym zakresie decyzji proponuje się przeprowadzenie debaty strategicznej z udziałem szerszego grona uczestników, tj. członków komisji do spraw monitoringu realizacji *Strategii*, przedstawicieli wszystkich instytucji zajmujących się polityką społeczną, wszystkich podmiotów biorących udział w realizacji *Strategii* i jej autorów. Ze względu na przyjęte zasady (rozdz. VIII, głównie pkt. 2, 5, 6), debata ta powinna być otwarta także dla zainteresowanych mieszkańców powiatu. Obowiązek zorganizowania debaty ciąży na jednostce wdrażającej, która odpowiednio wcześniej powinna powiadomić mieszkańców powiatu o takim przedsięwzięciu. Debata powinna być zorganizowana po upływie trzech lat od momentu uchwalenia *Strategii* (por. Peretiatkiewicz, Todys 2008, s. 2).

TABELA 49. ZADANIA W RAMACH MONITORINGU REALIZACJI STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU ŻAGAŃSKIEGO NA LATA 2011-2018

Lp.	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania	Termin realizacji
1.	Powołanie komisji do spraw monitoringu realizacji <i>Strategii</i>	Zarząd Powiatu Żagańskiego	Do końca marca 2011r.
2.	Organizowanie spotkań członków komisji do spraw monitoringu realizacji <i>Strategii</i>	Podmiot wiodący wchodzący w skład komisji – Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatu Żagańskiego	Raz na pół roku – przez cały okres realizacji <i>Strategii</i> (lata 2011-2018)
3.	Sporządzanie rocznych sprawozdań z realizacji <i>Strategii</i>	Komisja do spraw monitoringu realizacji <i>Strategii</i>	Do 31 marca każdego roku w latach 2012-2018
4.	Publikowanie informacji na temat postępów w realizacji <i>Strategii</i>	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatu Żagańskiego	Przynajmniej raz do roku – działania ciągłe w latach 2011-2018
5.	Zorganizowanie debaty strategicznej	Wydział Polityki Społeczno-Gospodarczej Starostwa Powiatu Żagańskiego	Rok 2014
6.	Sporządzenie raportu końcowego z realizacji <i>Strategii</i>	Komisja do spraw monitoringu realizacji <i>Strategii</i>	Trzy miesiące po zakończeniu realizacji <i>Strategii</i> (w połowie roku 2018)

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 50. WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII W ZAKRESIE CELU STRATEGICZNEGO I

Cel strategiczny I: Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
1.1.	Poprawa technicznych warunków życia mieszkańców powiatu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrastająca liczba dróg dobrej jakości na terenie powiatu (liczba kilometrów wyremontowanych dróg) ✓ malejące wskaźniki hałasu (drogowego, przemysłowego i in.) w osiedlach mieszkaniowych – liczba zamontowanych ekranów ✓ malejące wskaźniki kosztów utrzymania średniej wielkości gospodarstwa domowego na wsi i w mieście (koszty energii, dojazdów, odprowadzania ścieków itp.) ✓ wzrastająca liczba gospodarstw domowych przyłączonych do kanalizacji lub posiadających przydomową oczyszczalnię ścieków (na terenie powiatu) ✓ wzrastająca liczba gospodarstw domowych używających alternatywnego źródła energii, np. kolektory słoneczne (na terenie powiatu) ✓ malejąca liczba gospodarstw domowych z eternitowym pokryciem dachowym (na terenie powiatu)

Cel strategiczny I: Niwelowanie szeroko rozumianych problemów społecznych, powszechnie odczuwanych przez mieszkańców niedogodności i barier wpływających negatywnie na jakość życia w powiecie żagańskim		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
1.2.	Podwyższenie dostępu do kultury i aktywnego udziału w kulturze	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost liczby odbiorców wydarzeń kulturalnych w powiecie (statystyki uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych w mieście i na wsi – w przeliczeniu na jednego mieszkańca) ✓ wzrost liczby wydarzeń kulturalnych w mieście i na wsi ✓ wzrost liczby mieszkańców powiatu zaangażowanych w działalność kulturalną (np. plastyczną, muzyczną, literacką, teatralną) – tak zespołową jak i indywidualną ✓ podniesienie wskaźników wykształcenia mieszkańców powiatu
1.3.	Podniesienie atrakcyjności turystycznej i promocja turystyczna powiatu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost liczby zabytków i miejsc atrakcyjnych udostępnianych zwiedzającym ✓ wzrost liczby opracowanych i wytyczonych ścieżek turystyczno-rekreacyjnych ✓ wzrost liczby istniejących promocyjnych materiałów turystycznych powiatu (przewodników turystycznych, kartek pocztowych, ulotek o tematyce turystyczno-krajoznawczej etc.) ✓ działająca strona internetowa promująca walory turystyczno-krajoznawcze powiatu (prezentacja ścieżek turystycznych, aktualnej bazy noclegowej i gastronomicznej) i istniejące odnośniki do niej na innych – tj. pozapowiatowych – portalach turystycznych ✓ wzrost liczby turystów odwiedzających powiat i korzystających z lokalnej oferty i bazy turystycznej ✓ rozwój bazy noclegowo-turystycznej (wzrost liczby obiektów gastronomicznych i noclegowych o zróżnicowanym standardzie i cenach)
1.4.	Wspomaganie procesów rewitalizacji miast i obszarów wiejskich, poprawa estetyki przestrzeni powiatu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ rosnąca liczba zrewitalizowanych na terenie powiatu obiektów/kompleksów (w zestawieniu z liczbą obiektów/kompleksów z terenu powiatu, które wymagają rewitalizacji) ✓ wyniki badań sondażowych wskazujące na wzrost pozytywnych opinii na temat ewentualnej poprawy estetyki w przestrzeni powiatu ✓ liczba zorganizowanych konkursów dotyczących estetycznych walorów przestrzeni oraz liczba mieszkańców powiatu biorących w nich udział
1.5.	Przeciwdziałanie społeczno-przestrzennej marginalizacji wsi – wzrost spójności terytorialnej powiatu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ poprawa infrastruktury drogowej – liczba kilometrów wyremontowanych dróg (szczególnie na prowincji), umożliwiających sprawne przemieszczanie się po terenie powiatu, jak i pozwalających na szybki dojazd do lokalnych i regionalnych centrów życia społecznego (Zielona Góra i stolice powiatów sąsiadujących) ✓ poprawa stanu skomunikowania powiatu – wzrost liczby (auto)busów kursowych lub pociągów/szynobusów ujętych w rozkładach jazdy dla wsi z powiatu żagańskiego (w ciągu doby) ✓ wzrost liczby gospodarstw domowych korzystających z usług telekomunikacyjnych ✓ liczba instytucji kulturalnych, palcówek oświatowych czy ochrony zdrowia działających na terenach wiejskich ✓ realizowany program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców wsi (w tym terenów postpegeerowskich) – liczba osób nim objętych i stopień jego efektywności (liczba osób, które podjęły pracę, zaangażowały się w życie społeczne, np. w działalność organizacji pozarządowych – zrzeszeń różnego typu)

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 51. WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII W ZAKRESIE CELU STRATEGICZNEGO II

Cel strategiczny II: Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
2.1.	Konstruktywne zmiany w funkcjonowaniu instytucji pomocy społecznej, zwiększenie dostępu do pracowników socjalnych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost liczby faktycznie usamodzielnionych klientów pomocy społecznej ✓ wzrost liczby specjalistów zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej (psychologów, terapeutów etc.) ✓ wzrost liczby wspólnych projektów dotyczących pomocy społecznej podejmowanych przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe ✓ wzrost liczby szkoleń, warsztatów (kierowanych zarówno do pracowników służb socjalnych, jak i biorców pomocy społecznej) i ich uczestników ✓ wzrost liczby wolontariuszy działających na terenie powiatu ✓ działające placówki pomocowe: punkt doradczo-konsultacyjny, dom pomocy społecznej, dzienne domy pobytu, ośrodek interwencji kryzysowej ✓ informator nt. zasad zlecania (na zasadach współpracy) części zadań organizacjom pozarządowym, kościołom i związkom wyznaniowym przez jednostki samorządu terytorialnego ✓ istniejący (i aktualizowany na bieżąco) bank danych dotyczących infrastruktury pomocowej, dostępny na stronach internetowych ✓ podniesienie wskaźników dostępności informacji na temat możliwych form pomocy (ulotki, informacje na stronach internetowych, w prasie etc.)
2.2.	Podniesienie poziomu partycypacji społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost liczby wolontariuszy wśród mieszkańców powiatu ✓ liczba osób zaangażowanych w prowadzenie charytatywnych ośrodków wsparcia i placówek pomocowych (poza pracownikami etatowymi tychże) ✓ wzrost liczby lokalnych grup o charakterze zrzeszeniowym i organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu oraz wzrost liczby ich członków ✓ wzrost liczby i poszerzenie zakresu przedsięwzięć zrealizowanych przez stowarzyszenia z terenu powiatu ✓ liczba zrealizowanych projektów mających na celu wsparcie aktywności oddolnej mieszkańców powiatu (liczba osób, które faktycznie skorzystały ze wsparcia w porównaniu do liczby mieszkańców objętych projektami i względem ogólnej liczby mieszkańców powiatu)
2.3.	Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu oraz zdolności do zatrudniania osób bezrobotnych i biernych zawodowo	<ul style="list-style-type: none"> ✓ spadek stopy bezrobocia w powiecie ✓ wzrastająca liczba osób zatrudnionych (w tym wzrost liczby zatrudnionych kobiet, absolwentów, osób niepełnosprawnych i mieszkańców wsi) ✓ wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie powiatu ✓ liczba pozyskanych inwestorów (wzrost liczby miejsc pracy na terenie powiatu) ✓ wzrost liczby szkoleń i programów aktywizujących lokalny rynek pracy oraz wzrost wskaźników ich efektywności (np. w przypadku programów kierowanych do osób bezrobotnych – poprawa relacji między liczbą osób biorących udział w szkoleniach i objętych programami a liczbą osób znajdujących zatrudnienie)

Cel strategiczny II: Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
2.4.	Doskonalenie systemu zapobiegania ubóstwu rodzin	<ul style="list-style-type: none"> ✓ liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą (w stosunku do ogólnej liczby nieletnich w rodzinach ubogich) ✓ liczba miejsc w noclegowniach i innych ośrodkach wsparcia (w stosunku do bieżącej skali potrzeb) ✓ liczba rodzin objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby rodzin dotkniętych ubóstwem ✓ malejąca liczba rodzin dotkniętych ubóstwem w powiecie (w porównaniu z danymi z lat poprzednich) ✓ wzrastająca liczba dzieci z rodzin ubogich uczących się na poziomie nadobowiązkowym (w porównaniu z danymi z lat poprzednich) ✓ wzrost liczby uczniów z rodzin ubogich objętych pomocą stypendialną (w stosunku do ogólnej liczby nieletnich w rodzinach ubogich) ✓ wzrost liczby świetlic socjoterapeutycznych dla dzieci i zatrudnionych w nich specjalistów (w porównaniu z danymi z lat poprzednich) ✓ liczba mieszkań socjalnych na terenie powiatu (w stosunku do liczby rodzin w sytuacji kryzysowej wymagającej udzielenia pomocy w postaci lokalu socjalnego) ✓ bezpłatna oferta pozalekcyjna dla uczniów oferowana przez wszystkie placówki oświatowe i kulturalne z terenu powiatu (na wsi i w mieście)
2.5.	Przeciwdziałanie uzależnieniom	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zmniejszająca się liczba osób uzależnionych i dotkniętych uzależnieniem członków rodzin (w porównaniu z danymi z lat poprzednich) ✓ malejąca liczba interwencji policji z powodu zdarzeń – przestępstw i wykroczeń – dokonywanych pod wpływem alkoholu lub narkotyków (malejąca liczba tej kategorii sprawców zdarzeń) – zwłaszcza w kontekście przemocy domowej ✓ statystyki izb wytrzeźwień (malejąca liczba klientów) ✓ malejąca liczba wniosków do sądów w sprawie obowiązkowego leczenia odwykowego (w porównaniu z danymi z lat poprzednich) ✓ malejąca liczba uzależnionych skierowanych na badania przez biegłych (w celu wydania opinii i ustalenia metod leczenia)

Cel strategiczny II: Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
2.6.	Stworzenie skutecznego systemu inkluzji (aktywizacji społeczno-zawodowej i rehabilitacji) osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrastająca liczba osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo (w stosunku do ogólnej liczby niepełnosprawnych mieszkańców powiatu) ✓ wzrastająca liczba osób niepełnosprawnych zaangażowanych w działalność społeczną ✓ wzrastająca liczba osób niepełnosprawnych objętych bezpośrednią pomocą odpowiedniej instytucji lub organizacji (w zestawieniu do ogólnej liczby niepełnosprawnych mieszkańców powiatu) ✓ wzrost liczby obiektów instytucji publicznych i szkół dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych ✓ wzrost liczby szkół i przedszkoli z oddziałami i klasami integracyjnymi ✓ wzrost liczby zakładów pracy chronionej ✓ wzrost liczby pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne ✓ opracowania – diagnozy dotyczące potrzeb osób niepełnosprawnych (czy powstały i czy wnioski z nich płynące mają zastosowanie w praktyce odpowiednich instytucji/organizacji?) ✓ wzrost liczby warsztatów terapii zajęciowej ✓ wzrost liczby działań promujących idee integracji (inkluzji osób niepełnosprawnych) i wzrost liczby osób biorących w nich udział (ulotki, informacje na stronach internetowych, w prasie, wydarzenia kulturalne, sportowe, festyny etc.) ✓ opracowane i realizowane programy zmierzające do zmiany postaw mieszkańców powiatu w stosunku do niepełnosprawności i osób nią dotkniętych oraz aktywizujące osoby niepełnosprawne w obrębie społeczności lokalnych (ich liczba i ocena efektywności)
2.7.	Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu i zwiększenie jakości usług edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ rosnące wskaźniki poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu ✓ rosnąca liczba osób o wykształceniu zgodnym z potrzebami rynku ✓ spadek stopy bezrobocia w powiecie (w tym spadek stopy bezrobocia wśród absolwentów szkół) ✓ wzrost liczby osób ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym kształcących się na poziomie ponadobowiązkowym ✓ wzrastające znaczenie kształcenia ustawicznego (rosnąca liczba mieszkańców powiatu biorących udział w różnego rodzaju szkoleniach, warsztatach, kursach etc.) ✓ poprawa możliwości sprzętowych i lokalowych w placówkach szkolno-oświatowych (liczba komputerów – wskaźniki komputeryzacji, dostęp do Internetu, sale gimnastyczne etc.)

<p align="center">Cel strategiczny II: Usprawnienie systemu rozwiązywania problemów społecznych pozostających w gestii publicznych instytucji pomocowych, ograniczanie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem</p>		
Nr celu	Cel operacyjny	Wskaźniki realizacji celu
2.8.	Podniesienie jakości i efektywności systemu ochrony zdrowia w powiecie, rozwój profilaktyki i promocja zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zwiększenie liczby miejsc w szpitalach ✓ wzrost ilości i podniesienie jakości sprzętu diagnostycznego ✓ wzrost liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-pielęgnacyjnych i ośrodkach wsparcia dla osób starszych i schorowanych (w stosunku do bieżących potrzeb – na podstawie opinii ekspertów) ✓ liczba lekarzy (w tym specjalistów) na terenie powiatu (wzrost liczby lekarzy w stosunku do liczby mieszkańców powiatu) ✓ skrócony czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne, w tym wizyty u lekarzy specjalistów ✓ wzrost liczby działających poradni specjalistycznych ✓ wzrost liczby realizowanych programów profilaktycznych i akcji prozdrowotnych i wzrost liczby osób biorących w nich udział ✓ wzrost liczby podmiotów upowszechniających zdrowy styl życia ✓ mniejsza zachorowalność mieszkańców powiatu z powodu chorób wywołanych niezdrowym stylem życia (otyłość, cukrzyca etc.) ✓ spadek wskaźników umieralności w powiecie oraz podniesienie średniej długości życia
2.9.	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ spadek wskaźników przestępczości i patologii na terenie powiatu (zmniejszająca się liczba wezwań policji na interwencję domową, zgłoszeń o popełnieniu wykroczenia/przestępstwa) ✓ wzrost wskaźników wykrywalności przestępstw różnego typu ✓ wzrost liczby osób objętych pomocą w sytuacji kryzysowej (w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców dotkniętych tego typu problemami) ✓ spadek liczby zdarzeń związanych z przemocą w rodzinie ✓ wzrost liczby realizowanych projektów profilaktycznych i edukacyjnych odnośnie kształtowania postaw obywatelskich i prospołecznych ✓ wzrost liczby podmiotów biorących udział w programach profilaktyczno-edukacyjnych organizowanych przez Policję oraz wzrost liczby uczestników tych programów ✓ wzrost liczby podmiotów biorących udział w programach profilaktyczno-edukacyjnych poświęconych ratownictwu medycznemu oraz wzrost liczby uczestników tych programów ✓ spadek liczby wypadków i kolizji drogowych w powiecie

Źródło: opracowanie własne.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując, można powiedzieć, że problem społeczny stanowi zjawisko niepożądane, które dotyka rzeczywistości społecznej, wpływa na nią negatywnie, wywołuje sytuacje kryzysowe i zakłóca porządek, ład normatywny danej zbiorowości. Problemy mogą pojawiać się w różnym natężeniu, w różnych obszarach życia. Przedłożona strategia stanowi propozycję dla mieszkańców powiatu żagańskiego. Na ile zostanie ona zrealizowana, zależy nie tylko od władz powiatowych. Rzeczywista zmiana warunkowana jest współpracą wielu różnorodnych podmiotów z terenu powiatu (nie tylko instytucji publicznych, ale również organizacji społecznych i poszczególnych mieszkańców) przy jednoczesnym wsparciu instytucji zewnętrznych.

SPIS TABEL

TABELA 1.	Kategorie zawodowe badanych	28
TABELA 2.	Subiektywna ocena sytuacji materialnej badanych	29
TABELA 3.	Powierzchnia i ludność powiatu żagańskiego	35
TABELA 4.	Struktura wykształcenia ludności powiatu żagańskiego	36
TABELA 5.	Struktura wykształcenia ludności powiatu żagańskiego [w %]	36
TABELA 6.	Wydatki z budżetów powiatów województwa lubuskiego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2009 roku	40
TABELA 7.	Podmioty gospodarki narodowej w powiecie żagańskim	43
TABELA 8.	Podmioty gospodarki narodowej w powiecie żagańskim według klas wielkości	43
TABELA 9.	Podmioty gospodarki narodowej w gminach powiatu żagańskiego	43
TABELA 10.	Bezrobocie w powiecie żagańskim na tle innych powiatów województwa lubuskiego	44
TABELA 11.	Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy	45
TABELA 12.	Bezrobotni w gminach powiatu żagańskiego	46
TABELA 13.	Programy aktywizujące realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu w latach 2007-2010	50
TABELA 14.	Współczynniki skolaryzacji w powiecie żagańskim na tle województwa lubuskiego	53
TABELA 15.	Wskaźniki komputeryzacji szkół powiatu żagańskiego na tle województwa lubuskiego	53
TABELA 16.	Wydatki z budżetów powiatów województwa lubuskiego na oświatę i wychowanie w 2009 roku	54
TABELA 17.	Apteki i punkty apteczne w powiecie żagańskim	56
TABELA 18.	Przestępczość na terenie powiatu żagańskiego	58
TABELA 19.	Wykrywalność przestępstw na terenie powiatu żagańskiego	58
TABELA 20.	Czyny karalne nieletnich i nieletni sprawcy w latach 2007-2009	59
TABELA 21.	Interwencje domowe Policji – statystyki	59
TABELA 22.	Świadczenia udzielone rodzinom zastępczym w ramach zadań własnych realizowanych przez PCPR w Żaganiu w latach 2006-2009	66
TABELA 23.	Świadczenia z tytułu braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze w latach 2006-2009	66
TABELA 24.	Świetlice dla dzieci w gminach powiatu żagańskiego	68
TABELA 25.	Organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy społecznej w powiecie żagańskim	69
TABELA 26.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w gminach powiatu żagańskiego	73
TABELA 27.	Udział osób objętych pomocą społeczną w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu żagańskiego w latach 2008 i 2009	74
TABELA 28.	Powody przyznania pomocy społecznej w powiecie żagańskim w latach 2008 i 2009	75

TABELA 29.	Problemy społeczne powiatu żagańskiego na tle innych powiatów województwa lubuskiego w 2000 roku	77
TABELA 30.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa	78
TABELA 31.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia	79
TABELA 32.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności	81
TABELA 33.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	82
TABELA 34.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	83
TABELA 35.	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu	85
TABELA 36.	Podstawowe problemy badanych – perspektywa indywidualna	86
TABELA 37.	Ocena skuteczności pomocy świadczonej przez instytucje i jej dostosowania do zgłaszanych potrzeb [w %]	92
TABELA 38.	Analiza SWOT – położenie powiatu żagańskiego	102
TABELA 39.	Analiza SWOT – ludność	103
TABELA 40.	Analiza SWOT – walory krajobrazowo-przyrodnicze, kultura, turystyka	104
TABELA 41.	Analiza SWOT – edukacja	105
TABELA 42.	Analiza SWOT – rynek pracy	106
TABELA 43.	Analiza SWOT – ochrona zdrowia	107
TABELA 44.	Analiza SWOT – Infrastruktura techniczno-komunikacyjna	108
TABELA 45.	Analiza SWOT – bezpieczeństwo publiczne	109
TABELA 46.	Analiza SWOT – infrastruktura socjalna i pomoc społeczna (mocne i słabe strony)	110
TABELA 47.	Analiza SWOT – infrastruktura socjalna i pomoc społeczna (szanse i zagrożenia)	111
TABELA 48.	Wdrażanie Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018	136
TABELA 49.	Zadania w ramach monitoringu realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018	138
TABELA 50.	Wskaźniki realizacji Strategii w zakresie Celu strategicznego I	138
TABELA 51.	Wskaźniki realizacji Strategii w zakresie Celu strategicznego II	140

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1.	Procentowy udział ludności gmin w stosunku do ogółu mieszkańców powiatu żagańskiego	35
WYKRES 2.	Struktura bezrobotnych według wieku [w latach]	46
WYKRES 3.	Struktura bezrobotnych według wykształcenia	46
WYKRES 4.	Wypadki w powiecie żagańskim w latach 2005-2009	60
WYKRES 5.	Wskaźniki śmiertelności na 100 wypadków w powiatach województwa lubuskiego w 2009 roku	61
WYKRES 6.	Udział osób objętych pomocą społeczną w ogólnej liczbie ludności w gminach powiatu żagańskiego w latach 2008 i 2009 [w %]	74
WYKRES 7.	Okolica zamieszkania jako „dobre miejsce do życia” [w %]	87
WYKRES 8.	Problemy dostrzegane w gminach powiatu żagańskiego [w %]	89
WYKRES 9.	Powody korzystania z pomocy społecznej – wyniki badań sondażowych [w %]	91
WYKRES 10.	Zakres korzystania z publicznych instytucji pomocowych – wyniki badań sondażowych [w %]	92
WYKRES 11.	Preferowane formy pomocy udzielanej potrzebującym [w %]	93
WYKRES 12.	Struktura celów Strategii rozwiązywania problemów społecznych Powiatu Żagańskiego na lata 2011-2018	116

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK 1.	Podział administracyjny województwa lubuskiego	33
RYSUNEK 2.	Podział administracyjny powiatu żagańskiego	34

LITERATURA I ŹRÓDŁA

- Dylus A., Zasada pomocniczości a procesy transformacji, „Polityka Społeczna”, nr 9, 1993.
- Europejski Fundusz Społeczny, www.efs.gov.pl.
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2017, Brzeźnica 2007.
- Gorzela G., Jałowiecki B., Refleksje o strategiach lokalnych [w:] G. Gorzela, B. Jałowiecki (red.), Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach, „Studia Regionalne i Lokalne” nr 25, Warszawa 1998.
- Gospodarstwa Agroturystyczne Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2006, www.lubuskie.pl.
- Izdebski H., Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności, Warszawa 2003.
- Kawczyńska-Butrym Z., Wyzwania rodziny: zdrowie, choroba, niepełnosprawność, starość, Lublin 2008.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010, Dz.U. 2006 nr 143 poz.1033.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, www.mpips.gov.pl.
- Krajowy Program Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2008-2010, www.mpips.gov.pl.
- Lipke H., Hryniewicka A., Analiza strategii rozwiązywania problemów społecznych, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, raport niepublikowany, Warszawa 2008.
- Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w 2008 roku, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2009, www.stat.gov.pl.
- Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w 2009 roku, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2010, www.stat.gov.pl.
- Ludność, stan oraz struktura demograficzna i społeczno-ekonomiczna. Województwo lubuskie, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2003.
- Machaj I., Kaźmierczak-Kałużna I., Socjologiczna analiza ubóstwa i jego przyczyn w województwie lubuskim. Raport z badań, Instytut Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, raport niepublikowany, Zielona Góra 2004.
- Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, www.mpips.gov.pl.
- Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, www.mz.gov.pl.
- Niepełnosprawny obywatel a mazowieckie strategie rozwiązywania problemów społecznych (praca zbiorowa), Warszawa 2007.
- Obtój K., Trybuchowski M., Zarządzanie strategiczne [w:] A. K. Koźmiński, W. Piotrowski (red.), Zarządzanie. Teoria i praktyka, Warszawa 1997.
- Peretiatkiewicz M., Todys P., Raport z monitoringu gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, Warszawa 2008.
- Plan rozwoju lokalnego powiatu żagańskiego wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2008-2015, Żagań 2008.
- Problemy społeczne gmin i powiatów, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2001.
- Program Ochrony Zdrowia dla Powiatu Żagańskiego na lata 2006-2010, uchwała nr XXXIX/2/2006 Rady Powiatu Żagańskiego z dn. 22 czerwca 2006 roku.
- Program Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2008-2013, Powiatowy Urząd Pracy w Żaganiu, Żagań 2008.

- Program Wsparcia Osób Niepełnosprawnych Powiatu Żagańskiego na lata 2005-2013, uchwała nr XXV/4/2005 Rady Powiatu Żagańskiego z dn. 11 marca 2005 roku.
- Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności, www.mpips.gov.pl.
- Program wspierania działań pomocy społecznej na rzecz wyrównywania poziomu życia mieszkańców Województwa Lubuskiego, www.polityka-spoeczna.lubuskie.pl.
- Program współpracy Województwa Lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w 2010 roku, www.bip.lubuskie.pl.
- Raport z wyników spisów powszechnych. Województwo lubuskie, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2003.
- Rynek pracy województwa lubuskiego w 2009 roku, Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze, Obserwatorium Rynku Pracy, Zielona Góra 2010, www.wup.zgora.pl.
- Staręga-Piasek J., Podręcznik budowy strategii integracji społecznej, Warszawa 2005.
- Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005, www.mpips.gov.pl.
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2005.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Iłowa, Iłowa 2008.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Małomice na lata 2008-2013, Małomice 2008.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Niegosławice na lata 2006-2013, Niegosławice 2006.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wymiarki, Wymiarki 2007.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Żagań na lata 2008-2018, Żagań 2008.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Gozdnicza na lata 2008-2013, Gozdnicza 2008.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Żagańskiego, Żagań 1999.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście Żagań, Żagań 2006.
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka na lata 2006-2013, Szprotawa 2006.
- Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013, www.men.gov.pl.
- Strategia Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007-2013, www.pozYTEK.gov.pl.
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2005, www.lubuskie.pl.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego do roku 2015, Żagań 2008.
- Szczeptański M. S., Wypisani z życia. Społeczne koszty polskiej transformacji czyli lądowanie na marginesach, „Przegląd Polityczny” nr 73/74, 2005.
- Sztompka P., Pojęcie struktury społecznej: próba uogólnienia, „Studia Socjologiczne”, nr 3, 1989.
- Szumski J., Problem społeczny jako przedmiot badań socjologii, „Studia Socjologiczne” nr 3, 1997.
- Turystyka w województwie lubuskim w 2009 roku, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2010.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U. 2003 nr 122 poz. 1143 z późn. zm.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001 z późn. zm.

Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 roku o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2010 nr 28, poz. 146.

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230 z późn. zm.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz.U. 2001 nr 142 poz. 1592 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, Dz.U. 2001 nr 142, poz. 1590 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2006 nr 227 poz. 1658.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji, Dz.U. 1990 nr 30 poz. 197 z późn. zm.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz.U. 2001 nr 142 poz. 1591 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty, Dz.U. 2004 nr 256 poz. 2572 z późn. zm.

Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2007-2011, www.bip.lubuskie.pl.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2006-2010, www.bip.lubuskie.pl.

Wykaz dotacji przyznanych z budżetu Województwa na realizację zadań w 2009 roku, Departament Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, www.polityka-spoeczna.lubuskie.pl.

Wypadki drogowe. Analiza stanu bezpieczeństwa na terenie powiatu żagańskiego w 2009 roku, Komenda Powiatowa Policji w Żaganie, www.zagan.lubuska.policja.gov.pl.

wydawca:

Starostwo Powiatowe w Żaganie

ul. Dworcowa 39, 68-100 Żagań

tel. +48 68 477 79 01, fax +48 68 477 79 20

e-mail: starostwo@powiatzaganski.pl

www.powiatzaganski.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

projekt, skład i druk:

sandmedia 68/45 35 700

wydawca:

Starostwo Powiatowe w Żaganiu

ul. Dworcowa 39, 68-100 Żagań

tel. +48 68 477 79 01, fax +48 68 477 79 20

e-mail: starostwo@powiatzaganski.pl

www.powiatzaganski.pl